

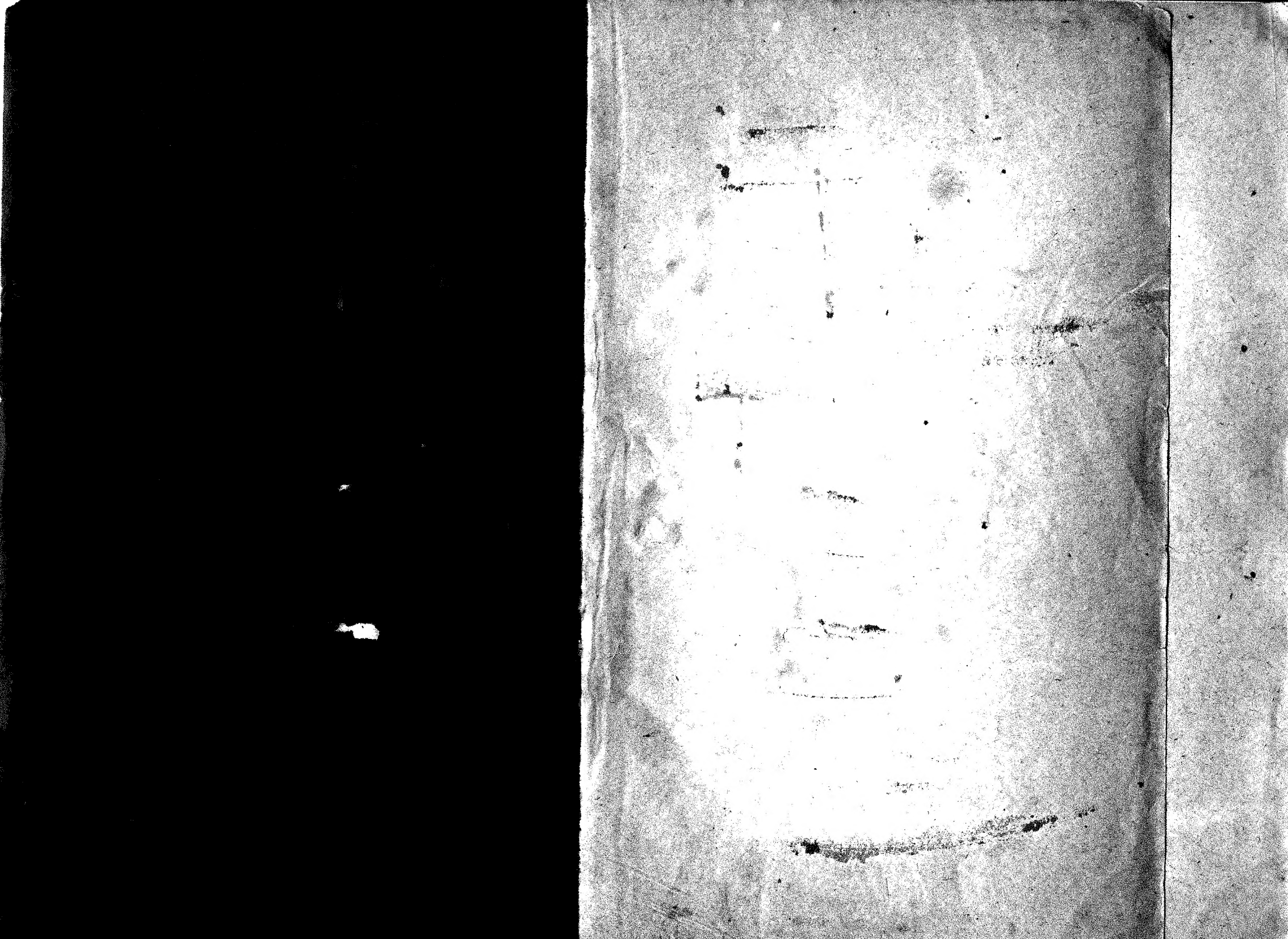

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG12432	ImageGroup:	I1KG12466
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	འཕགས་མ་སྒོལ་མའི་མེ་ཏོག་ཕྱང་བ་འཛིན་པའི་བསྟན་པ། 'phags ma sgrol ma'i me tog phreng ba 'dzin pa'i bstod pa/
Author:	
Descriptor:	printed from typesetting
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[s.l.]
Publisher:	[s.n.]
Date:	[n.d.]
Volume:	1
Total Volumes:	1
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at Tibetan Buddhist Resource Center, 150 West 17th St, New York City, NY 10011, US. Comments: 5/2012

बौद्धस्तोत्रसंग्रहः ।

सुगंधरा-स्तोत्रम् ।

ॐ नमो भगवत्यै आर्य्यतारायै ॥

बालार्कलोकताम्रप्रवरसुरशिरश्चारुचूडामणिश्री-
सम्यक्सम्यक्करागानतिचिररचितालक्तकव्यक्तभक्तौ ।
भक्त्या पादौ तवार्य्ये करपुटमुकुटाटोपभुमोत्तमाङ्ग-
स्तारिण्यापच्छरण्ये^१ नवनुतिकुसुमस्रग्भिरभ्यर्चयामि ॥१॥

सुगंधरा-स्तोत्र-टीका ।

ॐ नमस्तारायै ॥

नत्वार्य्यतारां जगदर्धमारां
धर्माकराधेयया समाभात् ।
बालार्कमात्रस्य करोमि टीकां
मुकुटमहं श्रीजिनरचितः हती ॥१॥

१ B. व्यक्ति ।

२ B. भग ।

३ A. स्तरण्यै ।

प्रभूतविद्वेषज्जताग्रनान्तः-

स्फुरच्छिखादग्धमुखेन हन्त ।

खलु तथा सत्सुखदा ममेयं

टीका न दूष्या त्वयि मेऽञ्जलिः सा^१ ॥२॥

तत्र कृतौ^२ उपोद्घातम् आदौ प्रवृत्तते । इह काशीरविषये बोधिसत्त्वदेशीयो मुनीन्द्रप्रवचन^३ कृपापारावारीणसान्द्रो^४ महा-
कृपाप्रगुणीकृतहृदयात्मा सर्वज्ञमित्रो नाम भिचुरभवत् । स
चिन्तामणिरिवार्थिनां यथाभिलषितार्थसंपादनाद्वात्सेन जगति
विख्यातः स्वयमेव स्वमर्थजातमर्थिभ्यो विसृज्य चौरपात्रविभवो
देशान्तरं व्रजन् वज्रमुकुटस्य राज्ञो विषयमगमत् । तत्र जरा-
जर्जरीकृतं परित्यक्तपरिजनं द्विजमेकम् अध्वन्यपश्यत् । स कथा-
प्रसङ्गेन एवंविधवार्द्धकेऽपि क गन्तव्यं त्वयेति कृपयाकृष्टः सञ्जाह
^५स्वसुतापरिणयनार्थमर्षममर्थयितुम्, अपि च सर्वज्ञमित्रस्य मित्रो-
रन्तिकम् । अयं स्वविभवजातमर्थिभ्यो विभज्य स भिचुर्देशा-
न्तरं^६ गत इति किं न श्रुतम् ? इत्युक्तो वार्द्धकमुनिः सुचिर-
मभिनिःश्वस्य निश्चेष्ट इव मुहूर्त्तमवातिष्ठत् । ततस्तमेवंविधं
सकलमनुशोचन्तमेव सर्वज्ञमित्र इति समाश्वासयन्नुवाच । मैव-
मधौरो भव अहं ते सर्वमभिमतं सन्पादयिष्यामीत्युक्त्वा तमा-

१ Orig. चैषे ।

२ Orig. कृतौ ।

३ Orig. प्रवचना ।

४ Orig. पान्द्रो ।

५ Orig. समुता ।

६ Orig. भिचुर्देशान्तरं ।

दाय वज्रमुकुटस्य नृपतेरन्तिकं सुवर्णेन समीकृत्य स्वशरीरं विक्रीय
तन्मूल्यं तस्मै प्रदायानुनीय प्रस्थाप्य राज्ञः पुरतोऽवस्थितः । तस्मिंश्च
समये तस्य राज्ञो यथोक्तविचित्रलक्षणोपेतपुरुषैकशतकर्त्तित-
मस्तकोपरिस्नानादभिमतं सेव्यतीत्युपदिष्टं केनापि । तदाक्यं महता
कालेन यत्नतोऽन्विष्य सुवर्णसमतुल्यमेकोनशतं पुरुषाणां क्रीतमास्ते
अनेनैकेन शतं परिपूर्णमतः कर्त्तितमस्तकोपरि स्नानं करिष्या-
मीत्यभिधाय एनं तन्मध्यं नय इत्यादिशति स्म । तदादिष्टमृत्येन
तथैव सन्पादितम् । पश्चात्तमेकमवलोक्य सर्व एव ते वध्यपुरुषाः
प्रातर्मृता वयमिति उच्चैराक्रन्दन्तः साचान्मृत्युरयमुपस्थितो मुण्ड
इत्यारटन्तो^१ बोधिसत्त्वेनाभिहिताः कस्मादेवमधीरता पूर्वमेवं
ज्ञात्वैव किमात्मा विक्रीत इति । तत एताननिकातरान् समाश्वास्य
महाकृपाद्र्दया दृष्ट्वा चावलोक्य भातरं विहाय नास्ति कश्चि-
देशामन्यो निस्तारोपाय इति निश्चित्य संयतीभूय स सर्वज्ञमित्रो
भगवतीमार्थतारां स्तोतुमारब्धवान् । तत्र श्लोककतिपयानन्तरं
भगवती स्वयमागत्य यथाकर्त्तव्यमादिष्टानुचिन्तिता चाधितिष्ठ-
न्त्यन्तर्हिता । ततः स लब्धवरः सर्वज्ञमित्रः युष्माभिः सर्वैः प्रात-
र्युगपदेव स्नातव्यमित्यादिष्टवान् । प्रातरागत्य राजपुरुषैस्ते वध्याः^२
सरस्तीरे नीताः सन्तस्तानभिहितवन्तः । सर्वैरस्माभिरैकदैव
स्नातव्यं किं वज्रविस्मयेन इत्युक्त्वा सरसि निमग्ना भगवतीप्रभा-
वात् खं खं देशमुपजग्मुः । पश्चान्मुहूर्त्तद्वितीयानन्तरं यत्नतो-

१ Orig. आरटन्तो ।

२ Orig. वध्यः सरस्तीरे ।

ऽन्विष्टाः सन्तस्तैर्नोपलब्धाः^१ । तन्मूल्यासुवर्णं च यथास्त राश्रीकृत
सरस्तीरे परमालोकितम् । ततस्ते राजपुरुषा भयविस्मयाकुलित-
मनसो राजनि तद्विज्ञापयामासुः । तच्छ्रुत्वा स राजा विस्मया-
वर्जितमनास्तस्यैवैकस्य विक्रीतस्य भिक्षोरयं प्रभाव इत्यभिधाय
सञ्जाताधिकतरप्रसादस्तमन्विष्टानीय तच्छिष्यतामुपगत इत्यादि
कथा प्रसिद्धैव नोक्ता ।

श्रीदेव्यै नमः ।

॥ १ ॥ बालार्कत्यादि—

आर्ये तारिणि आपच्छरण्ये तव पादौ भक्त्या अभ्यर्चयामि
इति सम्बन्धः । आरात् पापकेभ्यः कर्ष्यभ्यः दूरं गतेत्यार्या ।
चिभवगताशेषदुःखार्णवाद महाकरुणया सत्त्वास्तारयतीति तारिणी ।
किंभूता ? आपच्छरणा, आपत्सु अष्टमहाभयादिसकलतीव्रविप-
त्तिषु शरणाहंत्वाद् आपच्छरणा, तस्याः सम्बोधनं हे आर्यं
तारिणि आपच्छरण्ये, तव भवत्याः पादौ चरणौ अभ्यर्चयामि
कायवाङ्मनःप्रसादेन पूजयामि । अहं करपुटमुकुटाटोपभुग्ने-
त्तमाङ्गः सन्, करपुटं करदयबद्धाञ्जलिः स एव मुकुट इव मुकुट-
स्तस्याटोपो हर्षवेगस्तेन भुग्मं नष्टीभूतम् उत्तमाङ्गं शिरो यस्य
स तथा । काभिः ? नवनुतिकुसुमस्रग्भिः, नवाः सद्योऽभिनिर्दिष्टा
या नुतयस्ता एव कुसुमानि पुष्पाणि तेषां स्वग्भिर्मालाभिः ।

१ Orig. नो नोपलब्धाः ।

२ Orig. भग्न ।

किंविशिष्टौ ? बालार्कालोकताम्रप्रवरसुरशिरस्वाहचूडामणिश्रीसम्प-
त्सम्पर्करागानतिचिररचितालङ्कारकव्यक्तभक्ती, बालोऽभिनवोदितो
योऽर्कः सूर्यस्तस्यालोकोऽरुणावभासस्तदन्तासा आरक्ताः प्रवराणां
सुराणामिन्द्रादिदेवानां शिरःसु मस्तकेषु ये चारवोऽतिरुचिरा-
चूडामणयः शिखाविन्यस्तरत्नानि तेषां श्रीसम्पत् शोभासमृद्धि-
स्तस्याः सम्पर्को मिलनं तेन यो रागो लौहित्यं तेन अनतिचिरम्
अत्यल्पकालं रचिता निर्दिष्टा अलङ्कारकस्य यावकस्य व्यक्ता अति-
स्फुटा भक्तिः विचित्रयोजना यथोक्तौ । अनेन एतदुक्तं भवति
हे मातस्त्वमेव आपच्छरणा^१ तारिणी च अतो मां द्यापत्-
पतितमुद्धर्तुं^२ मर्हसीति कवेरभिप्रायः ।

कथमहमापम्यतित इत्याह

दुर्लभे दुःखवह्नौ विनिपतिततनुर्दुर्भगः कान्दिशीकः
किं किं मूढः करोमीत्यसकृदपि क्षतारम्भवैयर्थ्यखिन्नः ।
श्रुत्वा भूयः परेभ्यः क्षतनयन इव व्योम्नि चन्द्रार्कलक्ष्मीम्
आलोकाशानिवद्धः परगतिगमनस्त्वां अये पापहन्त्रीम् ॥
२ ॥

॥ १ ॥ दुर्लभे^३त्यादि—

क्षतनयन इव चतुर्विहीन इव हे मातस्त्वां भगवतीं, अये

१ Orig. चारवो अतिरुचिरा ।

२ Orig. आपच्छरण्ये ।

३ Orig. महसीति ।

४ Orig. दुर्लभे ।

संश्रयामि^१ । किं विशिष्टम् ? पापहन्त्री पापानि दुरितानि
हृन्नि स्फुटयतीति । किम्भूतः ? परगतिगमनः परेषां रागादि-
क्लेशानाम् अधीना या देवादिषट्पदयस्तासु गमनं यस्य सोऽहम् ।
इत्थं गतोऽपि आलोकाशानिबद्धः । कथम् ? श्रुत्वा भूयः परेभ्यो
शोभि चन्द्रार्कलक्ष्मी^२ । अहमप्येवभूतोऽनेन कथमालोकयामीति
कृत्वा अथ आलोकाय निभायनाय आशा अभिलाषस्तत्र निबद्धो
नियतलघो यः स तथा । परेभ्यस्तद्गुणोद्धारिभ्यः श्रुत्वा भूयो वारं-
वारं समाकर्ण्य आकाशे चन्द्रार्कयोरिव लक्ष्मीं तद्गुणमप्यदम् ।
अन्धोऽपि किं न सुखी स्यादित्याह दुर्लभे दुःखवज्रौ विनि-
पतिततनुः, दुःखमेव अतिदुःसहत्वादङ्गिः अनलः दुःखेन अतिकष्टेन
लक्षयितुमतिक्रमिष्यति इति दुर्लभस्तत्र विनिपतिता निमग्ना
तनुः शरीरं यस्य स तथा दुष्टो भगो ज्ञानं यस्य स दुर्भगो
दुर्बुद्धिभांग्यरहित इत्यर्थः किं किं कर्तुमिच्छामीति कां कां दिशं
गच्छामीति कृत्वा कान्दिशीको भयद्रुतः । पुनः कीदृशः ? किं किं
मूढः करोमीत्यसकृदपि कृतारम्भवैयर्थ्यखिन्नः, मूढः स्वकार्येऽनभिज्ञः
सन् किं किं करोमीति किं किमाचरामीत्यनेनाकारेणासकृदपि
मुञ्जरपि कृतो विहितो य आरम्भ उद्योगस्तस्य वैयर्थ्येन नैष्कल्येन
खिन्नः क्लिष्टः उद्विग्न इत्यर्थः चतनयनेऽपि एतद्विशेषणं यथासम्भवं
योजनीयम् । इत्थं गतोऽपि अहं कथं नानुकम्प्य इति भावः ।

१ Orig. संश्रयामामि ।

२ Orig. चन्द्रार्कलक्ष्मः ।

रूपामामर्थ्यारम्भाभावात् कथमनुकम्पयतीत्याशङ्क्याह

सर्वस्मिन् सत्त्वमार्गे ननु तव करुणा निर्विशेषं प्रवृत्ता
तन्मध्ये तद्गुणेण ग्रहणमुपगतं मादृशस्याप्यवश्यम् ।
सामर्थ्यं चाद्वितीयं सकलजगदध्वान्तनिर्गमांशु^१ विम्बं
दुःखेवाहं तथापि प्रतपति धिगहो दुष्कृतं^२ दुर्विदग्धम् ॥
३ ॥

॥ ३ ॥ सर्वस्मिन्निति—

ननु हे भगवति तव तावत् करुणा रूपा निर्विशेषम् अरि-
मित्रोदासीनसाधारणं यथा स्यात् तथा सर्वस्मिन् सत्त्वमार्गे
अखिललोकावर्तमानं^३ प्रवृत्ता सत्तारणैकनिष्ठा । अतस्तन्मध्ये सत्त्व-
वर्त्ताभ्यन्तरे तद्गुणेण तेषां सत्त्वानां संग्रहेण मादृशस्यापि ग्रहण-
मवश्यं नियमेनोपगतमायातम् । न केवलं सकलजगदसाधारणैक-
करुणैव तव किन्तु सामर्थ्यं चाद्वितीयं^४ शक्तिरप्येकैव^५ अनन्य-
गामिनी । कीदृशम् ? सकलजगदध्वान्तनिर्गमांशु^६ विम्बं, सकलस्य
अखिलस्य जगतस्त्रिभवस्य यदघं कलुषं तदेव ध्वान्तं गाढं^७ तम-
स्तन्निर्गमांशुविम्बसङ्काशमिव । अतोऽनन्यसाधारणयोः करुणासाम-
र्थ्ययोर्विश्रमानयोरपि दुःखेवाहं तथापीति न तवायम् अपराधः

१ B. तीर्गमांशु ।

२ B. दुःकृतं ।

३ Orig. लोक प्रवर्तमान ।

४ Orig. चाद्वितीय ।

५ Orig. ऐकैव ।

६ Orig. तीर्गमांशु ।

७ Orig. गाढं ।

किन्तु प्रतपति धिग्गहो दुष्कृतं^१ दुर्विदग्धं, ममैव पूर्वार्जितदुष्कृतं
मनुचितं दुर्विदग्धं दुष्परिपाकं^२ पौडयति सन्तापयतीति धिग्गहो
कष्टमाश्चर्य्ये । अनेनात्मनो मन्दभाग्यमावेदितमिति भावः ।

पुनरपि शोत्कर्षगर्भात्मानो निन्दाभावेदयन्नाह

धिग् धिग् मां मन्दभाग्यं दिवसकररुचायप्रणुत्तान्धकारं
तृष्यन्तं कूलकच्छे हिमशकलशिलाशीतले हैमवत्याः ।
रत्नद्वीपप्रतोल्या विपुलमणिगुहागेहगर्भे दरिद्रं
नाथीकृत्याप्यनाथं भगवति भवतीं सर्वलोकैकधाचीम् ॥
४ ॥

॥४॥ धिग्धिगित्यादि—

हे भगवति भवतीं सर्वलोकैकधाचीं सर्वं अपर्यन्तलोकधातु-
स्थिता ये लोका जनास्तेषामद्वितीयासेकां धाचीं परिपालिकां
त्वां नाथीकृत्यापि शरणीकृत्यापि ऐश्वर्य्येण आश्रित्यापि अनाथ-
मशरणमिति कृत्वा मन्दभाग्यमन्त्रपुण्यं मां धिग्धिगिति निन्दा-
भिधानम् । न केवलम् एवं दिवसकरस्य रवेः रुक् दौप्रतिस्तथाप्य-
परिमितजगदन्धतमोर्ध्वसिकया^३ अप्रणुत्तोऽनपगतोऽन्धकारो यस्य
तं दिवसकरस्येव रुक् कान्तिर्यस्याः सा तथा एवंभूतयापि तथा
अमेयकिरणया अज्ञानतमिस्रोत्सारिकयापि^४ अविनष्टाज्ञानान्ध-
कारं, किञ्च हैमवत्याः सुरसरितः कूलकच्छे तीरप्रान्ते । कौटुशे ?

१ Orig. दुष्कृतं ।

२ Orig. दुःपरिपाकं ।

३ Orig. जगदन्धं तमोर्ध्वसिकया ।

४ Orig. तमिस्रोत्सारिकया ।

हिमस्य तुषारस्य या शकलशिला खण्डशिला तदच्छीतले सर्व-
क्लेशापहारिणि । तत्र निषण्णमपि तृष्यन्तं पिपासाकुलम् उपगत-
पिपासं तृषार्त्तमित्यर्थः । अथवा हैमवत्यास्तव अभयाग्राः सकल-
सत्ताशेषभयविनाशिकायाः कूलकच्छे अनुकूल^१भूम्येकदेशे निषण्-
मपि रागादिदोषाक्रान्तम् । कूलमनुकूलमुच्यते एकदेशे समुदायो^२
गम्यते इति न्यायात् यथा सत्यभाषा इति । पुनः कौटुशम् ?
रत्नानां द्वीपे जलान्तर्मणिमयस्थलभूभागे या प्रतोली रथ्या तस्या
विपुलमणिगुहैव गृहं वेश्म तद्गर्भं स्थितमपि दरिद्रम् अर्थ-
हीनम् । अथवा बुद्धादिरत्नानां यत् स्थलं स द्वीपो भवशमयो-
रन्तर्वर्त्तितात्तत्र या प्रतोली मोक्षद्वारं तस्या विपुलमणिगुहा
सहस्रमुखस्थानं तदेव गेहं तद्गर्भं तदन्तर्वर्त्तिनि स्थाने^३ । एतज्ज्ञान-
रत्नशून्यो महाकरुणासम्पन्नाया अपि भाग्यापराधान्न तवाहं विषय
इति भावः ।

खदोषोद्भावनव्याजेन कथं मां परिभाषसे इत्याशङ्क्याह

मातापि स्तन्यहेतोर्विरुवति बहुशः खेदमायाति पुत्रे
क्रोधं धत्ते पितापि प्रतिदिवसमसत्प्रार्थनासु प्रयुक्तः ।
त्वं तु त्रैलोक्यवाञ्छाविपुलफलमहाकल्पवृक्षाग्रवंशी
सर्वेभ्योऽभ्यर्थितार्थान् विस्तृजसि न च ते विक्रिया^४ जातु
काचित् ॥ ५ ॥

१ Orig. अनुकूल ।

२ Orig. समुदाया ।

३ Orig. नंदरि ।

४ A. विक्रया ।

॥५॥ मातापौत्यादि-

हे परमचान्तिमय्ये पित्रोरपि अधिकतरा त्वम् । कथम् ?
मातापि पुत्रे तनये स्तन्यहेतोर्दुग्धनिमित्तं बद्धधा अतिरुदति
आकन्दति मति खेदमायाति विषादमुपैति । जनकोऽपि अमन्त्रार्थ-
नासु असन्त्यः असन्ध्याविन्यः^१ या वस्तुनो वाङ्कास्तासु प्रयुक्तः प्रति-
दिवसं प्रतिप्रेरितः सन् क्रोधं धत्ते कोपमुदहति । त्वं तु भगवती
पुनः, अतिस्नेहवती, सर्वभ्योऽपरिमितजनेभ्योऽभ्यर्थिता मती अर्थान्
यथाभिलषितवस्तूनि विमृजसि परित्यजसि । कथं विमृजसि
इत्याशङ्क्य आह । वैलोक्ष्यानां वैधातुकान्तर्वर्त्तिनां मत्त्वानां वाङ्काया
विपुलं महत्फलं यस्याः सा चासौ, महाकल्पवृक्षस्य उत्तमवाङ्का-
तरोरप्यवल्ली च या सा तथा प्रधानमञ्जरौव त्वमित्यर्थः । अत-
स्त्वेभवदान्याया महाकरुणाद्रौकितहृदयायाः अत्यल्पमपि अन्यथात्वं
विकारभावो न च नैव जातु कदाचिदपि । एतेन आर्त्तानां
परुषाभिधानेऽपि भवती न परिखिद्यते इति भावः ।

किञ्च पूर्वकृतप्रतिज्ञामपि भगवत्याः स्मारयन्नाह

यो यः क्लेशौघ^२वह्निज्वलिततनुरहं तारणी तस्य तस्ये-
त्यात्मोपज्ञं^३ प्रतिज्ञां कुरु मयि सफलां दुःखपातालमग्ने ।
वर्धन्ते यावदन्ते परुषपरिभवाः प्राणिनां दुःखवेगाः
सम्यक्संबुद्ध्यने प्राणिधिधृतधियां^४ तावदेवानुकम्पा^५ ॥६॥

१ Orig. असन्तो संभवनिनोद्ये वस्तुनोयं चास्तासु ।

२ A. क्लेशोघ ।

३ A. हृतिधियां ।

४ A. आत्मोपज्ञां ।

५ A. अनुकम्पा ।

॥६॥ यो य इत्यादि-

हे सत्यवत्सले त्वया पूर्वमात्मोपज्ञं कृता या^१ प्रज्ञिज्ञा अवश्य-
पालनीया । आत्मनः स्वस्या उपज्ञम् अनुरूपं यथा स्यादिति
क्रियाया विशेषणम् । तां मयि अपि दुःखपातालमग्ने दुःखमेव
अतिगाधत्वात् पातालमिव तत्र मग्ने निःशेषेण तत्त्वं गते सफलां
संपूर्णां कुरु निष्पादय । कां ताम् ? यो य इति वीक्षायाम् ।
क्लेशानां रागादीनाम् ओघो निवहः स एव अतिदाहकलाद्
वह्निर्ज्जताशनः तेन प्रज्वलिता प्रदीप्ता तनुः कायो यस्य तस्याहं
तारिणी निस्तारिकेत्येव । अर्थान्तरन्यामव्याजेन भगवतीमेव उत्क-
र्षयन्नाह वर्द्धन्ते इति । प्राणिनामेते पुरोवर्त्तिनो दुःखवेगानां
प्रताहाः । किमूताः ? परुषपरिभवाः परुषोऽतिनिष्ठुरः परिभवस्तिर-
स्कारो येषु ते तथा । वर्द्धन्ते 'वृद्धिमुपयान्ति यावन्तावदेतत्-
पर्यन्तमेव अनुकम्पा महाकरुणा । केषां सम्यक्संबुद्ध्यने सुगत-
महावर्त्तनि^२ प्राणिधिर्वाधिचित्तम् उत्पाद्य निखिलत्रिजगदुद्धरणाय
उद्योगः प्रस्थानचित्तं तत्र धृता निहिता बुद्धिः प्रज्ञा चैस्तेषाम् ।
एतेन एतदुक्तं यावदयावद् भवदुःखवृद्धिस्तावद्भवदधिधानां परार्थ-
परायणानां महाकरुणापि वर्द्धते । अतो^३ न मासुपोक्षित-
मर्हन्तीति भावः ।

देव्याः स्वदुःखमावेद्यापि कदाचिदुत्थं सामावेदितवत्सलं च
आवेद्य उपेक्षते इत्यालोच्य पुनः फुत्कारधन्नाह

१ Orig. कृतया ।

२ Orig. महावर्त्तनि

३ Orig. बाल ।

४ Orig. त्वतो ।

इत्युच्चैरुर्द्धवाहौ नदति नुतिपदव्याजमाक्रन्दनादं
नार्हत्यन्योऽप्युपेक्षां^१ जननि जनयितुं किम्पुनर्यादृशी
त्वम् ।
त्वत्तः पश्यन् परेषामभिमतविभवप्रार्थनां प्राप्तुकामो
दह्येऽसह्येन भूयस्तरमरतिभुवा सन्ततान्तर्ज्वरेण ॥ ७ ॥

॥ ७ ॥ इत्युच्चैरुर्द्धवाहविति—

हे जननि अन्योऽपि अदयालुः प्रार्थ्यते, अपि इत्यनेन प्रागुक्ता-
भिलाषप्रकारेण उच्चैरधिकतरम् ऊर्द्धवाहौ नदति ऊर्द्धम् उपरि
बाहू भुजौ यस्य तस्मिन् उत्तिष्ठन्भुजे विरुवति जने आक्रन्दनादं
यथा भवति इति क्रियाविशेषणम् । आ उच्चैः क्रन्देन भयविह्वल-
प्रलापेन नादोऽत्युच्चध्वनिर्ध्वज नदने तमेव पुष्पाति । नुतिपदव्याजं
नुतेः पदं शब्दः^२ वाक्यं वा तन्निषं । उपेक्षाम् अवज्ञाम् अवहेलां
जनयितुम् उत्पादयितुं नार्हति नोचितकारौ भवति । किं पुनः इत्या-
श्चर्याभिधानमतिशयेनेत्यर्थः । दशदिग्लोकधात्ववस्थितनिखिल-
जनातिदुःसहदुःखानलपरिचाणकारणाधेषणपरायणा तन्निवारणाय
करुणागुणरमणीयान्तःकरणा तमौदृशी माता । किञ्च त्वत्तः पश्यन्
परेषां त्वत्तो भवत्याः सकाशात् परेषां तद्भक्तिपरायणानाम् अन्येषा-
मभिमतविभवप्रार्थनां प्राप्तुकामः पश्यन् अवलोकयन् भूयस्तरम्
अतिशयेन अहं दह्ये प्रज्वलितो भवामि । अभिमता अभिलषिता
ये विभवा लौकिकलोकोत्तराः अथस्तेषां प्रार्थना याज्या^३ताम् ।

१ नार्हत्य न्योपेक्षां ।

२ Orig. omit. ।

३ Orig. यांचा ।

यदा प्राप्तः सिद्धः काम इच्छा यस्य । केन ? सन्ततान्तर्ज्वरेण सन्ततं
निरन्तरं योऽन्तर्मनसि ज्वरो दुःमहतापस्तेन । अरतिभुवा अरतेर-
सुखाद् भवति उत्पद्यते यस्तेन असह्येन अतिदुःपहेन । सकलजन-
मनोऽभिलाषसम्पादिका आक्रन्दत्यपि मयि न तुष्यतीति धिग्-
दैवमित्यभिप्रायः ।

अधार्मिकं^४ नाम आकलयसि इत्याशङ्क्य आह

पापौ यद्यस्मि कस्मात् त्वयि मम महती वर्द्धते भक्तिरेषा
श्रुत्या^५ स्मृत्या च नाम्नाप्यपहरसि दृठात् पापमेका
त्वमेव ।

त्यक्तव्यापारभारा तदसि मयि कथं कथ्यतां तथ्यकथ्ये
पथ्यं ग्लाने मरिष्यत्यपि विपुलाकृपः किं भिषग् रोह-
धीति ॥ ८ ॥

॥ ८ ॥ पापौत्यादि—

पापौ यद्यस्मि भवामि, कस्मात् किमर्थं त्वयि अनिर्व्वचनीय-
माहात्म्यायां मम पापकारिणो भक्तिः अद्वैषा पुरःपरिवर्त्तिनी
स्मृत्यादिरूपा महती सातिरेका सती^६ वर्द्धते दृढिमुपैति । नहि
उपचितकुशलमूलस्य त्वच्चरणेऽभिप्रसादोऽतोऽनुमीयते नाहमपुण्य-
वान् । अपरश्च^७ त्वमेव परम् एका अद्वितीया कलुषेत्सनदहना-
त्मिका पापमपहरसि स्फोटयसि दृठात् बलात् । कथा ? श्रुत्या

१ Orig. अधार्मिकं ।

२ A. श्रुत्या ।

३ Orig. साता ।

४ Orig. अपरश्चा ।

अनुपदमाकर्णनेन, स्मृत्या पुनः पुनर्मनसि भावनयापि नाद्यापि तारेति
 पञ्चाघोषणेनापि । सकलजनानाम्, अखिलतीव्रकलुषग्रैलाग्रनिस्त्व-
 महमपि नातिमन्दपुण्य इत्यर्थः । मयि त्यक्तव्यापारभारा, तदसि
 मयि कथं त्यक्त उज्झितो व्यापारस्य भवदुःखोद्धरणलक्षणस्य भारो
 गुरुत्वं यथा सा, तथा त्वच्चरणशरणेऽपि मयि कस्माद्धेतोरसि तदसि
 तत् कथ्यतां तथ्यकथ्ये सत्यवादिनि, तच्छब्दोऽव्ययस्तस्मादर्थं तस्मा-
 दभिधीयतामिति, तथ्यमवितथं कथं वचनं यस्याः सा । उक्त-
 मपि अर्थम् अर्थान्तरन्यासेन द्योतयन्नाह । पथं ग्लाने मरिच्य-
 त्यपि सिद्यमाणेऽपि रोगिणि पथ्यमौषधं विपुलरूपो महादया-
 द्रमना भिषक् वैद्यः किं रोरुधीति किं निवारयति नैवेत्यर्थः ।
 एतेनैतदुक्तं रागादिरोगसङ्कुले दुश्चिकित्सितत्वादमृतलक्षणं पथं
 दातुमर्हस्येति भावः ॥

अस्वतन्त्रतया भगवतीपदं कमलाराधनावकाशं^१ प्रकाशयन्
 प्रागुक्तं कार्पण्याभिधानावैयर्थ्यं च विज्ञापयन्नाह

मायामात्सर्यमानप्रभृतिभिरधमैस्तुल्यकालं क्रमाच्च
 स्वैर्देवैर्वाह्यमानो मठकरभ^२ इवानेकसाधारणांशः^३ ।
 युष्मत्पादाब्जपूजां क्षणमपि न लभे यत्तदर्थं विशेषाद्
 एषा कार्पण्यदीनाक्षरपदरचना स्यान्ममावन्धकामा ॥६॥

१ Orig. अभिधायताम् ।

२ Orig. दुश्चिकित्सितत्वान्त ।

३ Orig. कमलाराधनानुवकासं ।

४ B. कर ।

५ B. साधारणांसः ।

॥६॥ मायेत्यादि—

युष्मत्पादाब्जपूजां तव चरणसरोजसपर्यां क्षणमपि न लभे मना-
 गपि न साधयामि । कुतः ? स्वैर्देवैस्तुल्यकालं क्रमाच्च वाह्यमानः,
 स्वैरात्मीयैर्देवैरपराधैः समकालं यथा येन युज्यमानः । कौदृशो-
 ऽहम् ? अनेकसाधारणांशः अनेकेषां बहूनां साधारणस्तुल्यः अंशः
 भागः यस्य सः । तथा क इव ? मठकरभ इव विहारोऽह इव ।
 किं स्वरूपैः ? माया अविद्या, मत्सकाशात् सरतु इति मत्सरस्तस्य
 भावो मात्सर्यै, मांया तु कामनालक्षणा दृष्ट्या, मानश्चित्तसमुच्चतिः
 स च सप्तविधः । त एव प्रभृतयः प्रकारा येषां तैः । अधमैर्वैराक्तैः
 प्रज्ञादृष्टिमात्रमावर्तयन् । यत्तदर्थं यद् यस्मादित्यर्थः । अहं^१ पर-
 प्रेक्ष्योऽतो विशेषाद्देवा कार्पण्यदीनाक्षरपदरचना एषा स्वदुःखावि-
 ष्करणरूपा । कृपणस्य वराकस्य अतिदुर्गतस्य भावः कार्पण्यं तस्मा-
 दीनमतिक्रातरं परुषम् अक्षरं येषु तेषां पदानां शब्दानां रचना
 यथना । ममावन्धकामा स्यात्तदर्थविशेषात् पुनः पुनर्विज्ञापयामि
 मीति वाक्यशेषः । अवन्ध्योऽनिष्फलः^२ कामोऽभिज्ञापो यत्र सा
 तथा । विशेषादतिशयेन फलवती यथा स्यादिति वा बोध्या ।
 मायामात्सर्यमानक्लेशादिस्तं^३ निर्जित्य तत्पदारविन्दाराधनैकपरो
 यथा स्यां तद्विधेहीत्याशयः ।

दुःखमावेद्य इदानीं प्रभावातिशयद्वारेण भगवतीं सुवन् आदौ
 अष्टमहाभयापहरणशक्तिम् अष्टश्लोकेनाह

१ Orig. महं ?

२ Orig. सुदुःखाविश्वारूपा ।

३ Orig. अनिःफलः ।

४ Orig. क्लेशारस्तं ।

कल्पान्तोद्भ्रान्त^१वातभ्रमितजलचललोलकलोलहेला-
संक्षोभोत्क्षिप्तवेलातटविकटचटत्स्फोटमोट्टाट्टहासा-
त ।

मज्जद्भिर्भिन्ननौकैः सकरुणरुदिताक्रन्दनिस्यन्दमन्दैः^२
स्वच्छन्दं देवि सद्यस्त्वदभिनुतिपरैस्तौरमुत्तीर्यते ऽब्धेः^३ ॥
१० ॥

॥ १० ॥ कल्पान्तेत्यादि—

हे देवि त्वदभिनुतिपरैरुत्तीर्यते अभ्येस्तीरं महासमुद्रात् पार-
मासाद्यते । सद्यस्तत्क्षणदेव । स्वच्छन्दमपराधीनं यथा स्यात्
तवाभितः सर्वतो नुतिरेव परा प्रधाना येषां तैः । भिन्ना विदौर्णा
नौका तरिर्येषां तैः । मज्जद्भिस्तलं प्रतिगद्भिः । कीदृशैः ? सकरु-
णेन हृदयद्राविणा अतिदौनेन यद् रुदितं तेन य आक्रन्दमाद
सुमुलध्वनिस्तेन ये निस्यन्दाश्चेष्टाशून्या इव मन्दा मृता वयं सर्वे
इत्यनुत्साहा ये तैः । किम्भूतात् ? कल्पान्तः प्रलयः तत्र उद्भ्रान्तः
समुत्थित इव यो वातः समीरणस्तेन भ्रमितानि आवर्त्ती-
कृतानि यानि जलानि तेषां ये चलन्तः समुद्रच्छन्नो लोलाः
कम्पमानाः^४ कल्लोलास्तरङ्गास्तेषां हेलया विलासेन यः संक्षोभो
विकलता तस्माद् उत्क्षिप्त उल्लङ्घितो वेलातटो मर्यादाभूमिस्तत्र

- १ कल्पान्तोद्भ्रान्त । २ A. संक्षोभोत्क्षिप्त ।
३ A. चटास्फोटमुक्ताट्टहासात् । ४ A. मज्जत्भि ।
५ A. रुदितैः क्रन्दनियन्मन्दैः । ६ A. ते ऽब्धे ।
७ Orig. adds. उत्तमा धनानीभूता ।

यो विकटचटत्स्फोटो भीमनादः स एव मोट्टः प्रौढोऽट्टहासो
विकृतोच्चैःशब्देन प्रहसनमिव यस्य तस्मात् । चटदित्यनुकरणध्वनिः ।

जलमभिधाष अग्निमाह

धूस्रभ्रान्ताभ्रगर्भोद्भवगमनशृङ्खलज्जलज्जत्^१स्पुलिङ्ग-
स्फूर्जज्वाला^२करालज्वलनजवविशद्वेश्म^३विश्रान्तशय्याः ।
त्वय्यावद्वप्रणामाञ्जलिपुटमुकुटा गद्गदोद्गीतयाच्चाः^४
प्रोद्यद्विद्युद्विलासोज्ज्वलजलदजवैरात्रियन्ते^५ क्षणेन ॥ ११ ॥

॥ ११ ॥ धूमेत्यादि—

हे परपरिचाणपरायणे त्वयि आवद्वप्रणामाञ्जलिपुटमुकुटा
आत्रियन्ते क्षणेन सन्नद्धान्ते त्वरया परिचायन्ते इति यावत् । कैः ?
प्रोद्यतीनां प्रकर्षेण उद्भवज्जीनां विद्युतां यो विलासः क्रीडा तेन
उज्ज्वलाः^६ अवभासयन्तो ये मेघा जलमुचः तेषां जवैरतिवेगैः ।
त्वयि मातः यो बद्धः प्रणामाञ्जलिपुटमेव मुकुटः किरौटो यैस्ते ।
गद्गदेन अथकाचरेण उद्गीता अभिहिता याच्चा^७ मां निस्तारयेति
प्रार्थना यैस्ते । पुनः किम्भूताः ? धूमानां भ्रान्तं भ्रमणं यत्तदेव
अभ्राणि जलदास्तेषां गर्भः सन्धिः सङ्घटनं तस्मादुद्भवः प्रादुर्भावो
यस्य तदेव गगनं नभस्तदेव गृहं^८ तस्योत्पङ्गे क्रीडे लिङ्गन्त^९स्तर-

- १ A. रङ्ग । २ A. स्फूर्जज्वाला । ३ A. विसद्वेश्म ।
४ Orig. यांचा । ५ Orig. ययन्ते ।
६ Orig. उज्ज्वलाः । ७ Orig. यांचा । ८ Orig. प्रादुर्भावो
गगनं नभस्तस्य यस्य गृहस्य । ९ Orig. रिंगतः ।

ज्वलन्तो ये स्फुलिङ्गाः चग्नेः कणास्तैः^१ स्फुरन्त्य इतस्ततो लहलहा-
यन्त्यो या ज्वालाः शिखास्ताभिः करालोऽतिभौषणो यो ज्वलन्तो-
ऽनलस्तेन जवेन विशन्तः अभ्यन्तरं^२ परिभ्रमन्तः वेष्मनि^३ शय्यायां
विश्रान्ताः सुखाद्यैना ये ते तथा । इदं तु कान्तस्य पूर्वनिपातः
गतयामो भृत्यो यथा ।

करिणं निगदितुमाह

दानाभः पूर्यमाणो^४ भयकटककालम्बिलो लम्ब^५माला
ह्रद्गारा^६ ह्रयमानप्रतिगजजनितद्वेषवहे^७ द्विपस्य ।
दन्तान्तोत्तुङ्गदोलातलतुलित^८ तनुस्त्वामनुस्मृत्य मृत्युं
प्रत्याचष्टे प्रहृष्टः पृथुशिखर^९ शिरःकोटिकोटोपविष्टः^{१०}

॥ १२ ॥

॥ १२ ॥ दानाभ इत्यादि—

हे दुर्गोत्तारिणि त्वाम् अनुकृत्य मृत्युं प्रत्याचष्टे भवतीं हृदि
विभाव्य मरणं प्रतिक्षिपति । दन्तान्तो दशनाग्रं स एव उत्तुङ्गम्
उन्नतं^{११} दोलातलं प्रेङ्खस्वरूपं हिन्दोलेति प्रसिद्धं तत्र तुलितं^{१२}
तुलीकृता तनुः शरीरं यस्य स तथा । कौटुशः ? पृथुशिखरो^{१३}

१ Orig. omits: ।

२ Orig. omits ' ।

३ Orig. यत्र वेष्मनि तत्र ।

४ A, B. पूर्यमाणो ।

५ A. रोलम्ब ।

६ A. ठुङ्गार ।

७ A. द्वेषवहे द्विपस्य

८ A. तुलित । ९ B. शिषर ।

१० A. कोटोपविष्ट ।

११ Orig. omits ' ।

१२ Orig. तुलिमालीकृता ।

१३ Orig. शिषरो ।

विपुलाचलमस्तक इव शिरोऽर्थात् तस्यैव दन्तिनः कुम्भस्थलं तस्य
कोटिरयं सैव कोट्टाङ्गस्थानमिव तत्र उपविष्टो निषण्णो यः स तथा ।
प्रहृष्टोऽत्यानन्दितः सन् । कस्य ? द्विपस्य करिणः । किम्भूतस्य ?
दानाभो मदजल तेन पूर्यमाणः समूयमानः उभयकटः प्रत्येतर-
गण्डस्थलं स एव कटका गिरेरधोभूरिव अतिविस्तीर्णत्वात् तत्र
आलम्बिनां लोलम्बानां भ्रमराणां या माला पङ्क्तिस्तस्या ह्रद्गारो
मञ्जुगुच्छध्वनिस्तेन आह्वयमानाः मण्डुस्वीक्रियमाणा ये प्रतिगजा
विपचदन्तिनः तैर्जमित अत्यादितो द्वेष एव वर्द्धः अनलो यस्य
तस्य ॥

चौरानभिधातुमाह

प्रौढप्रासप्रहारप्रहतनरशिरःशूलवल्गुत्सवायां^१
शून्याट्यां कराग्रं ग्रहविलसदांसिस्फोटकस्फौत^२ दर्पन् ।
दस्यूनं दास्ये नियुक्ते^३ समृकुटिकुटिलभूकटाश्लेक्षिताक्षां
श्रिन्तालेखन्यखिन्नस्फुटलिखितपदं नाम धाम श्रियान्ते

॥ १३ ॥

॥ १३ ॥ प्रौढेत्यादि—

हे अभयप्रदे ते तव नाम तारे प्रतारेत्यभिधानम् । दस्यूनं
दास्ये नियुक्ते चौरान् मृत्युले नियोजयति । कौटुशम् ? श्रियां
धाम निखिल^४ सम्पदामालयः । पुनः कौटुशम् ? चिन्ता मङ्गल्यः

१ A. शूलवल्गुत्सवायां । २ B. omits one य । ३ B. स्फौट ।

४ A. निखिले ।

५ Orig. निखिल ।

मैव लेखनी चानेख्यकाश्री तथा चखिन्नेन अनायासेन स्फुटम्
अतिथक्कं लिखितं दिव्यस्तं पदं यन्न तत् तथा । किं विशिष्टान् ?
मृकुटिः परभौषणो य उच्चैर्ललाटसङ्कोचस्तया सह वर्त्तते कुटिले
भङ्गुरे ये भ्रुवौ ताभ्यां कटाक्षेण ईक्षितं तिर्यग्वलितेन आलो-
कितं ययोस्ते तथा तादृशे अक्षे चक्षुषी येषां तान् । कीदृशान् ?
कराग्रगृहेण सुष्ठिनिष्पौडनेन विलसन्तः सकम्पजलजलायमाना ये
अतिस्फोटकाः खड्गग्रधाराल्लैः स्फौतोऽतिप्रौढो दर्पोऽहङ्कारो येषां
तान् । कस्याम् ? शून्याटव्याम् शून्या निर्जना या अटवी कान्तारं
तस्याम् । किम्भूतायाम् ? प्रौढो यः प्रासप्रहारोऽतिनिष्ठुरकुन्ता-
घातस्तेन प्रहता ये नरास्तेषां शिरःसु कपालेषु याः शूलवक्त्राः
शूलयष्टयः ताभिः तासां वा उत्सवो मङ्गलं हर्षो वा यस्या यच्च
वा तस्याम् ।

सिंहं कथयितुमाह

वज्रक्रूरप्रहारप्रखरनखमुखोत्खातमत्तेभकुम्भ-
श्रोतत्सान्द्रास्रधौतस्फुटविकटसटासङ्कटस्कन्धसन्धिः^१ ।
ब्रुध्यन्नापित्सुरारादुपरिमृगरिपुस्तोष्णदंष्ट्रोत्कटास्य-
स्त्रस्यन्नावृत्य याति त्वदुचितरचितस्तोत्रदिग्दार्थ-
वाचः^२ ॥ १४ ॥

१ A. गण्ड । .

२ A. क्रुध्येमा ।

३ A. सन्धिः ।

४ A. द्योचदृग्दार्थवाचः ।

॥ १४ ॥ यज्ञेत्यादि—

हे सकलजनयत्सुले मृगरिपुस्तस्यन्नावृत्य याति । मृगाः करिणः
पशवो वा तेषां रिपुः सिंहस्तस्यन् भयमावहन् आवृत्य व्यापाराद्
दूरं पलायते । कुतः ? त्वय्येव उचितम् अनुरूपं रचितं निष्पादितं
यत् स्तोत्रं तेन दिग्धो विलिप्तोऽर्थो यस्याः एवंविधाया वाचो
वचनादर्थात् पुरुषस्येति । कीदृशः ? तीक्ष्णदंष्ट्रया उत्कटं भौषणम्
आस्यं मुखं यस्य सः । तथा उपयुद्धे कुक्ष्यन् रोषं कुर्वन्, आपित्सुः
आपतितुमिच्छुः । किम्भूतः ? यज्ञवत् क्रूरप्रहाराणि प्रखराणि
तीक्ष्णानि नखानां मुखानि अग्रभागास्तेरुत्खाताः उत्कीर्णा मत्ता-
नाम् इमानां कुम्भिनां ये कुम्भाः शिरोदेशास्तेषु श्रोतन्ति स्रवन्ति
सान्द्राणि घनानि यानि अस्त्राणि रुधिराणि तैर्धौताः प्रचालिताः
स्फुटविकटा अत्यन्तभौषणा याः सटाः केशरास्ताभिः मङ्कटः स्कन्ध-
धमनेः सन्धिरन्तरालं यस्य स तथा ।

फणिनं वक्रुमाह

धूमावर्त्तान्धकारार्कतिविकृतफणिस्फारफुत्कारपूर-
व्यापारव्यात्तवक्त्रस्फुरदुरुरसनारज्जुकीनाशपाशैः ।
पापात् सम्भूय भूयस्तव गुणगणनातत्परस्त्वत्परात्मा
धत्ते मत्तालिमालावलयकुवलयस्रग्विभूषां विभूतिम् ॥

१५ ॥

॥ १५ ॥ धूमेत्यादि—

हे विपद्गतजनोद्दोषणपरे त्वम्यगत्मा भूयः पुनर्विभूतिं सम्पदं

धत्ते विभर्त्तीति सम्बन्धः । तमेव परं केवलम् आत्मा यस्य स
तथा । कौदृशः ? तत्र गुणानामणिमलधिमादीनां गणना मंथ्या
तत्र तत्परस्तन्निष्ठः । कौदृशौ ? मत्तालीनां चर्षाद्देहिरेफाणां^१ या
माला तस्या बलयो वेष्टनं यस्याः कुवलयस्रजः नीलोत्पलमालायाः
सैव विभूषा अलङ्कारो यस्यास्ताम्^२ । भगवतीप्रभावात् स एव
उरगस्तथाविधो जात इति भावः । पापाद् अधर्मात् समूय
आसाद्य । कैः ? धूमानामावर्त्तः परिमण्डलं यचान्धकारे तच्चाकृति-
राकारो यस्य तस्य विकृतस्य भयानकस्य फणिनः सर्पस्य स्फारोऽति-
महान् फुत्कारपूरस्फूर्त्तिसमूहस्तस्य यो व्यापारः क्रिया तेन व्याप्तं
यद्वत्त्वं चास्यं तत्र स्फुरन्त्यौ लेलिहायमाने गुर्वौ गुह्यतरे ये रसने
जिह्वे त एव रज्ज्वो वरचास्तन्मथा एव कीनाशस्य कृतान्तस्य
पाशा इव पाशास्तैः ।

बन्धनमभिधातुमाह

भर्त्तृभूमेदभौतोद्भट^३ कटकभटाकृष्टदुःस्त्रिष्टकेश-

श्चच्चद्वा^४ चाटचेटोत्कटरटितकटु^५ ग्रन्थिपाशोपगूढः ।

क्षुत्तृष्ट्रामोष्ठकण्ठस्यजति स सपदि व्यापदं तां दुरन्तां
यो यायादार्य्यताराचरणशरणतां स्निग्धबन्धून्जितोऽपि ॥

१६ ॥

१ Orig. दिरेफानां ।

२ Orig. adds एवंविधा रुगेव विभूषा तस्य विभूषा शोभा तामिति
समस्तं वा पदम् ।

३ A. चक्षुद ।

४ A. भीतोत्भट ।

५ A. पटु ।

॥ १६ ॥ भर्त्तृभू इत्यादि-

हे अग्नेषबन्धविध्वंसिनि, यः पुमान् यायात् गच्छेत् आर्य्य-
तारायाः चरणमेव शरणं चास्यं तस्य भावस्तत्तत्ताम । स्निग्ध-
बन्धून्जितोऽपि स्निग्धाः प्रेमाद्दीक्षितमनसो ये बन्धवो मित्राणि तैः
उज्जितोऽपि सन्त्यक्त एव सन् । ताम् अनुभूतां व्यापदं विपत्तिं
दुरन्तां दुःसहोऽन्तोऽवसानं यस्यास्तां सद्यस्तत्तत्तत्तदेव त्यजति प्रति-
क्षिपति दूरोकरोतीत्यर्थः । कौदृशः ? भर्त्तुः प्रभोः भूमेदो भृक्षुटिः^१
भ्रुवो भङ्गुरता तस्माद् भीतास्तस्ता उद्भटाः प्रसिद्धाः कटके ये
भटाः राजधान्यां प्रेम्णवीरास्तैराकृष्टाः उच्चैर्निष्पीड्या^२ दुःस्त्रिष्ट^३
इतस्ततोक्तताः केशा यस्य स तथा । किन्भूतः ? चक्षुन्तः इतस्ततः
परिभ्रमन्तो वाचाटाः वावदूका बज्रवल्गिनो ये चेटा दासास्तेषां
यदुत्कटं रटितम् असह्यं प्रलपितं तेन कटुग्रन्थिस्तोत्रबन्धो येषु
पाशेषु तैरुपगूढः सुबद्धः स तथा । चुद्^४ बुमुचा दट् पिपासा ताभ्यां
चामः शुष्क ओष्ठाभ्यां सह कण्ठो यस्य स तथा ।

रजोऽभिधातुमाह

मायानिर्माणकर्मक्रमकृतविकृतानेकनेपथ्यमिथ्या-
रूपारम्भानुरूपप्रहरणकिरणाडम्बरोड्डामराणि^५ ।

१ Orig. omits : ।

२ Orig. निःपीड्या ।

३ Orig. adds नीत before it. ४ Orig. क्षत् ।

५ A. डामरो डामराणि ।

त्वत्तन्त्रोद्धार्यमन्त्रस्मृतिहृतदुरितस्यावहन्यप्रधृष्ट्यां
प्रेतप्रेतान्त्रतन्त्रीनिचयविरचितस्रज्जि रक्षंस्त्रि रक्षाम्^१ ॥
१७ ॥

॥ १७ ॥ माधेत्यादि—

हे महाप्रभावे रक्षांसि राक्षसाः अप्रधृष्ट्यां शत्रुभिरनभिगम्यां
रक्षाम् आवहन्ति विदधति । कस्य ? तव तारार्णवादीनि तन्त्राणि
तेषु उद्धार्या उत्तोलनीया ये मन्त्रास्तेषां स्मृत्या स्मरणेन हतानि
दुरितानि पापानि यस्य तस्य । कीदृशानि ? प्रेतानां शवानां प्रोत
उत्खातः अन्त्रतन्त्रीनिचयः अन्त्रगुणनिवहस्तेन विरचिता निर्म्मिता
स्रग् माला यैस्तानि । मायया कृश्या निर्म्मितानामनुपमवीरवीर-
त्वादिरूपादीनां कर्मक्रमः करणस्य परिपाटिस्तेन कृतं निष्पादितं
विकृतम् अतिरौद्रम् अनेकरङ्गविषयं नेपथ्यं प्रसाधनं तदेव मिथ्या-
रूपं तेषु अलीकाकारेषु य आरम्भो दर्पस्तस्यानुरूपाणि उचि-
तानि यानि प्रहरणानि शस्त्राणि तेषां किरणाङ्गरेण प्रभावाति-
शयेन उद्गमराणि आतभीषणानि यानि तानि तथा ।

अष्टमहाभयापहारानन्तरं संग्रामविजयसामर्थ्यं वज्रमाह

गर्जंजीमूतमूर्ति-चिमदमदनदीवङ्गधारान्धकारे
विद्युद्योतायमानप्रहरणकिरणे निष्पतद्वाणवर्ष^२ ।

१ A. स्रजि रक्षांसि रक्षां ।

२ A. गर्जत् ।

३ B. नितपतद् ।

रुद्धः संग्रामकाले प्रबलभुजबलैर्विद्विषद्भिर्द्विषद्भिः-
स्त्वदत्तोत्साहपुष्टिः प्रसभमरिमहीमेकवीरः पिनष्टि^३ ॥
१८ ॥

॥ १८ ॥ गर्जदित्यादि—

हे संग्रामोत्तारिणि त्वदत्तोत्साहपुष्टिः सन् एकवीरः पिनष्टि ।
एकोऽसहायः यो वीरः सः । त्वया दत्तार्पिता उत्साहस्य^४ वीर्यस्य
पुष्टिः पोषणं वृद्धिर्यस्य स तथा । प्रसभं हठाद् अरिमहीं रिपो-
र्भूमिं संवूर्णयति । कीदृशः ? रुद्धः सर्वतो वेष्टितः । कैः ? द्विषद्भिः
शत्रुभिः विद्विषद्भिः विद्वेषमावहद्भिः । किम्भूते ? प्रबलानि अत्यु-
द्रिक्तानि भुजानां बलानि शक्तयो येषां तैः । क ? संग्रामकाले ।
संग्राममेव प्रावृषा निरूपयति । गर्जन्तो नदन्तो ये जीमूता
मेघास्तेषामिव मूर्त्तयः^५ आकारा तेषां चिमदानां चिगण्डगलित-
द्विपानां तेषां या मदनद्यो दाननिर्झरिण्यस्तासु बद्धाः संलग्ना या
धारास्ताभिः अन्धकारो दुरालोको यत्र तस्मिन् । किम्भूते ? विद्युदिव
द्योतायमानः प्रकाशयन् प्रहरणानाम् अस्त्राणां किरणो यत्र तस्मिन्
निष्पतन्तो वाणानां वर्षां वृष्टयो यत्र तत्र । एतेन एतदुक्तं संग्रामा-
ङ्गनसङ्गता अपि त्वत्प्रसादात् निस्तरन्तीति भावः ।

महाव्याधिघातनशक्तिमाह

१ A. द्विषत्भिः ।

२ B. पिनस्ति ।

३ Orig. omits गर्जदित्यादि ।

४ Orig. adds उद्यमन अर्थस्य after उत्साहस्य ।

५ Orig. मूर्त्तयो ।

पापाचारानुबन्धोद्धतगदविगलत्पूतिपूयास्रविस्र-
त्वङ्मांसा^१सक्तनाडी मुखकुहरचलज्जन्तु^२जग्धक्षताङ्गाः ।
युष्मत्पादोपसेवागदवरगुटिकाभ्यासभक्तिप्रसक्ता
जायन्ते जातरूपप्रतिनिधिवपुषः पुण्डरीका^३यताक्षाः ॥
१६ ॥

॥ १६ ॥ पापेत्यादि—

हे बाह्याभ्यन्तरव्याधिव्यथितहृदयानां महौषधे युष्मत्पादोपसेवा
तव पदकमलसपर्याप्तिः सैव अगदवरगुटिका न विद्यते गदो रोगो
यतो वरगुटिकायाः सा तथा सर्वरोगापहरि रसायनमित्यर्थः ।
तत्र योऽभ्यासो नैरन्तर्येण सेवनं तत्र भक्त्या अद्भुत्या एवमेतन्नात्य-
थेत्यात्मना प्रसक्ताः संलग्ना ये ते तथा जायन्ते नवीनतनवः प्रादु-
र्भवन्ति । कीदृशः ? जातरूपम् अचयकाञ्चनं तत्प्रतिनिधि तत्सदृशं
वपुर्येषां ते । पुण्डरीकम् अभोजं तददायतमचि चचुर्येषां ते । पूर्वं
कीदृशः ? पापानामाचरणम् आचारस्तत्र योऽनुबन्धः अनुगमः
नैरन्तर्येण सक्तिः तेन उद्धृताः प्रकुपिता ये गदा महाव्याधयस्तेभ्यो
विगलद् निष्पतद् यत् पूतिपूयास्रं दुर्गन्धपक्ष्मोणिताक्तरुधिरन्तेन
विस्राणि अस्रगन्धीनि यानि त्वङ्मांसानि तेषु आसक्ता निबद्धा या
नाद्यः शिरा नाडीव्रणानि वा तासां मुखकुहरेषु वदनविवरेषु चलन्तः
खन्दन्तो जन्तवस्तदुद्धवाः क्रिमयस्तेर्जग्धाचि खादितानि स्तनानि च

निष्कुषितानि^१ अङ्गानि येषां ते तथा । एवंविधमहाव्याधिग्रस्ता
अपि तत्पादाराधनमहौषधाद् दिव्यकान्तयो भवन्तीत्यद्भुतम्^२ ।

सर्वशास्त्रकलाभिज्ञाज्ञानप्रवाहमाह

विश्रान्तं श्रीच^३पात्रे गुरुभि^४रूपहृतं यस्य नाम्नायभैक्ष्यं
विद्वद्गोष्ठीषु^५ यश्च^६ श्रुतधनविरहान्मूकता^७मभ्युपैति^८ ।
सर्वालङ्कारभूषाविभवसमुदितं प्राप्य वागीश्वरत्वं
सोऽपि त्वद्भक्ति^९शक्त्या हरति नृपसभे वादिसिंहास-
नानि ॥ २० ॥

॥ २० ॥ विश्रान्तेत्यादि—

हे अप्रतिहतप्रभावविभवे त्वद्भक्तिशक्त्या सोऽपि स एव पुरुषो
वादिनां विपन्नानामन्यतोर्यानाम् सिंहासनानि हरति आच्छिद्य
गृह्णाति । त्वयि एव चा भक्तिरभिपसादस्तस्याः शक्त्या सामर्थ्येन
उक्तनृपसभे राजसदसि नृपाणां सभा नृपसभमिति राजादित्वाद्
अदन्तता । किं ह्यत्रा ? वागीश्वरत्वं प्राप्य वाचामैश्वर्यमामाद्य ।
कीदृशम् ? सर्वे एव अलङ्कारा अशेषा रूपकोपमादयस्तेषां विभ-
वेन शोभासम्पदा समुदितं सम्यगुच्छितं यत् तथा । अथवा
सर्वालङ्कारभूषया विभवेन च उत्तमलक्ष्म्या समुज्ज्वलम् । पूर्वं

१ Orig. निःकुषितानि ।

२ Orig. आद्भुतम् ।

३ B. श्रीढ ।

४ A. गुरुभिरुद्धतं ।

५ A. विद्युत्गोष्ठेषु ।

६ B. यस्य ।

७ A. विरहात् मूकता ।

८ A. भुपत ।

९ A. त्वद्भक्ति ।

१ A. मानसा ।

२ A. गलज्जन्तु ।

३ A. पुण्डरीका ।

यस्यान्नायमैच्छं श्रोत्रपात्रे न विश्रान्तम् । आग्रायो गुरुपारमर्त्येण
उपदेशः । स एव भिचार्हत्वाद् भैक्ष्यम्^१ । गुरुभिरुपाध्यायप्रभृ-
तिभिः उपहृतं उपढौकितम् । यश्च य एव मूकताम् अवच-
नीयताम् अभ्युपेतो गतः, अभ्युपैतीति वा पाठः । कुतः ? श्रुतमेव
धनं निधिरिव रक्षणीयत्वात् तेन विरहो विच्छेदस्तस्मात् । क ?
विदुषां पण्डितानां गोष्ठेषु सभासु । एतदुक्तं भवति अत्यन्तमूर्खा^२
अपि त्वदात्मोक्तनाद् महाविदांसो भवन्तीति मतिः ।

अत्यन्तदुःखितजनसम्पत्तिदानशक्तिमाह

भूशय्या^३धूलिधूम्रः स्फुटितकटितटीकर्पटोद्घाटिताङ्गो^४
यूकायुंषि प्रपिंषन्^५ परपुरपुरतः कर्परे तर्पणार्थी ।
त्वामाराध्याध्यवस्यन्^६ वरयुवतिवहचामरस्मेरचाव्वीम्^७
उव्वीं^८ धत्ते मदान्धद्विपदशन^९घनामुद्धृतैकातपचाम् ॥

२१ ॥

॥ २१ ॥ भूशय्येति—

हे अशरणजनत्राणचूडामणे त्वाम् आराभ्य उव्वीं धत्ते । अध-
वस्यन् उद्योगमावहन् । कौटुम्भीम् ? वरयुवतिभिः उत्तमनायि-
काभिः वहद् विभ्रत् चामरं तेन स्मेरा ईषद्वसितवदना चाव्वीं

१ Orig. adds कर्मात् कांशेन संस्थितम् । २ Orig. मूर्खा ।

३ A. भूशय्या । ४ कर्पटोद्घाटिताङ्गो । ५ यूकायुंषि प्रपिंसन्

६ A, B. ध्यवस्यं ।

७ A. वसन ।

मनोज्ञा या ताम् । पुनः किम्भूताम् ? द्विपानां मत्तकुञ्जराणां
दशनेर्धनां दृढां शत्रुभिरकम्प्यत्वात् मान्द्रावपाताम् । उद्धृतम्
उद्घण्टीकृत्य आरोपितम् एकम् अद्वितीयम् आतपत्रं रत्नोज्ज्वल-
विचित्रकचं यत्र ताम् । यः पूर्वमेवम् आसीत् । भूरेव शय्या तत्पं
तस्या धूलिभिः सङ्कररेणुभिर्धूम्रोऽतिमलिनो यः स तथा ।
किम्भूतः ? स्फुटितः अतिजीर्णत्वाद्^१ (द्वाविंशतितमेन^२ त्रुटित्वा
साधारसम्पत्तिलाभः) खण्डीभूतः कटितट्यां नितम्बदेशे यः कर्पटो
जरदसनं तेन उद्घाटितम् व्यक्तीकृतम् अङ्गं देहावयवो यस्य स
तथा । पुनः कौटुम्भीः ? यूकानां देहोद्धृतजलौकादीनाम् आयुंषि
जीवितानि प्रपिंषन् विचूर्णयन् । क ? परेषां पुरपुरतो गृहागतः
कर्परे भग्नभाण्डखण्डे तर्पणार्थी तर्पणम् आत्मनः प्राणधारणार्थं
यापना अत्यल्पग्रासमात्रं तदेवार्थः प्रयोजनं यस्य अस्तीति स तथा ।
इत्यम्भूता अपि राजानो भवन्ति भवत्प्रपयेति भावः ।

परमृत्यानधिष्ठत्याह—

सेवाकर्म्मन्तशिल्पप्रणयविनिमयोपायपर्यायखिन्नाः
प्राग्जन्मोपात्त^३पुण्योपचितशुभफलं वित्तमप्राप्नुवन्तः ।
दैवातिक्रामणीं त्वां कृपण^४जनजनन्यर्थमभ्यर्थ्य भूयो
भूमेर्निर्वान्तचामीकरनिकरनिधौनिर्धनाः^५ प्राप्नुवन्ति ॥

२२ ॥

१ Orig. omits^१ । २ Orig. त् । ३ Orig. त्रुटित्य ।

४ A. जमोपात्त । ५ A. कृपण । ६ A. निधीनिर्धनाः ।

॥ १९ ॥ सेवाकर्मैति—

हे कृपणजनजननि त्वामर्थमभ्यर्थ्य धननिमित्तं त्वामाराध्य
निर्द्धनाः सम्पदिकलाः भूयः पुनः प्राप्नुवन्ति । कान् ? भूमेः पृथिव्याः
सकाशाद् निर्वाणा उद्गीर्णाश्चामीकराणां सुवर्णानां निकराः समूहा
यैर्निधिभिस्तान् आसादयन्ति । कीदृशीम् ? दैवं नियतवेदनीयं
कर्म शुभम् अशुभं च तदपत्तिकामति उल्लङ्घयति या ताम् ।
पूर्वं कीदृशः ? वित्तं धनम् अप्राप्नुवन्तोऽलभमानाः । किम्भूतम् ?
प्राग्जन्मनि^१ उपात्तम् उपार्जितं यत् पुण्यं कुशलं तस्मादुपचितम्
अतिशयीभूतम् इह जन्मनि यच्छुभं तन्निश्चिन्दीभूतं स्वचरितं तस्य
फलं प्रसवो यच्च तत् तथा । किंविशिष्टाः ? सेवा प्रेक्षीभूय
पराराधनं, कर्मान्तः कृषिकर्म, शिल्पं विज्ञादिविद्या, प्रणयो
याज्ञा, विनिमयः परिवर्त्तनं^२ क्रयविक्रयलक्षणम्,^३ उपाय उपागतिः
परानुगमः, अमीषां पर्यायाः प्रकारास्तैः खिन्ना आयासिता ये ते
तथा । भाग्यहीना अपि परममप्यद् भजन्ते तत्र पदमरमिजमेवया
इत्याश्रयः ।

अगतिकानामपि ऐश्वर्यप्रदानप्रभावमभिधत्ते

वृत्तिच्छेदे विलम्बः क्षतनिवसनया^४ भार्यया भर्त्यमानो^५
दूरादात्मभरित्वात्^६ स्वजनसुतसुहृदन्धुभिर्वर्ज्यमानः ।

१ Orig. प्राजन्मनि । २ Orig. परिवर्त्तन । ३ Orig. लक्षणः ।

४ A निवसनयाः । ५ A, B. भर्त्यमानो । ६ A. omits त् ।

त्वय्यावेद्य स्वदुःखं तुरगखुरमुखोत्खातसौम्यां गृहाणा-
मीष्टे स्वान्तःपुरस्त्रीवल्लयरुखरुणाजातनिद्राप्रबोधः ॥

२३ ॥

॥ २३ ॥ वृत्तिच्छेद इति—

हे दीनानुकम्पिनि त्वयि आवेद्य स्वदुःखं गृहाणामीष्टे । त्वयि
परदुःखासहिष्णौ स्वीयं यदुःखम् असुखं तद् आवेद्य विज्ञाय^१
गृहाणां महाप्रासादेषु ईष्टे रमते परमेश्वरो भवतीत्यर्थः । षष्ठी-
सप्तम्योरर्थे प्रत्यभेदात्^२ षष्ठ्या निर्देशः । कीदृशानाम् ? तुरगाणाम्^३
अश्वानां खुरमुखानि नखाग्रभागास्तैरुत्खाताः चुष्णाः मीमानो
मर्यादाभूमयो येषु तेषाम् । कीदृशः सन् ? स्वस्य आत्मनोऽन्तः-
पुरेषु कोष्ठकवेष्वसु यः स्त्रीवल्लयाः^४ स्त्रियो योषितस्तासां ये वल्लयाः
कङ्कणास्तेषां हणहणारवेण जात उत्पन्नो निद्रायाः स्वापात् प्रबोधो
ज्ञानं यस्य स तथा । हणहणेति शब्दानुकरणम् । प्रागासीत्
कीदृशः ? वृत्तिर्वर्त्तनम् आजौविका तस्याश्चेदः खण्डनं तस्मिन्
सति विलम्बः विगतं लक्षणमिव लक्ष्यं गम्यस्थानं यस्य सः अप्रति-
पत्तिमान्^५ वैलक्ष्ययुक्त इत्यर्थः । किम्भूतः ? क्षतम् अत्यन्तस्फुटितं
निवसनम् आवरणवस्त्रं यस्यास्तथा भार्यया पत्न्या^६ भर्त्यमानः
विगृह्यमाणः । किं विशिष्टः ? दूरादेव उदीक्ष्य वर्ज्यमानो निषिध्य-

१ Orig. विज्ञाय ।

२ Orig. अर्थप्रत्यभेदात् ।

३ Orig. तुरगानां ।

४ Orig. omits यो ।

५ Orig. वैलक्ष्य ।

६ Orig. भर्त्यमानः ।

मानः । कुतः ? आत्मानमेव केवलं विभर्त्तीत्यात्मभरिस्तस्य भाव-
स्तत्त्वं तस्मात् । स्वजनाः पूर्वोपकृतसेवकाः सुताः पुत्राः सुहृदो
विश्वासिनः प्रिया बन्धवो मित्राणि तैः । एवं दुर्गतिरपि^१ मह-
देश्वर्यमुपाज्जयति त्वच्चरणमणिकिरणाङ्कितसरोरुहचिन्तयेति ।

तत्र चक्रवर्त्तिलमपि नातिदुर्लभं तद्भक्तेषु इति दर्शयन्नाह

चक्रं दिक्चक्रचुम्बि^२ स्फुरदुरुकिरणा लक्षणाङ्कता स्त्री
षड्दन्तो दन्तिमुख्यः^३ शिखिगलरुचिरश्यामरोमा^४

वराश्वः ।

भास्वद्^५ भास्वन्मयूखो मणिरमलगुणः कोषभृत् पूर्ण-
कोषः

सेनानीवीरसैन्यो भवति भगवति^६ त्वत्प्रसादांशलेशात्

॥ २४ ॥

॥ २४ ॥ चक्रेत्यादि—

हे भगवति तत्र यः प्रमादो बलं तस्य अंशलेशोऽत्यन्तीयान्
भागस्तस्माद् भवति एतत्सर्वमिहोच्यते । चक्रं दिशां चक्रं समूह-
स्तचुम्बितुमास्पृष्टुं शीलं यस्य तत् । स्फुरन्तो जाज्वल्यमाना उरवो
महान्तः किरणा दीप्तयो यस्याः सा तथा । स्त्रीरत्नलचणैश्चिह्नैः अल-
ङ्कृता भूषिता या सा । दन्तिमुख्यो दन्तिनां नागानाम् अग्रणीः ।

१ Orig. दुर्गतिरपि । २ A. चंवि । ३ A. षट् ।

४ A. omits : । ५ A. गलकरुचिरश्यामरोमा ।

६ A. भास्वत् । ७ B. भगवती ।

षट् दन्ता विषाणा विद्यन्ते यस्य सः । वराश्वः उत्तमतुरङ्गः । शिखिनां
मयूराणां ये गलरुचकाः कण्ठचन्द्रकास्तदत् श्यामामि रोमाणि
यस्य सः स्फुरदिन्द्रनौलनिभ इत्यर्थः । शिखिगलरुचिरेति पाठे
शिखिकण्ठवद् रुचिराणि मनोहराणीति योज्यम्, शिखिगल-
रुचिरिव श्यामानेति वा । मणिः भास्वन्नो देदीप्यमानाः भास्वतो
रवेरिव मयूखा कान्तयो यस्य स तथा । अमला विषाद्यपहरणा
गुणा यस्य सः । कोषभृत् भाण्डागाराध्यक्षः पूर्णकोषोऽक्षया निधयो
यस्य सः । सेनानीः सेनायाः समूहः सैन्यं वीराणां सैन्यं यस्य सः ।
एतदुक्तं स्यात् अपरिमितजन्मोपचितोत्तमसुचरितशतसाध्यमपि
चतुर्दीपाधिपत्यं तदाराधनान्तरांशेन उपजायते नृणामिति भावः ।

अष्टमहासिद्धिदानसामर्थ्यमाह

स्वच्छन्दं चन्दनाम्भः^१ सुरभिमणिशिलादत्तसङ्केतकान्तः
कान्ताक्रीडानुरागादभिनवरचितातिथ्यतथ्योपचारः ।
त्वद्विद्यालब्धसिद्धिर्मलयमधुवनं याति विद्याधरेन्द्रः
खड्गांशु^२ श्यामपीनोन्नतभुजपरिघ^३ प्रोक्तसत्पारिहार्यः^४ ॥

२५ ॥

॥ २५ ॥ स्वच्छन्दमिति—

हे सुगतमातः त्वद्विद्या तव विद्या धारणीमन्त्रादिस्तथा लब्धा

१ A. स्वच्छन्दचन्दनाम्भः । २ A. खंगांशु ।

३ A. puts : after परिघ । ४ A. omits : after पारिहार्य ।

विद्विर्धेन स पुमान् विद्याधराणाम् इन्द्रः अधिपतिः सन् याति ।
 मलयस्य चन्द्राद्रेर्मधौ वसन्तममये यद् वनं क्रीडेद्यानं ततो व्रजति
 सकलीकरोतीत्यर्थः । रुच्छन्दम् अप्रतिहतप्रभावं यथा स्यात् ।
 कौदुशः ? खड्गांशुभिः कृपाणमरोचिभिः श्यामः स्फुरदौषदभिनीलः
 पीनो^१ मांसल उद्यतः प्रसन्नो यो भुजः स एव परिघः परिघ
 इव वा बाहुदण्डस्तत्र प्रोक्षसत् प्रस्फूर्जत्^२ पारिहाय्यं^३ यस्य सः ।
 किम्भूतः ? चन्द्रनाभोभिः सुरभिः सुगन्धिर्या मणेर्याणिकस्य^४ शिला
 तत्र दत्तः सङ्केतः कान्ताभिर्यस्य सः । तत्र गन्तव्यं तथेत्यादि वचनम्
 अनुक्तैव यस्यचुर्वक्त्रकरादिसंज्ञया तदर्थवबोधः संज्ञानं स सङ्केत
 इत्युच्यते । अभिनवं नवीनम् अपूर्वम् रचितम् उत्पादितं यद्
 आतिथ्यम् आतिथेयं अतिथेरर्हत्वात् तेन तथ्येन अकपटेन उप-
 चरणमुपचारः परिचर्या यस्य स तथा । अथवा अभिनवरचितम्^५
 आतिथ्यस्य अतिथिसत्कारस्य तथ्यः यथार्थ उपचारो यस्य स इति ।
 कुतः ? कान्तस्य स्वामिन आ समन्ततो या क्रीडा केलिस्तस्य अनु-
 रागः अभिवृद्धो यस्तस्मात् । कान्तानां कान्ताभि^६ र्धः क्रीडायामनु-
 रागस्तस्मादिति यावत् । दिव्यसम्पत्तेरपि नातिदूरता लक्ष्मण-
 पङ्कजपरागधूसरीकृतोक्तमाङ्गानामिति भावः ।

धनविहारमभिधाय सर्वजनसौभाग्यं प्रकाशयन्नाह

१ Orig. पीतो ।	२ Orig. omits त् ।
३ Orig. परिहाय्यं ।	४ Orig. माणिक्यस्य ।
५ Orig. omits म् ।	६ Orig. adds तां ।

हाराक्रान्तस्तनान्ताः श्रवणकुवलयस्यर्द्धमानायताक्ष्यो
 मन्दारोदारवेणीतरुणपरिमलामोदमाद्यद्^१ द्विरेफाः ।
 काञ्चीनादानुबन्धोद्धत^२ तरचरणोदारमञ्जीरतूर्या-
 स्त्वन्नाथान् प्रार्थयन्ते स्मरमदमुदिताः सादरा देव-
 कन्याः^३ ॥ २६ ॥

॥ २६ ॥ हारेत्यादि—

हे अनवद्याङ्गि लज्जाथान् प्रार्थयन्ते तमेव नाथा स्वामिनौ
 येषां तान्, सादराः समम्भ्रमाः सत्यः अभ्यर्थयन्ते, देवाङ्गनाभिःपेत्य
 अभ्यर्थयन्ते^४ उत्पत्य परिभुज्यन्ते^५ इत्यर्थः । काः ? देवकन्याः स्वर्गा-
 ङ्गनाः, स्मरमदेन मन्मथदर्पेण मुदिता अतिहर्षेण उच्छृङ्खलीकृता
 यास्ताः । हारेण आक्रान्तः रुच्छन्नः स्तनयोरन्तः अन्तरालं यासां
 ताः । श्रवणयोर्थत् कुवलयम् इन्दीवरं तत्स्यर्द्धमाने अभिमानजन्य-
 माने आयते विशाले अक्षिणौ चक्षुषौ यासां ताः । किम्भूताः ?
 मन्दारेण पारिजातेन उदारा महती वेणी आयतकेशविन्यासस्तस्याः
 तरुणः अतिपुष्टः परिमलोऽतिसुरभिगन्धस्तस्य आमोदेन^६ आप्राप्तेन
 माद्यन्तो हृष्यन्तो द्विरेफा भङ्गा यासां ताः । पुनः किम्भूताः ?
 काञ्चीनादस्य रसनाध्वनेः अनुबन्धः अनुगमो यस्तेन उद्धततरौ
 अधीरौ चरणयोद्दारी विपुलौ मञ्जीरौ नूपुरौ तावेव तूर्या

१ A. मोदमाद्य ।	२ A. बद्धाद्धत ।
३ A. omits : ।	४ Orig. अभ्यर्थते ।
५ Orig. परिभजते ।	६ Orig. आमदेन ।

सुरजौ यासां ताः उद्धततरयोरत्यन्तचपलयोश्चरणयोरिति वा
व्याख्या । तत्पदाधिष्ठितानां सकलमेव अवश्यं वक्ष्यमिति भावः ।

वनविहारं पुनराह

रत्नच्छन्नान्तवापीकनकमलिनीवज्रकिञ्चल्कमाला-

'मुन्मज्जत्यारिजातद्रुममधुपवधूद्धूतधूलौवितानाम्' ।

वीणावेणुप्रवीणामरपुररमणोदत्तमाधुर्यतूर्या^१

कृत्वा युष्मत्सपर्यामनुभवति चिरं नन्दनोद्यानयाचाम्

॥ २७ ॥

॥ २७ ॥ रत्नेति—

हे निर्मलौकतस्नान्तमन्तते युष्मत्सपर्यां कृत्वा तव पदस्य पूजां
विधाय अनुभवति चिरम् अनल्पकल्पं नन्दनाभिधानस्य उद्यानस्य
याचाम् उत्सवम् उपभुङ्क्ते । कौटुम्भीम् ? रत्नेर्वैदूर्यादिभिश्चन्द्रो
द्याप्रोऽन्तः परिसरो यासां तासु वापीषु क्रीडापुष्करिणीषु
याः^२ कनककमलिन्यः काञ्चननलिन्यस्तासां वज्राणां हौराणां ये
किञ्चल्काः केशरास्तेषां माला यत्र ताम् । उन्मज्जन्त ईषदिक-
सन्तो मञ्जरिता ये पारिजातद्रुमा मन्दारतरवस्तेषु मधुपवधूभिः
भृङ्गाङ्गनाभिः^३ धूताः समुत्तोलिता ऊर्द्धं नीता या धूल्यः परागास्ता
एव वितानानि चन्द्रातपा यस्यां ताम् । मधुरमधूद्धूतेतिपाठे
उन्मज्जत्यारिजातद्रुमाणां मधुरेण मनोहरेण मधुना वसन्तेन

१ A. मुन्मज्जत् ।

२ A. मधुरमधूद्धूतधूलौवितानाम् ।

३ B. तूर्या

४ Orig. omits ; ।

५ Orig. omits : ।

उद्धूतधूलौवितानां मधुरं मन्दं कान्तं वा कृत्वेति वा व्याख्या ।
मधुरमन्दमन्दाकिनीक्रीडार्थात् पतद्भिरेव मधुभिर्मकरन्दविन्दुभि-
रुद्धूतधूलौवितानामिति नीरसा व्याख्या । किम्भूताम् ? वीणा-
वेणुषु वल्लकीवंगेषु प्रवीणाः^१ अमरपुररमणः सुरनगरसुन्दर्य-
स्ताभिर्दत्ताः प्रहता माधुर्येण मनोज्ञतया तूर्यां सुरजा यस्यां
ताम् । दत्तमिति दोऽवखण्डने इति धातोः प्रयोगः^२ । तत्प्रणताः
सुरपुङ्गवा भवन्तीति भावः ।

जलक्रीडाविहारमाह

कर्पूरैलालवङ्गत्वग्गुह्यरद^३श्लोदगन्धोदकायां

कान्ताकन्दर्पदर्पोत्कटकुचकुह्रावर्त्तविश्रान्तवौच्याम् ।

मन्दाकिन्याममन्दच्छट^४सलिल^५सरित्क्रीडया सुन्दरीभिः

श्रीडन्ति त्वज्जतान्तः^६करणपरिणतोत्तप्तपुण्यप्रभावाः ॥

२८ ॥

॥ २८ ॥ कर्पूरेत्यादि—

हे अद्वैततत्त्वावबोधदायिनि त्वय्येव गतं यदन्तःकरणम् अन्त-

१ Orig. सुरवीणायाः ।

२ दोऽवखण्डने इति धातोर्दत्त इति पदं कथमपि भवितुं नार्हति यतः
“दोषोमास्यां डिस्त्वनौ”-इत्यनेन दित्तएव भवति । अतश्च
दोऽवखण्डने धातोः प्रयोग इति प्रामादिकः पाठः । वस्तुतस्तु दाल
सूनौ-इति धातोर्दोऽवधः-इत्यनेन ददादेशात् दत्त इति पदं
जातम् इति निष्कर्षः

३ A. नखद ।

४ A. मन्दाच्छट ।

५ A. सलिल ।

६ A. त्वज्जतान्तः ।

रात्मा मानसेन्द्रियं वा तस्मात् परिणताः स्थिरीभूताः उच्यते ।
प्रदीप्ताः पुष्पानां प्रभावाः शक्रयो^१ येषां ते क्रौडन्ति रमन्ते ।
अमन्दा अधोरा कृता जलपातधनिर्येषु सलिलेषु ते र्या सरित्-
क्रौडा जलकेलिस्तथा । अथवामन्दच्छटा सलिलानां सरतीति
सरित् प्रसार इतस्ततो गमनं यस्यां तथा । अथवा सरित्क्रौडेत्येता-
वान् संज्ञाशब्दो जलक्रौडेत्यस्मिन्नर्थे वाच्यः । काभिः ? सुरसुन्द-
रीभिः दिव्याङ्गनाभिः । कस्याम् ? मन्दाकिन्याम् सुरदीर्घिका-
याम् । कर्पूर एकाक्षवज्रस्त्वक् अगुर्नलदो मांसी । अमीषां
चोदगन्धसूखं वासास्तन्मिश्राणि तद्वासितानि वा उदकानि यत्र
तस्याम् । किम्भूतायाम् ? कान्तानां रमणीनां कन्दर्पदर्पण मदन-
मदेन उत्कटाः प्रयक्ता ये कुचाः पयोधरास्तेषां कुहरेषु आवर्त्तन^२
अम्भसां भ्रमेण विश्रान्ता सुहृत्तं विलम्बिता वीचयस्तरङ्गा यत्र
तस्याम् । तत्पादाजपूतानां न किञ्चिदप्यतिदुर्लभमिति भावः ।

परमैश्वर्यमपि तदवलोकनमात्रया साध्यमित्युपदर्शयन् आह
गौर्वाणग्रामणीभिर्विनयभरनमन्मौ^३लिभिर्वन्दिताञ्चः
स्वर्गोत्सङ्गेऽधिरूढः सुरकरिणि रुण^४द्रूषणोद्गा^५सिताङ्गे ।
शच्या^६दोर्दामदोलाविरलवलयितोदाम^७रोमाञ्चमूर्त्तिः
पूतस्त्वद्दृष्टि^८पातैरवति सुरमहीं हौरभिन्नप्रकोष्ठः ॥

२६ ॥

॥ २६ ॥ गौर्वाणेत्यादि—

हे अपरिमितोत्तमपदवरदे त्वद्विष्टपातेः पूतः तव दृष्टेः पाता
अव^१लोकनानि तेः पवित्रोक्ततः सुराणां देवानां महीं वसुम्बराम्
अवति परिपालयति । कोदृशः ? हौरैः वज्रमणभिः भिन्नः
प्रसुटीकृतः प्रकोष्ठः कफोणिस्कन्धयोरन्तरालं यस्य सः । किम्भूतः ?
वन्दिता गिरसि कृता आज्ञा शासनं यस्य सः । कैः ? गौर्वाणानां
ग्रामणौभिः सुराणां प्रधानैः विनयभरेण भक्तिभारेण नमन्त्यो
नम्रोभवन्त्यो मौलयः किरौटा येषां तैः । क ? रुणस्य चिदशा-
लयस्य उत्सङ्गे अभ्यन्तरे । पुनः किम्भूतः ? अधिरूढोऽतिवाक् स्थितः ।
क ? सुरकरिणि ऐरावतस्कन्धे । रुणद्रूषणैः रणरणाथमानाल-
ङ्कारैर्भूषितं प्रसाधनीकृतम् अङ्गं यस्य तस्मिन् । शच्या इन्द्राणां
दोषोर्भूयथोर्दामदोला पाशलता तावेव वा दामदोला तथा चवि-
रलं निरन्तरं वलयितं परिवेष्टितमालिङ्गितमित्यर्थः यत् तेनो-
द्गामरोमाञ्चाः प्रयक्तीभूतोत्फुल्लतनुरुद्धा मूर्त्तौ यस्य सः । देवाधि-
पात्यमपि तदवलोकनमात्रलभं किमन्यत्पदमिति भावः ।

लौकिकसम्पद्दानशक्तिमभिधाय इदानीं लोकोत्तरानुत्तरसुख-
हायिनं मूर्त्तिभेदं श्लोकचतुष्टयेन उद्गावयन्नाह

चूडारत्नावतंसा^१सनगतसुगतयोमलक्ष्मीवितानं
प्रोचद्दालार्ककोटीपटुतरकिरणापूर्यमाण^२चिलोकम् ।

१ Orig. adds शक्रत्वलाभी ।

२ Orig. आवर्त्तन ।

३ A. शमन्मौ ।

४ A. रुणत् ।

५ A. भूषणोत् ।

६ A. शच्या ।

७ A. वलयितोदाम ।

८ A. त्वद्दृष्टि ।

१ Orig. repeats त्वद्वरेव ।

२ A, B. वतंशा ।

३ A. पर्यमान

प्रौढालीढैकपादक्रमभरविनमद्ब्रह्मरुद्रेन्द्रविष्णु
त्वद्रूपं भाव्यमानं भवति भवभयोच्छित्तये जन्मभाजाम्
॥ ३० ॥

॥ ३० ॥ चूडारत्नेति—

हे मायाजालाभिसम्बोधिलाभिनि त्वद्रूपं भाव्यमानं तव मूर्ति-
र्विचिन्त्यमाना जन्मिनां लोकानां भवभयानि संसारसन्तापस्तेषाम्
उच्छित्तये समुन्मूलनाय^१ भवति सम्पद्यते । किम्भूतम् ? चूडारत्नानां
शिखास्थितमाख्यानानाम् अवतंसाः शिखरास्त एव आसनानि
विष्टराः तेषु गता अवस्थिता ये सुगता अचोभ्यादयस्तेषां
व्योम्नि नभस्तले या लक्ष्मीः शोभा सैव वितानं यच्च तत् । अथवा
त एव व्योम्न आकाशस्य लक्ष्यः श्रिय इव वितानानि यच्च
तदिति । प्रोद्यन्त उद्गच्छन्तो ये बालार्का उदयगिरिशिरःस्थिता
दिनमणयस्तेषां कोट्यो^२ लक्षशतानि तेषां पटुतराः अत्युष्ण^३तराः
किरणस्तेजांसि तैरापूर्यमाणं आ समन्ताद् व्याप्यमानं त्रिलोकं
भुवनत्रयं येन तत् । प्रौढः साटोपो य आलीढेन वामसङ्कोचनेनैक-
पादक्रमः पदविन्यासः पदशक्तिर्वा तस्य भरेण आक्रमणेन निष्पी-
डनेन विनमन्त आनघीभवन्तो ब्रह्मरुद्रेन्द्रविष्णवो यच्च तत् ।
अनेन निर्माणकायः कथित इति भावः ।

पुनर्मूर्तिप्रकारमाह

१ Orig. omits^१ ।

२ Orig. सन्मूलनाय ।

३ Orig. कोट्यौ ।

४ Orig. omits य in अत्युष्ण ।

पश्यन्त्येके सकोपं^१ प्रहरणकिरणोद्गूर्ण^२ दोर्दण्डखण्ड^३-
व्याप्तव्योमान्तरालं वलयफणिफणादारुणाहाय्यचर्यम् ।
द्विष्टव्युत्^४चासिहासोडुमरडमरुको^५डुमरास्फालवेला
वेतालोत्तालतालप्रमदमदमहाकेलिकोलाहलो^६ग्रम् ॥
३१ ॥

॥ ३१ ॥ पश्यन्त्येकेति—

पश्यन्ति एके योगिनः तद्रूपं व्यवलोकयन्तीति पूर्व्वेण सम्बन्धः ।
कौटुशम् ? सकोपं सकोधम् । प्रहरणकिरणैः आयुधमयूखैः उद्गूर्णः
प्रभास्वराः सन्त ऊर्द्धम् उल्लासिता ये दोर्दण्डखण्डा बाहुदण्ड-
कटकास्तेषां क्वन्नं व्योम्नोऽन्तरालम् अभ्यन्तरं येन तत् । वलयौ-
भूता ये फणिनस्तचकाद्या नागाधिपतयस्तेषां फणास्त्राभिः
दारुणा अतिरौद्रा अहाय्या अस्थिरा चर्या चरितं यस्य तत् ।
द्विष्टानां^७ चतुर्मादिरिपूणां व्युत्चासिनोऽतिभयङ्करा ये हासा
विकटोच्चप्रहसनानि तैः उडुमरा अत्युत्कटा ये डमरुकाः कृपीटा-
स्तेषाम् उडुमरोऽनाकुलो य आस्फालो हतनाटो यस्तस्य या
वेला समयस्तत्र ये वेतालाः प्रेतविशेषास्तेषाम् उत्ताला अत्युच्च-
तरा ये तालाः करथोरास्फोटास्तेः प्रमदेन अतिहर्षेण यो

१ A. पश्यं ते केशकोपं ।

२ A. किरणोद्गूर्ण ।

३ A. खण्ड । ४ A. omits त् ।

५ A. हासो डमर डमरुको ।

६ A. omits वेता ।

७ A. omits को ।

८ Orig. फटा ।

९ Orig. द्विष्टाणां

मदो दर्पस्तेन या महाकेशयोऽत्युद्भटविस्वासास्तेषां कोलाहलेन
अतिकूलकृतेन उग्रम् अतिभोषणं यत् तत् । तत्र एवंविधं रूपं
विभावितो योगिनोऽचिरेणैव सिध्यन्तीति भावः ।

पुनरपि मूर्त्तिभेदमाह

केचित् त्वेकैकरोमोद्भूतमगतगगनाभोगभूभूतलस्य-
स्वस्य^१ ब्रह्मेन्द्ररुद्रप्रभृतिनरमहत्सिङ्गं^२ गन्धर्व्वनागम् ।
दिक्चक्राक्रामि^३ धामस्थितसुगतशतानन्तनिर्म्माणचित्रं^४
चित्रं चैलोक्यवन्द्यं स्थिरचर^५ रचिताशेषभावस्वभावम् ॥
४२ ॥

॥ ४२ ॥ केचिदिति—

केचिद्भावुकास्त्वद्रूपं ध्यायन्ति । किम्भूतम् ? चैलोक्यानां काम-
रूपाख्यधातूनां वन्द्यं नमस्कृतम् । स्थिराः पृथिव्यादयो भाजन-
रूपा लोकाश्चरा देवादयः सत्त्वलोकाश्च एतत्प्रभृतीनां रचितो
निष्पादितोऽप्रेषाणाम् अपर्यन्तानां भावः स्वभावो येन तत् ।
एतेन उत्पादस्थितिप्रलयकारिणौ त्वं संवृत्तेति भावः । अथवा स्थिर-
चररचिता अशेषा ये भावास्त एव स्वभावः सर्वशून्यता प्रभास्वरं
त्वद्रूपं परमार्थत इति वा व्याख्या । एतेन धर्मकायोऽभिहितः ।
चित्रम् अनुपमं पृथग्^६ जनश्रावकाद्यवेद्यं महाबोधिसत्त्वानामेव परं
गम्यमानेन सम्भोगकायः प्रतिपादितः । विशेषणद्वयेन निर्म्माण-

१ स्वस्य would harmonise with the Tibetan version.

२ B. सिङ्ग । ३ A. क्राम । ४ Orig. तर । ५ Orig. एषक ।

कायमाह । एकैकरोमणां प्रतिननूरुहाणाम् उद्भूते जन्मस्थाने
गतेषु अवस्थितेषु गगनमित्र आभोगः परिणामो विस्तारो यस्तद-
द्रूपां स्थानम् आकाशो येषु भूतजेषु तत्त्वस्थाः स्वस्या निरुपद्रुता
ब्रह्मेन्द्रोपेन्द्ररुद्रप्रभृतय एवमाद्या नरमहत्सिङ्गगन्धर्व्वनागा यस्य तत् ।
प्रतिरोमकूपं चातुर्दोषकं निर्मितमिति भावः । दिक्चक्रा-
क्रामिषु दशदिग्वादिलोकधातुसमुहव्यापिषु धामसु तेजःसु स्थित-
सुगतानां निषण्णानेकतथागतसहस्राणामनन्तं संख्यातिक्रान्तं यन्नि-
र्माणं सत्त्वाधिमुक्तिभेदेन अनेकं रूपं तेन चित्रं मनोरमं
यत् तत् ।

मतभेदेन पुनर्निर्माणकायप्रकारमाह

लाक्षासिन्दूररागारुणतरकिरणादित्यलौहित्य^१मेके
श्रीमत्सान्द्रेन्द्र^२नौलोपलदलित^३दलक्षोदनौलं^४ तथान्ये ।
श्रीराब्धिशुब्धदुग्धाधिकत^५रधवलं काञ्चनाभं च केचित्
त्वद्रूपं विश्वरूपं स्फटिकवदुपधायुक्तिभेदाद्विभिन्नम् ॥

३३ ॥

॥ ३३ ॥ लाक्षेति—

एके पुनर्योगिनः त्वद्रूपम् आकलयन्ति । लाक्षासिन्दूरयोर्यो
रागस्तददरुणतरकिरणोऽत्यन्तरकरुचिर्य आदित्यस्तदत् लौहित्यं
यस्य तत् । किम्भूतम् ? श्रीमत् श्रीलोकिकलोकोत्तरा सम्यक् सा
विद्यते यस्मिन् यस्य वा तत् । सान्द्रो निविडो नौलोत्पलस्य रुद्र-

१ A. लौहित्य । २ B. सान्द्र । ३ A. दलदलित । ४ A. चिक ।

नीलमणेर्दलितः पृथक् पृथक् हतो यो दलः खण्डस्तस्य चोदः तद-
नीलं यत् तत् । स्फुरदिन्द्रनीलपूर्णप्रभमित्यर्थः । चौराभ्यः चुम्बम्
आवर्त्तयतया केनिलं यत्^१ दुग्धं ततोऽपि अधिकतरं सातिरेकतमं
धवलम् अतिशुभ्रं तदेवंविधम् अपरे साधका जानन्ति । काञ्च-
नाभं च उत्तमचामीकरप्रभम् । केचिद् भावुकाः । अतो मात-
स्तावकं रूपं धिक्चम् एकं रूपम् आकारः । यत्र तत् । किंवत् ?
स्फटिकवदतिविमलार्कोपल इव एकमपि भिन्नम् अनन्तप्रकारम् ।
कुतः ? उपधाभक्तिभेदात् उपधा नीलरक्ताद्युपाधिविशेषस्तस्या
भक्तिर्भजनं युक्तिर्वा योजनं तस्या भेदो नानात्वं तस्मात् । परमा-
र्थतः त्वमद्वयरूपापि अपरिमेयजनमनोविकल्पप्रभावाद् अपरि-
मिताकारा प्रतिभासते^२ इति भावः ।

भवसमासमुखसम्पद्दानसामर्थ्यदृष्टान्तमुदीर्य इदानीं स्वमौ-
हृत्यमाश्रय्यं च परिहरन्नाह

साव्वञ्जज्ञानदीपप्रकटितसकलज्ञेय तत्त्वैकसाक्षी
साक्षादेत्ति^३ त्वदीयां गुणगणगणनां सर्ववित् तत्सुतो वा ।
यत्तु व्यादाय वक्त्रं बलिभुजरटितं माहशो रारटौति
व्यापत्सा तीव्रदुःखज्वरजनितरुजश्चेतसो हास्यहेतुः^४ ॥
३४ ॥

१ Orig. केनिलयं । २ Orig. प्रतिभासते । ३ B. सावर्ज ।

४ A. सकले । ५ A. तत्वेक । ६ A. वेति ।

७ A. व्याप्त । ८ A. दुःखं । ९ A. दास्य ।

॥ ३४ ॥ साव्वञ्जेति—

हे अमेयानुपमरत्नाकरे त्वदीयां भवत्सम्बन्धिनीं गुण्यन्ते अभ्य-
स्यन्ते श्रेयोऽर्थभिरिति गुणा अणिमादयो दानादयश्च तेषां गण-
गणनां निवहस्य परिमिति^१ साक्षात् प्रत्यक्षतः परं वेत्ति संजानाति
सर्ववित् सर्वज्ञः तत्सुतो वा तस्य सुत आर्यावलोकितेश्वरवागौ-
श्वरप्रभृतिः । किम्भूतः ? सर्वज्ञस्य इदं ज्ञानं सर्वज्ञज्ञानं तदेव
दीपोऽशेषक्षेत्रे ज्ञेयावरणार्थतमोविध्वंसकत्वात् तेन प्रकटितानि
प्रत्यक्षौक्षतानि सकलानाम् अपरिमेयानां ज्ञेयानां ज्ञातव्यवस्तूनां
तत्त्वानि स्वरूपाणि तेषाम् एकः केवलः साक्षी द्रष्टा प्रमाणं प्रमाण-
पुरुषो यः स तथा । इत्थं हरिहरहरिण्यगर्भश्रावकप्रत्येकबुद्ध-
दशभूमिेश्वरान्यतमबोधिसत्त्वानामगम्ये तव गुणमणिगणकणिकांश-
लेखेऽपि, यत्तु व्यादाय वक्त्रं यत् पुनरुच्चैर्विकाश आस्यं माहृशो
मद्विधो रारटौत्युच्चैर्विरौति किं तद्वलिभुजस्येव रटितम् । बलि-
भुज इत्येवं रूपम् । चेतसो व्यापद्विपत्तिरेव सा हास्याय उपप्लवाय
हेतुः कारणम् । कीदृशस्य तीव्रदुःखमेव ज्वरः सन्तापस्तेन जनिता
इत् पौड़ा यस्य तस्य । एतद्दुःखितबाधितस्वभावोऽप्यहम् मरोऽयं
यत्प्रलपामि तदतिवेदनाविह्वलतयेति भावः ।

दशदिग्लोकधातुनिवासिसत्त्वसार्थानां चित्तचरितं प्रतिक्षणं
करकलितकुवलयदलवदखिलमवलोकयन्त्या षडभिज्ञतया कथं त्वं
मम दुःखिनोऽभिप्रायं नाकलयसि इत्याशङ्कां परिहरन्नाह

१ Orig. निरहस्येतां । २ Orig. त । ३ Orig. इत्यवा ।

यन्मे विज्ञप्स्यमानं प्रथमतरमदस्त्वं विशेषेण वेचौ
तद् व्याहारातिरेकश्रमविधिरबुधस्वान्तसन्तोषहेतुः ।
किन्तु स्निग्धस्य बन्धोविषमिव^१ पुरतो दुःखमुद्गीर्य वाचा
ज्ञातार्थस्यापि दुःखो हृदयलघुतया स्वस्थतां विन्दतीव ॥
३५ ॥

॥ ३५ ॥ यन्म इत्यादि—

हे सर्वदर्शिनि यन्मे विज्ञप्स्यमानम् अभिधास्यमानं^२ प्रथम-
तरमदः मदिज्ञापनात् प्रागेव इदं विशेषेण अधिकतरं हीनत्वं^३ वेचौ
भवती तज्ज्ञा विदितवृत्तान्ता तस्य व्याहारेण अभिधानेन अति-
रेकोऽधिकतरो यः श्रमविधिः आयासकरणं सोऽधस्य अज्ञानस्य
यत् स्वान्तं मनः तस्य मन्तोषाय तुष्टये हेतुः कारणं यः स तथा ।
यद्येवं जानामि कथम् उन्मत्त इव प्रलपस्योत्याशङ्काम् अर्थान्तर-
न्यासेन अपनयन् आह । किन्तु यद्यप्येवं तथापि क्षिग्धस्य बन्धोः
अतिप्रेमशालिनो मित्रस्य ज्ञातार्थस्यापि विदितकथस्यैव पुरतो-
ऽप्रतो हृदयलघुतया अत्यल्पचित्ततया वाचा दुःखम् उद्गीर्य
विषमिव उद्गम्य स दुःखो स्वस्थतां विन्दतीव कस्यताम् आशा-
दयतेव । स्निग्धबन्धोरपि अतितरामकारणपरमवत्सलस्वभावा
त्वमतः तदप्रतो वान्तदुःखो भवाभीत्यभिप्रायः ।

१ A. त्वत् ।

२ A. बन्धोविषमिव ।

३ Orig. adds विज्ञप्स्यमानमिति पाठे ऋक्षत्वम् ।

४ Orig. illegible.

श्रौङ्गत्वं परिहृत्य भगवतौ दौनगिरा प्रार्थयन्नाह

कल्याणानन्दसिन्धुप्रकटशशिकले श्रीभरां देहि दृष्टिं
पुष्टिं ज्ञानोपदेशैः कुरु घनकरुणे ध्वंसय ध्वान्तमन्तः ।
त्वत्स्तोत्राभ्युपविचौकतमनसि मयि श्रेयसः स्थानमेकं
दृष्टं यस्मादमोघं जगति तव गुणस्तोत्रमाचं^१ प्रजानाम् ॥
३६ ॥

॥ ३६ ॥ कल्याणेति—

कल्याणेन मङ्गलेन य आनन्दो महारघुः स एव अतिमहत्त्वात्
मिन्धुस्तस्मात् प्रकटा अतिस्पृष्टा शशिनः कला लेखेव या सा ।
अथवा कल्याणाय सम्यक्सम्बोधये ये आनन्दाः सहजाताः षोडश-
लक्षणाः ते एव मिन्धवो महासमुद्रालेभ्यः प्रकटाः प्रव्यक्तौभूता ये
शशिनो मुनिचन्द्रादेषां कलेव कला चन्द्रिकेत्यर्थः । एवंविधे हे
तारिणि मयि श्रीभराम्^२ अतिस्निग्धसुखां^३ दृष्टिम् अवलोकनं देहि
सम्पादय । किम्भूते ? तव स्तोत्रमेव अम्भो जलं तेन पदिचौकतं
परिशुद्धीभूतं मनः हृदयं यस्य तस्मिन् । हे घनकरुणे घना अति-
विपुला करुणा यस्याः सा । पुष्टिं पोषणं ज्ञानोपदेशैः अद्वैततत्त्वप्रका-
शनैः कुरु विधेहि । अन्तर्ध्वान्तं मनोऽविद्यान्धकारं ध्वंसय स्फोटय ।
यस्मात् प्रजानां लोकानां जगति संमारे श्रेयसो लौकिकलोको-
त्तरायाः सम्यग् स्थानमालय एकम् अद्वितीयं दृष्टं मयावगतम् ।

१ A. स्वचमाचं ।

२ Orig. श्रीभरां ।

३ Orig. omits ।

अमोघम् अनिष्फलम्^१ । किं तदृष्टं त्वयेत्याह—तव गुणानां स्तोत्रं प्रशंसा तदेव केवलं स्तोत्रमात्रं यत एवं तस्मादहम् अभ्यर्थये इति भावः ।

स्तुतिं परिसमाप्य तज्जनितपुण्यं परित्यामयन्नाह

संस्तुत्य त्वद्गुणौघा^२वयवमनियते^३यत्तमानं मया यत् पुण्यं पुण्यार्हवाञ्छाफलमधुररसास्वादमामुक्तिभोग्यम् । लोकस्तेनार्थलोकेश्वरचरणतलस्वस्तिकस्वस्तिकचिह्ना-महायायं प्रयायात् सुगतसुतमहौं तां सुखावत्युपास्थाम् ॥ ३७ ॥

इत्यार्थतारायाः^४ स्रग्धरास्तोत्रं परि^५समाप्तम् ॥ शुभम्^६ ॥

कृतिरियं सर्व्वज्ञमित्रपादानां काश्मीरकाणां^७ तारा-चरणरेणुधूसराणाम्^८ ॥

तारा मार-भयङ्करौ सुरवरैः संपूजिता सर्व्वदा ।

लोकानां हितकारिणी जयति सा चान्ते च या ररति ।

१ Orig. अनिष्फलं ।

२ Orig. omits^९ ।

३ A. त्वत् ।

४ A. गुणौघ ।

५ A. मणियते ।

६ A. लोकेश्वर ।

७ B. तारा भट्ट रिकायः ।

८ B. अग्रग ।

९ B. omits परि ।

१० B. omits शुभम् ।

११ B. काश्मीरिकानां ।

१२ B. ताराचरणरेणुधूसराणां ।

कारुण्येन समायुता बहुविधान् संसारभीरुन् जनान् चात्रो भक्तिमतो विभाति जगतां नित्यं भयध्वंसिनी ।

॥ ३७ ॥ संस्तुत्येति—

हे भद्रघटोपमे त्वद्गुणौघावयवं तव गुणौघानां गुणसमु-दयानाम् अवयवम् एकदेशं संस्तुत्य संपूज्य यत्पुण्यं मया प्राप्तम् आसादितम् । अनियतेयत्तम् अनियता अनिर्द्धारिता इत्यन्ता परिमाणं^१ संख्या यस्य तत् । किम्भूतम् ? पुण्यार्हवाञ्छा श्रेयो-ऽभिलाषः सैव फलं तस्य मधुररसास्वादो यत्र तत् । आमुक्तेः मुक्तिमवधीकृत्य भोग्यं भोक्तव्यम् अचयत्वात् । आमुक्ति मोक्षपर्य्यन्तं यथा स्यादित्यर्थः । अयं लोकः सकलमेव इदं विश्वं तेन पुण्येन^२ ताम् अनुपमां सुगतसुतमहौम् अङ्गाय श्रीप्रतरं यायाद् व्रजतु । सुखावती उपाख्या नाम यस्याः ताम् । किम्भूताम् ? आर्याव-लोकेश्वरचरणतलस्वस्तिकस्त्रिकविशेषः स एव स्वस्ति मङ्गलं चिह्नं लोचनं यत्र ताम् । स्तुतिसञ्ज्ञातेन मम पुण्येन अमौ सर्व्व एव लोकाः सुखावती लोकधातुम् आसाद्य सुचिरं तत्परायणा भवन्तु इत्यभिप्रायः ।

इति आर्य्यताराभट्टारिकायाः स्रग्धरास्तोत्रं समाप्तम् ॥

इतिरियं सर्वज्ञमिच्छादानां काश्मीरिकाणां^१ ताराचरणज-
धूसराणाम् ।

विधाय टीकां यदलम्बि शम्भो
 गिरौशङ्काशमसीमशोभम् ।
 शुभं मया तारिणि स्रग्धरायाः
 सुते जगत्तेन तवासु बुद्धम् ॥

श्रीमद्विक्रमशीलदेवमहाविहारतीयराजगुरुपण्डितभिनु-
श्रीजिनरचितकृता बालार्कस्तुति-
टीका परिसमाप्ता ।

स्वाविभेभेन्दु (१८८१) कल्पिते चैत्रे श्यामेभमे^१ तिथौ ।

मङ्गले दिवसेऽलेखत् स्वधरास्तुतिपुस्तकम् ॥

A Tibetan Version of Sragdharastotra.

ཕྱེད་བ་འཇིན་པའི་བསྟོན་པ་ །

གྱུ་གཤམ་སྐྱེད་དུ། སྐལ་དྲུང་རྩེ་ཏུ་། བོད་སྐྱེད་དུ། སེང་པ་འཛིན་
བཞི་བ་ཏེ་དཔ། འཕགས་མ་སྒྲེལ་མ་ལ་ཕྱག་འཕམ་པོ།།

ཉི་མ་འཆར་ཀའི་སྒྲང་པ་ལྟར་དམར་ལྷ་མཚོག་རྣམས་ཀྱི་མགོ་ཡི་
གུམ་གྱི་མོ་ལྟེན་པ་ལྟར་།
ལྷ་ལྷ་མཚོགས་པར་དམར་པ་ལྷ་གྱི་གསལ་པོ་དམར་པ་ཀོད་ཀྱིན་
དྲུག་རིང་མ་ལོན་འདྲི།

¹ *D* reads : མེ་དྲུག་ཕྱི་ལོ་ལྷོ་ཕྱོད་པ་ །

² Orig. १ ।

³ Orig. ३।

⁴ *D* adds: རྩེ་པརྩོན་ corresponding to the Sanskrit original भगवत्यै ।

⁵ The Tibetan equivalent for चारु is wanting.

⁶ C reads: $\dot{\imath}\epsilon\mathfrak{N}$ |

འཕགས་མ་བྱིད་ཞེས་དག་ལ་ཐུང་ཕྱི་ཚེ་པན་གྱིས་མནན་ཡན་
ལག་མཚོག་བདུད་བདག་གིས་ནི།

ཀུས་པས་སྒྲོལ་མ་པོངས་སྒྲུབས་བསྟོད་པ་གསར་གྱི་མེ་དོག་ཐེང་བ་
ནམས་གྱིས་མཚོད་པར་བབྱིད། ༡ །

སྐལ་ངན་ཅུ་བའི་བཞིན་ཐུན་གྱིལ་བར་དཀའ་བའི་སྤྲུག་བསྐྱེད་མེ་ལ་
ལས་དག་ནམ་ལྟར་བ་།

ཅི་དང་ཅི་གྱ་ཞེས་སྐྱེངས་ལན་ཅིག་མིན་པའི་ཚོམ་པ་བྱས་ཀྱང་འབྲས་
དང་བལ་བས་སྒྲོ་།

¹ Orig. ཐུང་ which is inaccurate.

² *C* reads མཁེར་ which signifies *gold*, whereas the meaning here is *new* or *fresh* which is correctly rendered by མཁེར་ in *D*.

³ For ཐུང་ཕྱི་ཚེ་པན་ཐུན་ ("of sorrowful countenance"), *D* reads: ཐུང་ཕྱི་ཚེ་པན་ཐུན་པ་ which is an exact Tibetan equivalent for ཀུའོ་ཤི་ཤི་ཀུའོ་: "to what direction shall I adhere, to which region shall I fly or whither shall I turn?"

⁴ *D* reads: ཐུང་པ་།

⁵ For ཐེང་བ་ (stultified), *D* reads ཐུན་ཞིང་ (being foolish or stupid) which is perhaps a better equivalent for Sanskrit मूढ़ः।

⁶ For འཕགས་མ་བྱིད་པས་སྒྲོལ་, *D* reads རོན་མ་མཚོག་པས་ཐུང་པ་ both of which are equivalents for वैयर्थ्यवित्तम्।

ལམའ་ལ་ཉི་ལྔའི་དཔལ་ནི་གཞན་ལས་མང་དུ་བྱོས་ནས་བཟུང་བ་རི་
བ་བཅས་གྱུར་པའི།

མིག་ཉམས་གཞན་གྱི་འགྲོ་བ་ལྟ་བུར་བདག་ནི་སྤྲུག་འཛམས་ཀྱིད་
ལ་གྲས་པས་བདེན་པར་བབྱིད། ༢ །

བྱིད་ཀྱི་ཐུགས་རྗེ་སེམས་ཅན་ལས་ནམས་ཀྱན་ལ་བྱེ་བྲག་མེད་པར་
འཇུག་པ་མ་ལགས་སམ།

དེ་དག་བཟུང་བས་བདག་འདྲ་ཡང་ནི་དེ་དག་ནང་དུ་བཟུང་བར་
འགྱུར་ལ་གདོན་མི་ཟ།

¹ དཔལ་ in *C* is an exact equivalent for བཟུང་ (beauty). But *D* renders that word by འོད་ (light or brightness).

² བྱོས་པ་ is rendered in *C* by བཟུང་པ་ signifying "looking or sight" but in *D* by བཟུང་པ་ which signifies "light."

³ For ཐུན་ཐུན་ཐུན་པ་ (=པར་མཐོང་) *D* reads: ཐུན་ཐུན་ཐུན་པ་ ཐུན་ཐུན་པ་ (=པར་མཐོང་མཐོང་)।

⁴ *C* reads ཐུན་པ་ and *D* ཐུན་པ་।

⁵ The text ཐུན་པ་ in *C* is not quite legible. ཐུན་པ་ evidently stands for ཐུན་པ་, and ཐུན་པ་མཐོང་པ་ for ཐུན་པ་ (used in interrogation). The readings in *D* seem better. There ཐུན་པ་ is rendered by ཐུན་པ་ meaning "certainly," and ཐུན་པ་ by ཐུན་པ་མཐོང་པ་।

མཐའ་དག་འགྲོ་བའི་སྒྲིག་པའི་ཐུན་པར་ཚ་ཟེར་ཅན་གྲུགས་ནས་
 བ་ལ་དོ་ཁྱེད་མེད།
 དེ་ལྟ་མོད་ཀྱི་ཀྱི་མ་བདག་སྒྲན་ཉེས་བྱས་ངན་པས་བཞིན་ཅིང་སྤྱུག་
 བསྐྱེད་ལྡན་པ་ཉིད། ༡ ॥
 སྐལ་བ་ཞན་པ་བདག་སྒྲན་སྒྲན་པ་ཞིག་ཕྱེ་ཉིན་ཕྱེད་འོད་ཟེར་གྱིས་
 ཀྱང་ཐུན་མ་སེལ་།
 བཀངས་ཅན་ལས་བྱུང་བཅུག་ངོགས་ཚུས་དཀྱིགས་ཁ་བའི་དུས་བྱ་
 འདུགས་ཤིང་བཅིལ་བ་དག་དུ་སྒྲོམ།
 རིན་ཆེན་གླིང་གི་ལས་སྤང་དང་ནི་ནོར་བུའི་སྤྱུག་ཡངས་ཁང་བ་དག་
 གི་ནང་དུ་དབྱུང་།
 འཛིག་དེན་ཀུན་གྱི་ཡུམ་གཅིག་མ་ཁྱོད་མགོན་དུ་བྱས་ཀྱང་མགོན་མ་
 མཆིས་སོ་བཅོམ་ལྡན་མ། ༢ ॥

ན་མའི་རྒྱུ་ལས་ལན་མང་དག་དུ་ནས་པར་བྱ་བའི་བྱ་ལ་མ་ཡང་སྒྱེ་
 རར་འབྱར།
 ཉི་མ་སོ་སོར་དམ་པ་མ་ཡིན་དེའི་གཉེར་ནས་མ་ལ་རབ་བསྐྱེད་པ་
 ཡང་ཁྱོད་པ་འཛིན།
 འཛིག་དེན་གསུམ་གྱི་རི་འདོད་འབྲས་བྱས་ཡངས་ལྡན་དབག་བསམ་
 ཤིང་ཆེན་འབྲི་ཤིང་མཆོག་ནི་ཁྱོད།
 མངོན་པར་དོན་གཉེར་དོན་ནས་སྤྱུག་ལ་སྒྱེ་བྱིན་མ་ཡང་ན་པ་གྱུར་
 དེ་དག་ཅི་ཡང་མེད། ༣ ॥
 བཀང་ལ་ཉིན་མོངས་ཆོགས་གྱིས་མེ་འབར་བྱས་ཅན་དེ་དང་དེ་ཡི་
 སྒྲིབ་མ་ང་ཉིད་ཅེས།
 བདག་ཉིད་ཞལ་བཞེས་དམ་བཅས་སྤྱུག་བསྐྱེད་འོག་དུ་བྱིང་བ་བདག་
 ལ་འབྲས་བྱ་ལྡན་པར་མཛོད། ༤ ॥

¹ *D* reads ཉི་མ for ཚ་ཟེར་ཅན།
² *D* reads ཐུན་མཐུ།
³ དེ་ལྟ་མོད་ཀྱི་ evidently stands as a literary expres-
 sion for འཇམ་པུ་; *D* has as a colloquial equivalent
 དེ་ལྟར་ན་ཡང་།
⁴ ངན་པས་ stands for འཇམ་པུ་ which is better ren-
 dered in *D* by མཐུ་ལ་དན་པ།
⁵ *D* reads more literally རམ་ཐ་བཅིད་ (པར་པའི)།
⁶ དུབ་སྤྱོད་ is rendered in *C* by ཉིན་ཕྱེད་ signifying
 “mid-day” and in *D* by ཉི་མ་ meaning “the sun.”
⁷ མ་སྤོང་ is rendered in *C* by མ་སྤོང་ (not removed)
 and in *D* by རམ་ཐ་མེ་གསལ་ (not completely cleared).

¹ རྒྱུ་ལས་ལན་མང་ is rendered in *C* by འཛིག་དེན་གསུམ་གྱི་རི་
 འདོད་ but in *D* simply by འཛིག་དེན་གསུམ་འདོད་།
² མཆོག་པུ་འོད་ཀྱི་དེན་ནས་, but
D simply : མངོན་པར་འདོད་དོན་།
³ ཀུན་གྱི་ is rendered in *D* by འགྲོ་བའི་ and in *C* by
 རི་ཡང་།
⁴ མེ་ལྷོ་: *C* མང་ལྷོ་, *D* more literally མང་དང་གདུ་ཞིག་།
⁵ རྒྱུ་ལས་ལན་མང་ is rendered in *D* by ཐུན་པར་བྱ་
 བའི་བྱ་ལ་མ་ཡང་།
⁶ རམ་ཐ་མེ་གསལ་ = བདག་ཉིད་ཀྱི་ལྷོ་ལྷོ་།

སྟོག་ཆགས་ནམས་ཀྱི་སྒྲུབ་བསྐྱེད་ཀྱི་ཆུབ་ཅིང་ཟེལ་གནོན་
འདི་དག་ཅི་སྟེན་འཕེལ་གྱུར་པ།

ཡང་དག་ཅིགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཐེག་པར་སྟོན་ལས་སྟོ་སེང་
ནམས་ཀྱི་བཙུང་བའང་དེ་སྟེན་ཉིད། ༥ །

དེ་ལྟར་བསྟེན་པའི་ཆོག་གི་ཟེལ་གྱིས་ཆོ་དེའི་སྟོ་དག་གསང་འཕྱོན་
སྟོགས་ཅིང་པག་བསྐྱེད་ལ།

གཞན་དག་གིས་ཀྱང་བདང་སྟོས་སྒྲུབ་པར་འོས་པ་མིན་ན་ཡུལ་
གཅིག་ཁྱིད་ཀྱིས་ལྷ་ཡང་ཅི །

གཞན་དག་ནམས་ཀྱི་མངོན་འདོད་འགྱུར་པ་དོན་གཉེར་འདོད་པ་
བྱིད་ལས་ཐོབ་པ་ནམས་མཐོང་བཞིན་།

¹ *प्रणिधिबुद्धिधियाम्* is rendered in *D* by *སྟོན་ལས་སྟོ་*
མངུ་རྟེན་པ་ལ།

² For *किं पुनः यादृशी तम्* *C* reads *ཁྱོད་ཀྱིས་ལྷ་ཡང་ཅི།* *D*
reads *ཁྱོད་འདས་ལྷ་ཞིས་སྟོས་ཅི་འཛིན།*

³ *C* reads *འགྱུར་པར།*

⁴ The 3rd line in *D* runs thus:— *ཁྱོད་ལས་གཞན་དག་*
ནམས་ཀྱིས་མངོན་འདོད་འགྱུར་པ་དོན་གཉེར་འདོད་པ་མ་རྟུམས་ན། The
third line in the Sanskrit original is not quite clear. The Tibetan version in *C* may thus be retranslated
into Sanskrit:— *परेषाम् अभिमतविभवप्रार्थनाकामान् ततः*
प्राप्तान् पश्यन् ।

མི་དགོ་ལས་བྱུང་ནང་གི་གདུང་བ་རྒྱན་ཆགས་བཟོད་སྒྲགས་མེད་
བས་ཤིན་ཏུ་ཡང་ཡང་སྟོག་། ༥ །

གལ་ཏེ་ཁོ་བོ་སྟོག་ཅན་ལགས་ན་བྱིད་ལ་གྲས་པ་ཆེན་པོ་འདི་ནི་ཅི་
ཕྱིར་འཕེལ།

བྱིད་ཉིད་གཅིག་ཕུའི་མཚན་གྱིས་ཀྱང་ནི་ཐོས་དང་རྟོན་པས་
འཕྲལ་ལ་སྟོག་པ་སེལ་བར་བྱེད།

¹ *D* *མི་དགོས་པ་གཞི* for *अवतिमुवा* ।

² *D* *ཕན་ཏུ་མེད་པས* for *असह्येन* ।

³ For *भूयस्तरम्* *C* and *D* have *མིན་ཏུ་ཡང་ཡང་།*

⁴ *D* *བསྟེན་པ་ལ།* for *दृष्टे* ।

⁵ *एका तमेव* is rendered in *C* as *ཁྱོད་ཀྱིས་གཅིག་ལྷ་* and in
D as *ཁྱོད་ལྷ་ཞིས་ཁོ་ནས།*

⁶ *नाम्ना* is rendered in *C* by *མཛན་ཀྱིས།*

⁷ *श्रुत्या स्मृत्या च नाम्नापि* is rendered in *C* as *མཛན་ཀྱིས་*
ཁྱུང་ནི་འོས་དང་རྟོན་པས། [by (people) hearing and remembering
(you) and by (your) name too], in *D* as *མཛན་པ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་*
མང་རྟོན་པ་ལྷ་ལྷ་ཁྱུང་། [having proclaimed (your) name and
also by remembering (it)]. The meaning of *ལྷ་ལྷ་* (= to
see, to hear, etc.) is not quite clear here. The read-
ing in *E* is as follows:—*མིང་ཐོས་པ་འཇུག་པ་ལྷ་ལྷ་* [by
the hearing and remembering of (your) name]. *नाम्ना*
and *नामः* both readings are possible.

⁸ *हृतात्* in *C*: *འཕྲལ་ལ།* (immediately), and in *D*:
ནམ་ཤེས། (with urgency).

དེ་ལྟ་ན་ཡང་བདག་གི་བྱ་བའི་ཁར་དག་དེར་བ་ཆེ་ལྟར་ལགས་ཞེས་
བདེན་གསུངས་སྟེ།
ནད་པ་འཛིན་པར་འགྱུར་ཡང་སྒྲན་པའི་སྟོང་ཆེ་གྱུ་ཆེན་པན་པ་འཁོན་
པར་བབྱེད་དམ་ཅིང་། ༥ །
སྐྱུ་དང་སེར་སྐྱ་ང་གྱུ་པ་ལྟ་དེ་གི་རང་སྟོན་ཐ་ཆར་ནམས་ཀྱིས་དུས་
མཉམ་ངེས་པར་ཡང་།
དུ་མ་དག་གི་ཐུན་མོང་ཆར་གྱུར་ཆོགས་ཁང་རྩ་མོ་བཞིན་དུ་བསྐྱོར་
བར་གྱུར་པས་ན།

¹ तथ्यकथ्ये is rendered in *D* correctly by བདེན་གསུངས་ but in *C* byཔ།

² किं रोषधीति is rendered in *D* by གཅོད་པར་བཞེད་དམ་སྟེ།

³ माया भ्रु hypocrisy, मात्सर्य्य येर'य avarice, मान द'हृष arrogance.

⁴ घृण'र्य signifies "envy." The corresponding Sanskrit word does not occur in the original Sanskrit śloka. In the original Sanskrit śloka there occurs the word घृणतिभिः which is omitted in *C* but used in *D* where it is rendered by ར་སེལ་སྟེ།

⁵ तुल्यकालं क्रमाच्च (simultaneously and successively) in *C* : དུས་མཉམ་འཛིན་པར་ཡང་ and in *D* : དེ་མ་དང་དུས་གཤིག་།

⁶ अनेकसाधारणांशः is rendered in *C* as : དུ་མ་དག་གི་ཐུན་མོང་ཆར་གྱུར་ (being the common share or property of many) and in *D* as : ཆ་ལས་དུ་མའི་ཐུན་མོང་པ་ (the share common to many).

⁷ मठकरमः in *C* : ཆོགས་ཁང་རྩ་མོ་ (a camel belonging to a meeting-house) and in *D* : འཁོན་གནས་རྩ་མོ་ (a camel belonging to a guest-house).

ཁྱེད་ཀྱི་ཞབས་བདུ་མཆོད་པ་སྐད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མ་རྟོན་གང་དེའི་
དེ་དུ་ཁྱུང་བར་ལས།
ཐོངས་པས་ཡི་གེ་དམན་པར་ཆོག་འདི་བཞེད་དོ་བདག་གི་འདོད་
པ་དོན་མེད་སྐྱུར་ཅིག། ༦ །
དུས་མཉམ་འཛིན་པར་འགྱུགས་པས་དགྲུགས་པའི་ཆུ་ནི་གཡོ་ཞིང་
འགྲུལ་བའི་སྐྱུང་འཁོར་རལ་པ་ཅན་།
རབ་འགྲུགས་ཀྱན་དུ་བསྐྱོད་ཅིང་ཐ་སྐྱབས་ངོས་བརྒྱབས་སྐྱ་གྲགས་
གང་བབྱེད་ཆེན་པོ་སྟོགས་པ་ལས།
གྲུ་ཆག་ཆུ་ཅུ་སྟོང་ཆེ་དུ་བའི་ཆོང་དང་ལྷན་གཡོ་བ་མེད་ཅིང་
ཞན་གྱུར་པ་།

¹ उद्भ्रान्त in *C* : རབ་འགྲུགས་པས་ (being in great agitation or commotion) and more literally in *D* : ཐུན་འཕྱེད་པས་ (whirled upward).

² लोल is rendered in *C* : འཕྱེད་པའི་ (waving) and in *D* : མཐུག་པ་ (?).

³ हिला is rendered in *D* as རྩོལ་པས་ (amusingly).

⁴ संक्षोभोत्क्षिप्त in *C* : རབ་འགྲུགས་ཀྱན་དུ་བསྐྱོད་ཅིང་ (completely moved in great agitation) and in *D* : དམུགས་པས་བཞེད་པ་ (lifted or run over by agitation).

⁵ *D* reads : ང་བཟ་ཆོང་གཡོ་མེད་ཞན་པ་ཅན་།

མདུང་རིངས་དྲག་པོ་བསྐྱེད་པས་ད་མི་ཡི་མགོ་དང་གསལ་ཤིང་དག་
 གི་ཁྱི་ཤིང་དག་པ་སྟོན་ཅན།
 ཉག་མཚལ་སྟོང་པར་ཆོས་ཀྱི་ལག་གཅོས་རལ་གྱི་གཡོ་ཞིང་བཞེག་
 བར་བཟས་པས་དྲིགས་གྱིས་བ་¹།
 ཁྱོད་ཀྱི་དང་བཅས་སྒྲིན་ཁྱོད་ཆུང་མིག་གིས་བརྟམས་མིག་ཅན་ནམས་
 ནི་ཁྱིད་མཚན་དཔལ་གྱི་གཞི་²།
 གསལ་བར་འདྲི་བའི་གནས་ལ་བསམ་པའི་སྒྱུ་གྱི་སྟེན་མེད་³ནམས་
 ཀྱིས་བྱན་དུ་སྒྲུབ་བར་བྱེད། ༡༢ །

¹ For བྱས་ *D* reads བསད (slain) while *C* གསང་ (concealed). In *C* the word intended seems to be གསོད (slain).

² For སྒྲིན་ (གསལ་ཤིང་ a pointed stake), *C* reads : གསལ་ཤིང་ and *D* : གསལ་ཞིང་ ।

³ For རྟམ་གྱི་ *C* reads ཉགས་ཚལ་ and *D* : འབྲེག་ both meaning "wilderness."

⁴ For བྱས་པ་ *C* reads : བཞེག (smiting), *D* : ཡུལ་ (turned upside down).

⁵ For སྒྲིན་པ་ *C* : དེས་ཀྱིས་པ་, *D* : དེས་པ་ལས་ཆེན་ (full of arrogance).

⁶ For རྟམ་ བམ་ རྟམ་པ་ *C* : ཁྱོད་མཚན་དཔལ་ལྡན་པའི་། *D* : ཁྱོད་མཚན་དཔལ་ལྡན་པའི་ (your name which is the abode of fortune).

⁷ For སྒྲིན་པ་ *C* has : གསལ་བར་འདྲི་བའི་གནས་ while *D* : གསལ་བར་ཐེག་པ་ལས་ཀྱིས་པ་ (in clearly written stanzas).

⁸ For རྟམ་ *C* has : སྟོན་མེད་ (faultless) while *D* more correctly has : སྟོན་པ་མེད་ཅིང་ (being unwearied).

རབ་ནོ་སྟེང་མེད་ཅི་ནི་དེ་ལྟ་བུ་བསྐྱེད་པས་ཁྱང་ཆེན་སྟོས་པའི་
 ཁྱང་འགྲུལ་ནས་¹།
 ཁྱང་མང་རབ་དུ་བྱས་པས་བྱུགས་པའི་རལ་པ་གསལ་བོ་འཛིགས་
 ཅུང་ཡངས་ཐུག་པ་ཁྱིམ་ཤིང་²།
 ཁྱོད་ཀྱི་གྱང་ནས་ཐུང་དུ་མཚང་འདོད་མཆེ་བ་རྟོན་པོ་གཅོགས་པའི་
 ཁ་ཅན་རི་དགས་དག།
 ཁྱོད་ལ་འོས་པའི་བསྟོན་པ་དོན་ལྡན་ཆོག་དག་བཞུགས་སྐྱབས་ལྟེ་
 རིག་ནས་འགྲོ་བར་འགྱུར། ༡༣ །

¹ For ཁྱུམ་ (head) *C* has ཁྱང་ and *D* ཁྱང་ ।

² For རྟམ་པ་ (gushing out) *C* has : འགྲུལ་ནས་ and *D* : བསྐྱེད་ནས་ ।

³ *C* omits ཤིང་ ।

⁴ For རྟམ་པ་ *C* and *D* have : ཐུང་ནས་ (from afar).

⁵ For རྟམ་པ་ *C* has : ཐུང་དུ་མཚང་འདོད་ (desirous of pressing oneself upon) and *D* has : མཆེ་བ་འཛིན་འདོད་ (desirous of seizing on the head).

⁶ For རྟམ་པ་ རྟམ་པ་ *C* has : དོན་ལྡན་ཆོག་དག་ (significant or profitable speech) and *D* : དོན་ལྡན་མཁས་ལ་ (significant and skilful speech).

⁷ For རྟམ་པ་ *C* and *D* have : རྟམ་ནས་ (turning round, coming back).

གདིངས་ཅན་ནས་འགྱུར་དུ་བ་འདྲིལ་དང་ཐུན་པའི་དབྱིབས་ཅན་¹
 གསལ་བར་ཐུང་སྒྲ་དག་གི་ཚོགས་² །
 བྱེད་པ་དང་ཐུན་ཁ་གདངས་ རོ་འཛིན་ཐག་པ་གཤིན་ཆེའི་ཞགས་འདྲ་
 ཆེ་ཞིང་གཡོ་བ་དག་།
 སྤྲིག་པ་ལས་བྱུང་སྒྲར་ཡང་ཁྱོད་སྒྱོད་³ བདག་ནི་ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་
 བགྱང་བ་རྩུར་ལེན་པས་།
 ལྷན་ལྷ་ཕྱིང་བའི་རྒྱན་གྱིས་འབྱུར་པ་བྱུང་བ་སྟོས་པའི་ཕྱིང་བས་
 དཀྱིས་ཉུང་འཛིན་བར་འགྱུར་། ༡༥ །

¹ For *आकृति* *C* has དབྱིབས་ཅན (having the shape) and *D* : གཞན་ཅན་ཅན་།
² For *पूर* *C* has རྟོགས་ (accumulation) and *D* : དཀང་བར་ (filled up)
³ Gaping or wide-opened. *C* reads གདངས་།
⁴ For *कौलाश* *C* and *D* have: གཤེན་ཆེ་ (god of the dead).
⁵ For *त्वरात्मा* *C* has: ཁྱོད་ཁྱོད་ (ཁྱོད་ ?) བདག་ (self shut up in or devoted to you), *D* has: ཁྱོད་པ་ག་ལྟར་ཆེད་པས་ (applying oneself to you).
⁶ For *तत्पर* *C* and *D* have: ལྟར་ལེན་ (devoted).
⁷ For *कुवलय* *C* and *D* have ལྷན་ལྷ་།
⁸ For *विभूषां विभूतिं* *C* has: ཐུན་ཐུས་འབྱེད་པ་ (wealth of ornament). *D* renders it thus: ཐུན་ཐུས་མཛེས་པ་ (beautified by ornament).
⁹ For *वलय* *C* has: དཔྱིས་ (wrapped), *D* : གདུབ་ཅན་ (bracelet).

ཆེ་བའི་སྤྲིན་མ་བསྟེན་པས་འཛིགས་པ་དག་གིས་ཤོད་ཅིང་འཕྱར་
 བས་བྱངས་ལ་ཙཱ་དོ་གཟིངས་།
 གཡོ་ཞིང་སྒྲ་སྒྲོགས་བྲན་ཁོལ་⁴ ན་པས་ཀྱིས་ཐུབ་མོར་སྒྲ་བྱེད་ཞགས་
 པའི་མདུད་པ་དམ་པོས་བཅིངས་⁵ །
 བཀྱས་སྟོས་དག་གིས་ཁ་དང་མགྱིན་སྒྲམས་ཁང་ཞིག་འཕགས་མ་
 སྟོལ་མའི་ཞབས་ལ་སྒྱབས་འགྱོ་བ་།
 དེ་ནི་བྱམས་པའི་གཉེན་གྱིས་སྤངས་⁶ ཀྱང་མཐའ་མེད་རྒྱུད་པ་དེ་དག་
 འཕྲལ་དུ་གོད་བར་འགྱུར་⁷ ། ༡༦ །

¹ For *केश* *C* has རོ་དོ་ while *D* more correctly རོ་དོ་ (a tuft of hair on the head).
² For *चेट* *C* has: བྲན་ཁོལ་ (servant) and *D* : ཁོ་ཁོལ་ (servant in a room). སྒྲ་སྒྲོགས་ = བཟའ་ཁྱེད་།
³ For *उपगूढ* *C* has བཅིངས་ and *D* རྟེན་བཅིང་ (bound).
⁴ *C* reads ཐུན་པས་ (praised), *D* ཐུང་པས་ (abandoned or deserted).
⁵ For *सपदि* *C* and *D* have འཕྲལ་དུ་ (immediately).
⁶ For *अजति* *D* has: ཐོད་པར་འབྱུར་ (abandons or dismisses).

ཐུ་མ་ཐུལ་པའི་ལས་ཀྱི་རིམ་པས་ནམ་པར་འགྱུར་བ་[དུ་མ]དག་གི་
ཆས་བྱས་ཤིང་། ॥

ལེག་པའི་གཞུགས་ཚུལ་ཁྲིམ་སྤྱོད་ལས་མཚན་ཆའི་འོད་ཟེར་
ཚོགས་ནི་རབ་དུ་མི་བཟད་ལྟ་༥

མི་རི་ལས་པའི་ཕྱི་མའི་ཐག་པའི་ཚོགས་ཀྱི་སྤང་བས་ནས་པར་སྤྲས་
པའི་ཕྱིན་པོ་རྣམས་॥

ཁྱིེ་ཁྱེ་ལས་བདུས་གསང་སྒྲགས་ཀྱན་པས་མྱིག་པ་མྱོགས་པའི་⁶
 རྒྱང་མ་གཞིན་མེད་⁶ཁྱིེ་པར་འགྱུར། ། ཁྱ །

¹ The line is too short by two words. To complete the line we may put इअ before इअ for in *D* it is used as an equivalent for अनेक ।

² རྣོ་པའི་ in *C* seems to have been used for མིན་པ་ (wrong, false, unreal) which is rendered in *D* by བདེན་པ་མ་ཡིན་།

³ For किरणाङ्गुलीमराणि *C* has : $\text{ॐ} \cdot \text{त्रे} \cdot \text{ॐ} \cdot \text{म} \cdot \text{ॐ} \cdot \text{म}$ and *D* : $\text{ॐ} \cdot \text{त्रे} \cdot \text{ॐ} \cdot \text{म} \cdot \text{ॐ} \cdot \text{म}$ (extremely intolerable or terrible by the excessive lustre or power).

* For *प्रेतप्रोत* *C* has : *མེར་ལམ་པདོན་* and *D* : *མེར་པུའུ་པདོན་* (drawn out from a dead body).

⁵ For *C* has : *सुखं* (robbed, taken away) and *D* : *सुखं* (cleansed, removed).

⁶ For *अप्रष्ट्यां* *C* has: *མཐོན་མེད* and *D*: *ཕམ་པ་མེད་* (unconquerable).

མྱང་ཆོས་ལྟུང་གིས་ ཅད་རྒྱུན་ཕྱིས་ཅན་ཁྲིམ་བྱེད་ཅུ་པོའི་སྐུན་དང་
ལྷན་པས་ལྷན་གཏོང་ས་གིང་།

མཚན་ཆ་འདི་ཟེར་ན་མས་ནི་སློག་རབ་འགྲུ་ལྟར་རབ་གསལ་མདའ་
ཡི་ཆར་འབབ་གཡུལ་དེ་འགྲུད་པའི་ཚོ་༥༥

ནམ་པར་ཕྱང་པའི་དགུ་པོ་དཔུང་པའི་ཕྱེད་སུ་ནི་རབ་མཆོག་ལྷན་པ་
ནམས་གྱིས་བཀའ་གུར་བ།

ཁྱེད་ཀྱིས་དགྲ་བོ་གསོད་པའི་དཔའ་བོ་གཅིག་གིས་འཕྲུལ་དུ་དགྲ་
ཡི་ས་གནི་ཕྱེ་མར་རྩོག་༥ ༥ ༥

¹ For गर्जत् *C* has: गृध्रः कर्णः शृङ्गः (roaring like an elephant or a great bull), and *D* कर्णः कर्णः शृङ्गः (shouting out the sound of *Chara-chem*, i.e., roaring like a thunder).

² For जीमूत *C* and *D* have : कऱ्झि (a rain-threatening cloud).

⁸ For m C has: མུས་ཕྱེད and D : མུས ।

⁴ For विद्युत्प्रतीयमान *C* has: $\text{ज्ञेष्मं॒ऽऽस॑ऽऽद्यु॒ष्ट्र॒ऽऽस॑ऽऽद्य$ (very bright like the flashing of lightning), *D*: $\text{ज्ञेष्मं॒॒ष्ट्र॒ऽऽद्य॑$ (moving quickly like lightning).

⁵ Two syllables excessive in line 2.

⁶ For **ལྷན་གྱི་ལྷན་གྱི་** *C* has: རྒྱལ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ (one who has his enemies slain by thee), while *D* more correctly: རྒྱལ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ (one having received encouragement and nourishment from thee).

⁷ For *पिनष्टि* *C* has: *ਭੁੱਖਮਾਝੋਥ* (smashes to dust), and *D*: *ਭੁੱਖਮਾਝੋਥਪਰਾਭੇਧਤੈਨ* *ਭਰਾਸਪਰਾਭੇਧ* (smashes the earth making it flash like...).

ས་གནི་མལ་ལྷན་རྒྱལ་གྱི་ལུས་བསྐོས་¹སྤྱོད་ངོས་²རས་རལ་³ཡན་ལག་

དག་གི་རྣམ་པར་མངོན།།

ཤིག་གི་ཆོད་གཤམ་གཞི་ལྟོས་ཀྱི་ཁྱོད་མཉམ་དུ་གྱུ་མེད་

ཟས་མི་དོན་གཉིས་བ་⁶ ॥

ཁྱེད་བརྟེན་བཞུགས་ལ་བརྟེན་པས་ན་རྒྱང་མཆོག་གིས་བཟུང་བའི་ང་

ཡབ་འཛུམ་གྱིས་རབ་མཛེས་ཤིང་།།

ཕྱིས་པས་ལོ་པའི་གཉིས་འབྲུང་སོས་གདམས་གདུགས་གཅིག་

ཐུན་དུ་བཏོག་པའི་སྐ་གཞི་འཛིན་པར་འགྱུར། ༥༡ །

¹ For ध्वः स्फुटित C has: $\text{ध्व} \cdot \text{पञ्चैव (?)}$, D : $\text{ध्व} \cdot \text{क्षैव (?)}$ ।

² For कटितटौ C has : श्लेःर्दंश, and D : श्लेःर्दंश (edge of the waist).

³ For कर्पट *C* and *D* have रश्'रश् (torn cloth).

* For $\text{प्रपिंशन् } C$ and D have: प्रपिंशन् (completely cutting off).

⁵ For कर्परे तर्पणार्थी *C* has: छे'मे'र'ब'भे'दे'क'भदे'य, *D* has: ह'क'भ'द'भ'य'र'ब'भ'द'भ'क्षे'द'य ।

⁶ For \mathcal{A} has C has \mathcal{B} and D : \mathcal{B} .

⁷ For C has : $\mathfrak{A}^{\text{H}}_{\text{H}} (?)$ and $D : \mathfrak{A}^{\text{H}}_{\text{H}}$.

⁸ For ཕྲུག་ *C* and *D* have : ཕྲུག་དྲ་བ་དྲེག་པ་ (lifted up).

གཡོག་¹དང་ལས་སྐྱུལ་²བཟོད་དབང་པོ་གསེ་བའི་³ཐམས་ཀྱི་རྣམ་

གུངས་དྲག་གིས་རབ་སྐྱོ་ཞིང་།།

ཕྱི་ལ་སྒྲུ་མར་རབ་བྱསྒྲུབས་⁴བསྟེན་ནམས་བསམགས་པའི་དགེ་འབྲས་

ནོར་ནི་བྲེལ་པར་མ་བྱུང་པའི།།

ནོར་མེད་རྣམས་ཀྱིས་སྒྲིབ་བོ་བཀའ་ན་པའི་ཡུམ་གྱི་ཕོངས་ལས་འདའ་

བར་མཛད་པ་⁵བྱེད་ལས་དོན།།

དོན་དུ་གཉེར་ན་སྤྱིར་ཡང་ཁ་གསལ་གྱི་ཚོགས་ཀྱི་གཏོར་དག་ས་ལས་

འབྲེན་པ་⁸ཐོབ་པར་འགྱུར། ༣༣ །

¹ For सेवा *C* has: **कार्येण** (service), *D* has: **अपराधिनः** (following as a servant).

² For कर्मान् *C* has : श्रमश्च (end of work) but *D* has : श्रद्धाश्च (husbandry or agriculture).

³ For प्रणय विनिमय *C* has: རྒྱུད་པ་གསོ་བ་ (gladdening the senses), and *D*: རྒྱུད་པ་ཆོས་པ་རྒྱུད་པ་ (practising and abandoning).

⁴ For C has : २५'५३'५५ (completely achieved) and D : १२'५३'५५ (got).

⁵ For *दैवातिक्रामणीं* *U* has: *यदेवमप्यनुपममहं* (causing poverty to be passed over), and *D*: *अनुपममहं* (causing censure to be passed over).

⁶ For \mathfrak{A} has: C : རོ་དྲུག་གཤེར་ན, and D : གསལ་བ་
ཡན་པ་ལས།

⁷ For \mathbf{m}_1 : C has: \mathbf{m}_1 (again), D : \mathbf{m}_1 (from behind).

⁸ For निर्वाण *C* has : འཕྲོད་པ (proceeding from) and *D* : འཕྲུང་བ (coming out)

འཛོལ་ཆད་ལས་ངོ་ཚད་གྱུར་ཅིང་གོས་ཟད་རྒྱང་མདག་གིས་རབ་
 ཏུ་སྒྲིང་བར་བྱེད་༥༥
 བདག་ཉིད་གསེ་ཕྱིར་རང་གི་སྒྲེ་པོ་བྱུ་དང་གོགས་པོ་བཟེན་གྱིས་
 རིང་ཏུ་སྒྲངས་བ་ཡིས་༥༥
 ཁྱིད་ལ་རང་གི་སྒྲུག་བསྐྱལ་ཞུགས་བས་རང་གི་ཁྱིས་ཐབ་བྱད་མེད་
 བཏུ་བྱའི་སིལ་སིལ་སྐྱས་༥༥
 བཟིད་ལོག་སད་པར་འགྱུར་ཞིང་དྲི་བཟེ་མོས་མཚམས་བསྐྱོས་
 ཁང་ཁྱིས་རྣམས་ཀྱི་བདག་པོ་བྱེད་༥༥ ༣༣ ༥

¹ *D* reads ಹೆ.ಬಿ, *C* ಹೆ.ಬಿ.

² For **भर्त्यमानः** *C* has : **१५.१५.५१.५१** (completely purified or reproached), *D* has : **५१.५१.५१.५१** (Is ५१ for ५१ ?) = being scolded.

³ For आत्मस्मरित्वात् *C* has : यदन्नेदन्मर्षयेत् (owing to nourishing one's self alone) and *D* simply : मर्षयेत् ।

¹ सहृत् and बन्धु are respectively rendered by सँवधु (a companion, fellow-labourer or friend) and सँवधु (kinsman). Compare बन्धुवः पिढमाढतः ।

⁵ For दूरात् C has : $\bar{i}c\bar{a}$ and D : $\bar{u}c\bar{i}c$ ।

⁶ C reads $\text{ଭୁବ} \cdot \text{ଧବ}$, D $\text{ଭୁବନ} \cdot \text{ଧବ}$ ।

⁷ For उत्खात *C* has: पक्ष (P), and *D*: पक्ष (dug out).

འཁོར་ལོ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ལ་སྤྱོད་པུ་མེད་མཚན་བསྟན་པུ་འོང་
གཟེར་གཡེ་ཞིང་ཆེ་བ་³དང་॥
སྤྱང་ཆེན་གཙོ་བོ་མཆོ་བ་དུག་ལྷན་དྲ་མཆོག་སྤྱུ་ཁ་སྤྱོ་སངས་⁴མ་བུའི་
མགྲིན་ལྟར་འཁོར་॥
ནོར་བུ་ཉི་མའི་འོད་ཟེར་ལྟར་གསལ་⁵དྲི་མེད་ཡོན་ཏན་མཛོད་འཛོན་
མཛོད་ཁངས་དང་⁶॥

¹ For दिक्चक्रान्ति *C* has : $\frac{3}{4}$ दिवसः (kissing the points of the horizon), *D* : $\frac{3}{4}$ दिवसः (filling the quarters or points of the horizon).

² For अक्षयानंकृता , C and D have : अक्षयचक्र (adorned with auspicious marks or characteristics).

³ For སྐར་དུ་ཐོག་ཀྱི་ལྷ་ལ་ *C* has: རྡོ་གསེར་གཞི་ཆེ་བ་ (emitting great restless ray of light), *D*: རྡོ་པ་གཞི་ལོ་གཞི་ (རྡོ་པ་གཞི་?) ।

⁴ For *श्यामरोमा* *C* has : སྤུ་ཁ་ཕྱོ་སངས (having hair of blue colour), and *D* : སྤུ་ཁེ་ཁ་དོག་ཕྱོ་པསངས ।

^b The 3rd line is too short by two syllables. The length of the line may be made up by putting **ဝဲဒ်ဒန** for **သုဗျ** and adding **မုန** after **မု** ।

⁶ For *भास्वद्भास्वन्मयः* *C* has : *दिग्महिर्देवैर्भूतः कणश्च* (bright like the ray of light of the sun), and *D* : *किंभूतः अदम्यः शुक्लः देवैः उक्तः* (bright and luminous like the sun).

ଦକ୍ଷିଣ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା।
 ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା ॥ ୩୦ ॥
 ଚନ୍ଦ୍ର-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା।
 ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା ॥
 ସୁ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା।
 ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା ॥

¹ For *सेनानी*: has : *दक्षिण* (general) and *D* : *सिंह* (minister or officer).

² For *वीरसैन्य*: *C* has : *दक्षिण* (having fortunate or glorious soldiers), and *D* : *सु-व-र* (having brave soldiers).

³ For *सङ्केत* *C* has : *सु-व-र*, *D* : *सु-व-र* (bond of time).

⁴ For *कान्ता* *C* has : *सु-व-र* (or *सु-व-र* = a handsome woman); *D* : *सु-व-र* (?) .

⁵ For *तथोपचार* *C* has : *सु-व-र* and *D* : *सु-व-र* (cheerful practice or sincere entertainment).

⁶ For *अभिनव* *C* has : *सु-व-र* (completely conspicuous) and *D* has more correctly : *नव* (new). *सु-व-र* in *C* may be a mistake for *नव* .

⁷ In *C* there is no Tibetan equivalent for *क्रीडानुगम* which is rendered in *D* by : *सु-व-र* (pursuit after or attachment for amusement).

ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା।
 ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା ॥
 ଚନ୍ଦ୍ର-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା।
 ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା ॥
 ସୁ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା।
 ବାମ-ଦିଗ-ସିଂହ-ବ-ରବି-ବ-ସିଂହ-ପା ॥

¹ For *पारिहाय* *C* and *D* have : *सु-व-र* (an ornament for the arm).

² For *प्रोक्षित* *C* has : *सु-व-र* (causing to appear), and *D* : *सु-व-र* (moving).

³ *विषय* (six sciences) in *C* is probably a mistake for *विषय* (made perfect by sciences, corresponding to the original *विद्यालक्षणादि* :) . *D* has more correctly : *विषय* (having attained perfection in sciences).

⁴ For *मधुवन* *C* has : *सु-व-र* and *D* : *सु-व-र* (park of flowers).

⁵ For *याति* *C* has : *सु-व-र* (goes at pleasure), and *D* : *सु-व-र* (being transformed at pleasure .. goes).

⁶ For *अन्त* (intermediate space) *D* reads : *सु-व-र* (beautiful gap, *सु* for *सु* ?) ; and *C* *सु-व-र* (beautiful circle).

⁷ For *आक्रान्त* *C* has : *सु-व-र* (adorned), and *D* : *सु-व-र* (pressed hard).

⁸ For *आयत* both *C* and *D* have : *सु-व-र* (long).

ནང་གི་བྱེད་པ་་ཁྱོད་ལ་གཏད་པའི་བསོད་ནམས་མཐུན་རབ་འབར་
ཡོངས་སུ་སྒྲིན་པ་ཡིས།

ག་བྱར་ཨེ་ལ་ལི་གི་ཤན་བ་³ཨ་ཀ་རུ་དང་ན་ལ་ད་⁴ཕྱེའི་བྱི་ལྷན་ཅུ།།

འདོད་པའི་བྱེགས་པས་རབ་འབྱར་བྱུང་མེད་ལུ་མའི་སྒྲིབས་སྤྱ་བ་
ལྷུ་མས་⁶འབྲིལ་གནས་དལ་འབབ་པ་⁶॥

ཕྱག་མིག་རྒྱ་ཡིས་ཟེར་མ་དང་ལྷན་རྒྱུ་ཅེ་མཐོས་མ་དག་དང་ལྷན་
ཅིག་ཅེ་པར་འགྱུར་॥ ༢༤ ॥

¹ For अन्तःकरण *C* has: कर्तृव्येय (lit. an inner doer or instrument, the internal sense-organ); *D*: चेतना (mind).

² For परिणत C has ଧୈନ୍ୟ ଓ ଖିଟ୍‌ପ (completely ripened).

³ For **त्वक्** *C* has: **शुक्ल** (bark), and *D*: **शैत्य** (cinnamon).

⁴ For རྒྱུད་ *C* has : རྩ་ལྗང་ and *D*. རྩ་ལྗང་ (a pretty aromatic composite growing on the higher alps).

⁵ For वौचि *C* has: क'क्षय (wave), and *D* क'क्षेद wave.

⁶ For विश्रान्त *C* has: क्षय-श्वा-श्वा-य (slowly flowing and taking rest); and *D* simply: श्वा-श्वा-य ।

⁷ For मन्दाकिनौ *C* has : अक'मैक and *D* : अद'द ।

⁸ For अमन्दच्छट C has: त्रैलोक्यदृक् (without ray of light).

⁹ For सुन्दरीभिः *C* and *D* have : मङ्गलमङ्गल (beautiful female ones).

ཆོག་མདའི་གཙོ་བོ་དུལ་པའི་ཁུར་གྱིས་ཅེད་པན་དུང་པ་ནྟམས་ཀྱིས་
བཀའ་ལ་ཐུག་བྱས་གིང་།

མགོ་ངིས་ཕྱི་དྲུག་ཡི་གླུ་ཆེན་ཁྲིམ་ཁྲིམ་གྱི་ཁྲིམ་ཕྱུང་པའི་ལུས་
ཅན་ལ་ཞོན་ཏེ།

སྤྱོད་པ་གྲུས་ལུས་ཅན་བདེ་སོགས་ལག་པའི་ཐག་པ་ཁྲིགས་⁵
 ཀྱིས་རྒྱན་དུ་བསྐྱེལ་གཏུང་བ॥

བྱིད་ཀྱི་སྐྱུན་རས་པོ་ག་པས་དག་བྱས་ལག་པ་རྟེ་རྟེ་ལྷན་པས་ལྷ་ཡི་
ས་སྐྱོང་བྱེད།། ༣༩ །

¹ For गीर्वाणायामणौ *C* has: ऊँममदेमर्त्ये (chief of those whose arrows are words); and *D*: भू (chief of gods).

² For ར་གལ་རྒྱ་མཐོང་སྤྲིན་འཕྲུལ་པ་ C has : ཁོ་ལ་ཁོ་ལ་ཆེན་ཞེས་
བློ་དཔེ་ལྟ་སྤྲིན་འཕྲུལ་པ་, riding on (the celestial elephant)
having a body decorated by ornaments making *khrol*
khrol (ringing sounds).

³ For उद्दाम रोमाश्च *C* has : क्षुब्धोदर्यत्तु (hair standing fully erect); *D* : क्षुब्धश्चेत्तद्वद्वत्पदे (hair standing erect in an exceeding measure).

⁴ For $\text{ग्रन्था } C \text{ and } D$: चदे-लक्षण (?) ।

⁵ For दोला C has : $\frac{1}{2} \sqrt{2}$ ।

⁶ For **ह्रीरभिन्नप्रकोष्ठः** *C* has: **अभयपरेक्षिप्तपुन** (arm adorned with diamonds or precious stones) and *D*: **अभयपरेक्षिप्तपुन** (Is **अभय** for **पुन**?) arm having diamonds hanging on or decorated with it.

གཞུག་གི་རིན་ཆེན་རྒྱན་གྱིས་མནན་བཞུགས་བདེ་པར་གཤེགས་པ་
ནས་མཁའི་དཔལ་འབྱོར་སྒྲ་བྱེ་ཅན་॥

ཉི་མ་འཆར་ཀྱི་བྱེ་བ་ལྷ་བྱར་རབ་གསལ་འོད་ཟེར་རྒྱས་པས་འཛིག་
དྲན་གསུམ་འགྲངས་གིང་॥

བདྟན་པར་གཤམས་བརྒྱུད་ཞབས་གཅིག་གིས་མནན་ཁྱུར་གྱིས་
ཆངས་དབང་དྲག་པོ་ཁྱབ་འཕྲུག་ནམས་དུད་པའི་¹⁰॥

¹ C has : མནན (pressed) and D : མང་ན (filled).

² D has : འོད་མཁའ་འབྱོར་སྒྲ་བྱེ་ཅན།

³ For བཞུག C has : འཆར་ཀྱི and D : ཀྱི་ཀ (rising).

⁴ For བྱེ་བྱེ C has : རབ་གསལ and D : ཆེས་གསལ
(shining very much).

⁵ For འཛིག C has : རྒྱས་པ (very bright).

⁶ For འོད་ཟེར་ C has : བདྟན་པར (firmly), and D : ཆེན་པོ
(great).

⁷ For འཕྲུག་ C and D have : འཕམས་བརྒྱུད་ (right leg
stretched forth).

⁸ For མནན C has : མནན (pressure), and D : མཁའ་ཕྱེད་
(the peculiar manner of stepping).

⁹ For མཁའ་ C has : ལྷ་ (burden) and D : བཞིན་ (for
ལྷ་ ? weight or heaviness).

¹⁰ For རྒྱས་པ C has : རྒྱས་པའི་ and D : རྒྱས་པ།

ཁྱེད་ཀྱི་བསྟོས་པ་སྟེ་བ་ལ་བདེན་ནམས་ཀྱིས་སྤྲོད་པའི་འཛིགས་པ་
གཙོད་པའི་སྒྲ་དུ་འབྱུར་॥ ३० ॥

ཁྱོད་པ་དང་བཅས་མཚན་ཆའི་འོད་ཟེར་རབ་འབར་ཕྱག་དབྱུག་ཆ་
ཡིས་ནས་མཁའི་ཁྱེད་པ་དག་ཁྱབ་॥

གདུ་བུའི་གདེངས་ཅན་དག་གི་གདེངས་ཀྱི་མི་ཟད་མི་འབྲོགས་
སྤྲོད་ལྷན་སྤང་ནམས་སྒྲག་མཛད་བཞད་॥

¹ D has : ཁྱེ།

² D adds རྒྱན་ཆེ་ before གཙོད་།

³ For བཞུག C has : བཞུག་ཆ (for མཚན་ཆ ? weapon),
and D : ཕྱག་ཆ (implement).

⁴ For འཕྲུག་ C has : རབ་འབར་ (fully blazing), and
D : འབྲེལ་བ (connected with).

⁵ For འོད་ཟེར་ལྷན་ C has : ཕྱག་དབྱུག་ཆ (hand which
appears like a piece of stick or club), and D simply :
ཕྱག་ཆེས་ལ (an assemblage of hands).

⁶ For འཕྲུག་ C has : གདེངས་ཅན (possessing hood), and
D : ལྷ་ (serpent).

⁷ C reads : ཆེས་།

⁸ For འཕྲུག་ C reads མི་ཟད་ and D more correctly :
མི་བཟད་པ (intolerable).

⁹ For འཕྲུག་ C has : བཞད་ and D : བད་མོ (laughter).

ཅང་ཉེའུ་བྲག་པོ་ཚབས་ཆེར་¹བརྒྱངས་པའི་ཆོ་ན་རོ་ལངས་ནམས་ནི་
 བྲག་པོར་པེག་དོབ་²ཅིང་།
 བག་མེད་³གྲགས་པས་ཅ་ཅོ་ཆེན་པོ་སྒྲིགས་པར་བྱེད་པའི་བྲག་མེད་
 ལ་ལ་དག་གིས་མཐོང་⁴། ༣༡ །
 ལ་ལས་བ་སྤྱ་རེ་རེ་ལས་བྱང་⁵ནམ་མཁའི་ཁྱོན་གནས་ས་དང་ས་འོག་
 དག་ན་གནས།

¹ For ཅུང་མེད་ *C* has : ཅུང་པོ་ཚོ་བས་ཆེར་ (very violent), and *D* simply : ཅུང་པོ་།

² For བྲག་པོ་ *C* has : བརྒྱངས་པ་ (beating), and *D* : བརྒྱངས་པས་མང་བསྟེན་ (production of vapour by beating).

³ For བག་མེད་ *C* has : བེག་པོ་ (a musical instrument ?), and *D* : བེག་པོ་ཉེ་ཆེན་ (great sound produced by the palms of the hands).

⁴ For བྲག་པོ་ *C* has : བྲག་པོ་ (careless), and *D* : བསྟོད་པ་ (yawning, gaping).

⁵ For བསྟོད་པ་ *C* has : བསྟོད་པ་ and *D* : བསྟོད་པ་།

⁶ For བསྟོད་པ་ *C* has : བསྟོད་པ་རེ་རེ་ལས་བྱང་ (emerging from each hair of the body), and *D* : བསྟོད་པ་རེ་རེ་ལས་བྱང་ (emerging from each hole of the hair of the body, that is, from each pore or passage of perspiration of the body).

མཐོ་རིས་ལ་གནས་ཆངས་དབང་བྲག་པོ་ལ་སོགས་མི་དང་སྤྱ་དང་
 བྲག་པོ་པོ་ཟ་ཁྱ།
 ཕྱོགས་ཚོགས་ཁྱབ་པའི་འོད་ཟེར་ལ་བཞུགས་བདེ་གཤེགས་བསྟོ་
 བྲག་སྤྱལ་པ་མཐོང་ཡས་³དག་གི་སྒྲི་
 རོ་མཚར་འཛིན་དེན་གསུམ་གྱི་ཕྱག་འོས་བཏན་གཤེ་⁴བཞེད་པའི་
 དངོས་པོ་⁵མ་ལུས་འོ་བོར་⁶རྩ་། ༣༢ །

¹ For མཐོ་རིས་ *C* has : མཐོ་རིས་ལ་གནས་ and *D* : མཐོ་རིས་གནས་ (dwelling in heaven).

² For བྲག་པོ་ *C* and *D* have : བྲག་པོ་ (endless). བྲག་པོ་ in the original is evidently a mistake for བྲག་པོ་།

³ For བྲག་པོ་ *C* has : བྲག་པོ་ (image), and *D* : བྲག་པོ་ (beautiful).

⁴ For བྲག་པོ་ *C* has : བྲག་པོ་ (moveable). བྲག་པོ་ in the original is evidently a mistake for བྲག་པོ་།

⁵ For བྲག་པོ་ *C* has : བྲག་པོ་ (constructed), and *D* : བྲག་པོ་ (remaining or existing).

⁶ For བྲག་པོ་ *C* and *D* have : བྲག་པོ་ (thing or substance).

⁷ For བྲག་པོ་ *C* and *D* have : བྲག་པོ་ (without exception or remainder).

⁸ For བྲག་པོ་ *C* and *D* have : བྲག་པོ་ (essence, self).

ལ་ལས་གྱུ་སྐྱབས་ལི་བྲིའི་ཚོན་དང་¹ཉི་ཞེན་²དམར་བ་ཉིད་ལྟར་³ཤིན་
⁴དུ་དམར་བ་དང་⁵༥ །
 དེ་བཞིན་གཞན་གྱིས་སྦྱུ་མ་ཞིང་འོད་ལྷན་⁶མཐོན་མཐིང་⁷དོ་བཅགས་
 བདགས་པའི་བྱེ་མ་ལྟར་སྟོ་དང་⁸༥ །
 ལ་ལས་འོ་མའི་གྱུ་མཚོ་བསྐྱབས་པའི་འོད་ལྟར་⁹ཆེས་སྦྱག་དཀར་
 དང་གསེར་འོད་ལྟ་བུ་ལྟེ།¹⁰ །
 བྲིད་སྒྲ་སྒྲ་ཚོགས་¹¹ངོ་བོ་ཉི་བར་བཞག་པ་¹²དང་འབྲེལ་དབྱེ་བས་ཐ་
 དང་ཤེལ་བཞིན་ནོ༥ ३३ །

ཀུན་མཁྱེན་ཡེ་ཤེས་སྒྲོན་མས་ཤེས་བྱ་མཐའ་དག་གསལ་བྱས་དེ་ཉིད་
 དག་གི་དཔང་¹གཞིགས་ལྟེ།
 ཀུན་རིག་ཉིད་དམ་དེ་ཡི་སྤྲས་ཀྱིས་བྲིད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཚོགས་ཀྱི་གྲངས་
 བྲི་མཛོན་སྤྲུམ་མཁྱེན་ལྟེ།
 བདག་འདྲ་གཏོར་མ་སྟོད་པ་སྒྲོགས་པ་ལྟ་བུར་ཁ་གདངས་ཀྱི་ཚེ་
 བར་འདོན་པ་གང་༥ །

¹ C has: དང་ (and), and D: འདྲ་ (like).
² For གཞན་ C has: ཉི་ཞེན་ (charioteer of the sun),
 and D: ཉི་མ་གཞོན་ནུ་ (the sun-youth).
³ D has: ཆེས་དམར་ལྟ་བུར་ །
⁴ D omits ཤིན་དུ་ །
⁵ D has: དམར་བར་ལྟམས་ །
⁶ For སྦྱུ་མ་ C has: ལྷན་འོད་ལྷན་ (oily and lumi-
 nous), but D literally: དཔལ་ལྷན་ (glorious).
⁷ For མཐོན་མཐིང་ C has: མཐོན་མཐིང་ (the high blue
 thing), and D: ཞི་བུ་ལྟེ། །
⁸ For བྱེ་མ་ C has: བསྐྱབས་པའི་འོད་ལྟར་ (?) and D
 more literally: དཔལ་ལྷན་འོད་ལྟར་ (stirred-up milk).
⁹ For ཆེས་ C and D have: ལྷ་ཚོགས་ (of all sorts).
¹⁰ For བྲིད་ཀྱི་ C and D: ཉི་བར་བཞག་པ་ (lit. to make
 use of, that is, application or imposition).

¹ For བྲིད་ཀྱི་ C has: མཐའ་ལྟེ། (enlightened or made
 distinct), and D: འདྲ་བུ་མཐའ་ལྟེ། (made very distinct).
² For བྲིད་ C and D have: དེ་ཉིད་ (that-ness, essence
 or truth).
³ For མཁྱེན་ C has: དཔང་ (witness) and D: དཔང་ (?) །
⁴ For མཁྱེན་ C has: ཀུན་རིག་ཉིད་ (the Omniscient
 One himself) and D: རྒྱལ་པོ་མཁྱེན་པ་འོད་ (the real
 Omniscient One).
⁵ For མཁྱེན་ C has: མཛོན་གྱིས་ (by one's own per-
 sonal experience).
⁶ For མཁྱེན་ C has: མཛོན་པོ་ལྟེ། (that which
 enjoys strewing-oblations, that is, a crow) and D:
 མཛོན་ (a crow).

དེ་ནི་མི་བཟད་སྤྱུག་བསྐྱེད་གཏུང་བས་ཉན་བསྟེན་སེམས་ཀྱི་རྒྱུ་པ་¹
གཞན་གང་དག་གི་རྒྱུ་༥ ༢༥ ॥

བདག་གི་ཞུ་བ་གང་ལགས་དེ་ནི་ནངས་ཀྱིས་དང་པོར་བྱེད་ཀྱིས་བྱང་
པར་དུ་མཐུན་ཏེ།

འོན་ཀྱང་ལྷག་པར་དེ་བཞིན་ངལ་བའི་སྤྱོད་ཀྱི་མི་མཁས་པ་དག
རང་སེམས་ཚོས་བའི་རྒྱུ་༥

དོན་ཤེས་ཟིན་ཡང་གཉིན་འདུན་བྱས་པའི་མདུན་དུ་སྤྱུག་བསྐྱེད་
ལྷན་པས་ཚོག་གིས་སྤྱུག་བསྐྱེད་ནི༥

¹ For བྱེད་ *C* has : གཏུང་བས་ (by affliction), and *D* : རིམ་སྤྱོད་དག་གིས་ (by plague or epidemic).

² For ལྷག་པར་ *C* has : སྤྱོད་པ་ (decline, fall or calamity), and *D* : སྤྱོད་ (string or cord ?).

³ For ལྷག་པར་ལྷག་པར་ *C* has : བཞན་གང་དག་གི་རྒྱུ་ and *D* : བཞན་གང་ལྷག་པར་ལྷག་པར་། རཱལ་ in the original is a mistake for ལྷག་པར་།

⁴ *C* has : ཉན་པ་ཀྱིས་ and *D* : ཉན་པ་ (intrinsically).

⁵ For བྱེད་ཀྱིས་ཀྱིས་ཀྱིས་ *C* has : ལྷག་པར་དེ་བཞིན་ (more than that speech), and *D* : དེ་བཞིན་ལྷག་པར་དེ་བཞིན་། *C* and *D* have དེ་ for བྱེད་། The original reading was therefore བྱེད་ and not བྱེད་།

⁶ For བྱེད་ *C* has : ལྷག་པར་ (act of accomplishing), and *D* : ལྷག་པར་ (manner).

⁷ For ལྷག་པར་ *C* has : མཉམ་པ་ལྷག་པར་ and *D* : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (kinsman or friend). The reading ལྷག་པར་ is to be preferred.

དུག་བཞིན་སྤྱུག་པར་གཏུང་ན་སྤྱོད་ཡང་སེང་ཞེས་བྱེད་ཅིང་ནམ་པར་
གནས་པར་ཚོར་བ་བཞིན་༥ ༢༦ ॥

དག་ལེགས་ཀྱང་དག་ཀྱི་མཚོར་རྒྱ་བའི་ཆ་ཤས་གསལ་མ་བསལ་
བའི་གཟིགས་པར་སྤྱོད་དུ་གསོལ་༥

ཡེ་ཤེས་ཉེར་བསྟན་དག་གིས་རྒྱས་པར་མཛད་ཅིག་གྲགས་ཐེས་ཐེས་
ལྷན་ནང་གི་སྤྱོད་པ་སོལ་༥

¹ For ལྷག་པར་ *C* has : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (complete position or rest), and *D* : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (from the state of change dwells in that of rest in the self).

² For ལྷག་པར་ *C* has : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ལྷག་པར་ and *D* : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (a conspicuous digit of the moon). The suffix ལྷག་པར་ is to be preferred as the original is in the feminine gender.

³ For ལྷག་པར་ ལྷག་པར་ *C* has : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (please to grant me your cool sight); and *D* : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (grant me your gratifying sight).

⁴ For ལྷག་པར་ *C* has : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (O one possessing thick mercy), and *D* : ལྷག་པར་ལྷག་པར་ (O one possessing mercy in an exceeding measure).

གང་ཕྱིར་འགྲོ་བ་དག་ན་ཁྱོད་བསྟོན་ཆུ་ཡིས་ཡིད་ནི་དག་པར་བྱས་
པ་ཁོ་བོ་ལ་ ॥

སྐྱེ་དགུ་ནས་སྤྱི་དགེ་ལེགས་གནས་ནི་དོན་ཡོད་ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་
བསྟོན་ཙམ་གཅིག་བྱ་མཐོང་ ॥ ३७ ॥

ཁྱོད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ཚྭ་གསུམ་ཀྱི་ཆ་ཙམ་བསྟོན་ནས་བདག་གིས་འདི་ཙམ་
ཞེས་པར་མ་ངས་པའི་ ॥

¹ For *པའི་བོ་ལ་* *མཚོན་པའི་བོ་ལ་* *C* has: ཡིད་མི་དག་པར་བྱས་པ་
ཁོ་བོ་ལ་ (in me rendered pure in the mind), and *D*:
ཡིད་དག་པར་བྱས་པ་བདག་ལ་ (in me having the mind made
pure).

² For *ཐེང་བ་* *C* has: དག་ལེགས་གནས་ནི་ (the abode
of prosperity), and *D*: བདེ་བ་ཚེགས་གནས་ནི་ (abode of
heaped bliss).

³ For *ཏན་ཏན་* *C* has: མཐོང་ and *D*: འགས་པར་ཁྱུ་མཚན་ ।

⁴ For *མཚོན་པ་* *C* and *D* have: ཆ་ཙམ་ (a part, a little).

⁵ *C* reads ཏན་ and *D*: ཏན་ ।

⁶ For *མཚོན་པ་* *C* has: འདི་ཙམ་ཞེས་པར་མ་ངས་པའི་ and
D: འདི་ཙམ་ཞེས་པར་མ་ངས་པའི་ (“ this much—so called—un-
true,” that is, of uncertain measure or immeasurable).

བསྟོན་ནས་སྤྱི་གཞི་འདོད་པའི་འབྲས་བུ་(དངར་བ་)རོ་བྱང་
གྲོལ་བའི་བར་དུ་སྐྱེས་པར་བྱ་བ་ ॥

གང་ཐོབ་དེ་ཡིས་འཛིན་དེ་འདི་ནི་འཕགས་པ་འཛིན་དེ་དབང་
ཕུག་ཞུས་མཐོང་བ་གྲོལ་བའི་ ॥

བདེ་ལེགས་དྲགས་ཙན་བདེ་བ་ལེགས་སྤྱི་བའི་སྤྱི་བའི་བདེ་བ་ཙན་
ཞེས་བྱ་དེ་བྱུང་བ་གྲོལ་བའི་ ॥ ३८ ॥

¹ For *ཐུག་ཞུས་མཐོང་བ་* *C* and *D* have: བསྟོན་པའི་འདོད་པ་
(lucky or blessed desire).

² The second line in verse 37 in *C* is too short
by two syllables: *D* adds དངར་བ་ meaning “sweet”
corresponding to the original *མཐོང་* after *འབྲས་བུ་* to
complete the line.

³ For *ཐུག་ཞུས་མཐོང་བ་* *C* has: ཐོབ་པའི་བར་དུ་ (in the interval
of deliverance) and *D*: མཐོང་བར་དུ་ (until deliverance).

⁴ For *མཚོན་པ་* *C* has: ཐུག་པར་བྱ་བ་ (to be practised or
experienced) and *D*: འདོད་པའི་བྱ་བ་ (enjoyable).

⁵ For *ཏན་* *C* and *D*: ཏན་ ।

⁶ For *མཚོན་པ་* *C* and *D*: བསྟོན་པའི་ཐུག་པའི་འཕགས་
པར་མཚན་ (marked with the blessed *svastika* or lucky
configuration).

⁷ For *ཐོབ་པའི་* *C* has: ས་གཞི་ (ground or estate), and
D: ཐོབ་པའི་ (city).

⁸ For *ཐུག་པར་བྱ་བ་* *C* and *D*: ཐུག་ (quickly).

བཀལ་མི་ནུས་པའི་སྤྱུག་བསྐལ་མེ།
 དེ་ལ་དྲག་དུ་ལུས་རྒྱང་གནས།
 སྐལ་བ་མ་ཐུན་འགྲོ་ས་གང་།
 མེངས་པ་བདག་གིས་ཆེ་ལྟར་བྱ།
 དེ་ལྟར་དྲག་དུ་སྤྱུས་ནས་ནི།
 དོན་མེད་བདག་ནི་སྟོབས་རྒྱང་སོང་།
 མཁའ་ལ་ཉི་ཟླ་དཔལ་ཐུན་གྲགས།
 དེ་ནི་གཞན་གྱི་སྤྱོད་བཤོས།
 དེ་ཐོས་ལོང་བའི་སྟོན་པ་ལྟར།
 མཐོང་དེན་འདོད་ཀྱང་གཞན་ཁྱིད་མེད།
 སྤྱིག་པ་འཛོམས་མ་བྱིད་ལ་ནི།
 བདག་ནི་སྤྱབས་མཐོང་འདོད་ལགས་སོ། ༣ །
 སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སྒྲོལ་བའི་ཕྱིར།
 དེ་ལ་སྦྱང་ཆེ་མི་མཛད་དམ།
 མ་ལུས་པར་ནི་སྦྱང་ཆེ་མཛད།
 དེ་ཁྱིའི་བདག་ལྟ་ཡོད་གྱུར་ན།
 ཁྱིའི་ལ་སྦྱང་ཆེ་མཛད་པ་བཞིན།
 བདག་ལ་དེ་བཞིན་མཛད་འཛལ་ཡོ།
 ལུས་པ་མེད་པས་མི་མཛད་དམ།

བྱིད་བཞིན་ལུས་ལ་གཉིས་པ་མེད།
 འགྲོ་བ་རྣམས་ཀྱི་སྤྱིག་ཐུན་པ།
 དེ་འཛོམས་པ་ལ་ཉི་མ་འདྲ།
 དེ་ལྟར་ཡིན་ཀྱང་སྤྱུག་པ་བདག།
 མི་དགེ་ལས་ནི་མ་ཆོག་པས།
 ངན་ལས་བྱས་པས་བདག་ནི་འགྲོད། ༣ །
 སྐལ་ངན་བདག་ལ་སྐལ་བ་མེད།
 ཉི་མ་ཤར་ཡང་ཐུན་པ་གནག།
 ག་རྒྱའི་ཆུ་ནི་ཤིན་དུ་བསིལ།
 དེ་ཕྱིར་འགྲམ་དུ་བསྐྱེད་ཀྱང་ནི།
 སྐྱེས་ཡང་བདུང་གྱུ་མ་རྟེན་དོ།
 རིན་ཆེན་སྒྲ་ཆོགས་ཡོད་པའི་སྤྱིང་།
 རོར་རྣམས་ཀྱིས་གང་ཁང་པ་ལ།
 དེར་འདུག་ཀྱང་ནི་བདག་ཐོངས་བས།
 བཅོམ་ཐུན་འདས་མ་བྱིད་ལ་ནི།
 མཐོན་འདོད་ཀྱང་ནི་མཐོན་མེད་བདག།
 འཛིག་དེན་ཀྱང་གྱི་ལུས་གཅིག་མ། ༤ །

བདེན་པར་བདག་ལ་གསུང་བར་ཞུ།
 བྱིད་ནི་བདེན་པར་གསུང་ཐུན་མ།
 སྤྱིང་ཆེ་ཆེ་བའི་སྤྲན་པ་ཡིས།
 ཉན་པ་མ་གཤིས་དུ་ནི།
 སྤྲན་གྱིས་པན་འདོད་ཆེ་བྱིད། ༥ །
 རྒྱ་མ་སེར་སྤྲང་རྒྱལ་སོགས།
 ངན་པ་དེ་ནམས་ཀྱིས་བྱིར་ནས།
 རེ་མོས་བྱིར་བས་དལ་སྐབས་མེད།
 གནས་པའི་སྤྱི་ནོར་རྩ་མོ་བཞིན།
 སྤྲང་ཅིག་དལ་བ་མེད་པས་ནི།
 སྤྱོལ་མའི་ཞབས་ཀྱི་པདྨ་ལ།
 བདག་གིས་མཆོད་སྐབས་མ་རྟེན་དོ།
 དེས་ནི་ཡི་གེ་དུ་ཆོག་འདོན།
 དེ་བདོན་པས་ནི་པན་འདོགས་རེ། ༦ །
 དུས་མཐའ་རྒྱུང་གི་གཡས་སུ་འབྱེལ།
 དེས་ནི་གཙུག་པའི་ཆུ་རྒྱུས་འབྱུང་།
 གཡོ་ཞིང་འབྲུལ་བའི་རོལ་བས་འབྱུག།
 དེ་རྒྱབ་དབའ་རྒྱུས་འབྲུལ་དུ་ནི།
 བཟང་བས་པས་སྤྱོད་གསུང་སྤྲང་མཛུགས་ཅན།

འཛིགས་བྱིད་རྒྱ་མཆོད་པས་ནི།
 བྱ་ཆག་ཉལ་པའི་སྐབས་དེ་ལ།
 སྤྱིང་ཆེ་ཆེ་སྤྲང་རྒྱལ་པོ་བདོན།
 སྤྲང་ཅིག་དལ་བེད་པས་པོར་བྱུར།
 རྒྱ་མོ་བྱིད་ལ་བསྟོན་པ་ཡིས།
 བདེ་བར་རྒྱ་མཆོད་པར་བསྐྱལ་པོ། ༧ །
 སྤྲན་ནག་སྤྲང་ཞིང་དུ་བའི་མང་།
 དེ་ལ་མེ་སྤྲུག་ཅན་གྱི་མེ།
 པོ་སྤྲེ་ཆེར་འབར་བྱིས་དུ་ནི།
 དལ་ནས་མལ་དུ་ཉལ་བའི་མེས།
 བྱིད་ལ་རབ་བདུན་ཐལ་པོ་སྤྲུར།
 སྤྲང་ཅིག་གིས་ནི་བྱོག་བྱུང་ནས།
 དུར་བར་སྤྲན་ཆར་གྱིས་ནི་བསྐྱོར། ༨ །
 སྤྱོད་བྱིད་སྤྲང་ཆེན་འབྲུལ་གཉིས་ལ།
 འཛིག་པའི་ཆུ་ལ་རེག་ནས་ནི།
 བྱུང་བའི་ཐུང་བ་བཞིན་དུ་ཐལ།
 དེ་ནམས་ཀྱིས་ནི་ཉུ་སྤྱོད་གས།
 སྤྲང་ཐོས་ནས་ཞེ་སྤྲང་ལས།
 སྤྲང་ཆེན་འབྲུལ་དུ་བྱུང་མཐོན་ནས།

ཁྲིས་ནས་མཆེ་བས་མི་བདེག་ནས །
 འོད་ལི་ལ་ནི་བསྐྱད་པ་བཞིན །
 ཁྱིད་དྲན་ཙམ་གྱིས་འཆི་བ་བསྐྱོག །
 སར་ལོག་བཀལ་ནས་རིན་ཆེན་རྟེན །
 དེ་སྟངས་མཁར་དུ་བསྐྱད་དུ་ཕྱིན ། ༢༡ །
 མི་མེད་སྟངས་པ་ནགས་གསེབ་དུ །
 ཤིན་དུ་རྫོང་འཛིན་སྐྱེས་ཀྱིས །
 བརྒྱབ་ནས་ཡོད་པ་མི་རེ་འཛིན་མགོ །
 དྲི་ཤུ་ལ་ལ་གསལ་དེ་མང་ །
 དེ་འདྲ་ནགས་གསེབ་ཕྱིན་ཙམ་ན །
 རལ་གྱི་ཕུབ་དང་གཟུང་ནས་ནི །
 མདའ་གཞུ་བཀའ་ནས་བྱང་བ་ནས་ས །
 ཟུར་མིག་ལྷ་ཞིང་ཁྲིས་ནས་བྱང་ །
 མོལ་ནས་བདེག་དུ་བྱང་ཙམ་ན །
 ཁྱིད་བསམས་སྟེ་མེད་སྟེ་གསལ་བྱིས །
 ཁྱིད་མིང་གསེལ་པོར་བྱིས་མ་ཐག །
 དཔལ་ལྷན་ཁྲིས་དུ་བསྐྱད་ཕྱིན་ནོ ། ༢༢ །
 ཀྱང་པ་མེར་མོ་རབ་རྫོང་ས །
 རོ་རྩེ་ལྷ་བྱས་རབ་དུ་བཞུགས །

སྟོན་ཕྱིང་ཁྱང་ཆེན་མགོ་ཁྲག་བྱང་ །
 འཛིགས་ཕྱིད་མེད་ཕྱང་ཙམ་ན །
 ཁྱིད་པོས་བསྟོན་པ་བཞེད་པ་ཡིས །
 ཕྱིད་ནས་མེད་ལོག་ནས་ཐམ ། ༢༣ །
 དུ་བ་འཁྱུལ་བ་འཛིགས་པའི་གཟུགས །
 འཛིགས་ཕྱིད་གདོངས་ཕྱིད་ཤིན་དུ་འབར །
 ཉག་དུ་ཕྱུ་བྱེད་ཁ་གདོངས་པ །
 ཟུ་ཆེན་ཕྱོན་པ་སྐྱུ་ཁྲོལ །
 ག་ཤིན་རྩེ་ཞེས་པས་བསྐྱེག་པའི་མི །
 སྐྱེག་པའི་དབང་གིས་དེ་ལྟར་བྱང་ །
 དེ་དུས་ཁྱིད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་བསྐྱེགས །
 གསལ་བར་དད་པར་ཁྱིད་ལ་བྱས །
 སྐྱུ་ལ་དེ་ལྟར་དུ་ཕྱིང་བར་བྱུང་ །
 སེ་ཉོག་མཆོད་པའི་མི་དེས་ཐོབ ། ༢༤ །
 དཔོན་གྱིས་མིག་མཆོས་ས་མགུལ་དོགས་ཀྱིས །
 དེས་བྱེད་དམག་དཔོན་རིམ་པ་ཡིས །
 ཐག་པས་བསྐྱེགས་ནས་སྐྱེན་ནས་དུད །
 ཕུབ་མོས་བཀལ་ནས་ཁྱིད་ཙམ་ན །
 ཁོལ་པོ་དེ་ནི་ན་ཆ་ཆེ །

ཅ་ཅོ་སྒྲ་བ་གཏོང་འདོད་ནས །
 ཉེ་བ་གཉིན་ནམས་ཀྱིས་ནི་བོར །
 རྟོགས་ནས་སྒྲིམ་ནས་མཆུ་སྒྲམས་པ །
 སྒྲུག་བསྐལ་མཐའ་མེད་བྱང་ཙམ་ན །
 གང་གིས་སྒྲོལ་མའི་ཞབས་ལ་སྒྱབས །
 སྐད་ཅིག་གིས་ནི་གྲོལ་ནས་ཐར ། ༡༩ །
 སྒྲུ་མ་བྱས་པའི་གཞུགས་མི་ལེགས །
 མི་རེའི་སྒྲུ་མ་བྱས་པ་དེས །
 ཕྱིང་བ་མང་བས་སྒྲེལ་བཤགས །
 སྒྲུས་ཀྱང་དགག་དུ་མི་ནུས་པ །
 དེ་བྱང་དུས་སྒྲུ་ཁྱིད་ཀྱིས་བསྐྱབས །
 དེ་བཞིན་ཙམ་གྱིས་སྒྲིག་པ་དག །
 སྒྲིན་པོའི་བྲན་པ་མེད་ཙམ་ན །
 དེ་ནམས་ཀྱིས་ནི་སྒྱུང་བར་བྱེད ། ༢༠ །
 འབྲུག་བྱང་བ་ཡི་སྒྲིན་གྱི་གཞུགས །
 ང་རྒྱལ་འཛིགས་པ་ཅང་པོ་གསུམ །
 དེས་ནི་སྒྲན་པ་གནག་པ་ལ །
 སྒྲོག་བཞིན་མཚོན་ཆ་སྤང་བ་ཡིས །
 མདའ་ཡི་ཆར་པ་བྱང་ཙམ་ན །

འཐབ་པའི་དུས་སྒྲུ་བསྐོར་ནས་བཀག །
 ཤིན་ཏུ་སྒོ་བས་ཆེང་ག་ནམས་ཀྱིས །
 ཁྱོ་ཞིང་བརྟེན་དུ་བྱང་ཙམ་ན །
 སྒྲོལ་མ་ཁྱིད་ཀྱིས་སྒོ་བས་བྱིན་པས །
 དཔའ་བོ་གཅིག་གིས་དེ་ནམས་བཅོམ །
 རས་རིས་ནམས་ནི་རང་དབང་བྱས ། ༢༡ །
 སྒྲིག་པས་གང་བ་མཛོ་པོའི་གཞུགས །
 ལུས་པོ་སྒྲངས་ནས་ནག་དང་བྲག །
 ཅུ་སེར་དེ་ནམས་འཛིག་པ་ནི །
 ཅ་ཤ་སྒྲགས་པ་ཕྱག་པ་ནས །
 འབྲུ་ནམས་ཀྱིས་ནི་ཐོས་པ་ན །
 སྒྲོལ་ལ་ཁྱིད་ཀྱི་ཞབས་བཞེན་ནས །
 ཏྲག་དུ་ཁྱིད་ལ་མེས་གས་བྱས །
 མེས་གས་དེ་རང་སྒྲན་དུ་བྱུར །
 གསེར་གྱི་ཁ་དོག་ལུས་བྱུར་ནས །
 པདྨ་དཀར་པོ་རྒྱས་པའི་སྒྲན །
 དེས་ནི་གཞུགས་བཟང་ལུས་ཐོབ་པོ ། ༢༢ །
 སྒྲོལ་དཔོན་ནམས་ཀྱིས་བཀའ་དེ་ལ །
 རྒྱ་བ་སྒྲོད་དུ་མ་རྩང་བས །

ཐོས་པའི་ནོར་ནི་ཐོངས་པར་གྱུར །
 བཤེས་གཉིན་གསེབ་དུ་ལྷགས་པ་དེ །
 བྱེད་ལ་མོས་གསུ་བསྟོན་བགྱིས་པས །
 བསྐྱུང་ལྷན་སེང་ཁྲི་འཕྲོག་པར་བྱེད །
 དེ་འཕྲོགས་པ་ཡང་ཀྱུལ་པོའི་མདུན །
 གྱུན་ཆ་སྒྲ་ཆོགས་བདགས་ནས་ནི །
 བསྐྱུང་གི་དབང་ཕྱུག་སེང་ཁྲི་སྟོན ། ༣༠ །
 ས་ལ་ཉལ་བས་རུལ་མས་ཁངས །
 ལུས་ཀྱི་ཁ་དོག་དུ་བར་གྱུར །
 དུག་པོ་གོས་ཀྱི་ལུས་མ་བྱབ །
 དྲག་དུ་ཤིག་དང་སྟོ་ས་གསོད །
 བཞན་གྱི་མདུན་དུ་ཐོར་གོག་འཛིན །
 དྲག་དུ་སྟོངས་མོ་བྱེད་པ་དེ །
 སྟོལ་ས་བྱེད་ལ་སྐྱབས་ཙམ་ན །
 ངས་པར་མཛེས་མ་གྲོད་མས་ནི །
 ང་ཡབ་མཛེས་པས་གཡབ་པར་བྱེད །
 སྟོབས་ཆེན་གྲང་པོ་ཆེ་རྣམས་ཀྱིས །
 བདག་པོར་གྱུར་ནས་གདུགས་གཅིག་པ །
 རས་རིས་ཙམ་གྱིས་ཀྱུལ་པོར་གྱུར ། ༣༡ །

བཞན་གཡོག་ལས་དང་ཡོན་དན་དང་ །
 ཆོང་དང་ཐབས་ཀྱིས་ནོར་ཆོལ་བ །
 ཆོ་སྒྲ་མ་ཡིས་དག་བའི་ནོར །
 ཇི་ལྟར་བྱས་ཀྱང་ནོར་མེད་པ །
 སྒྲ་ལ་བསྐྱུངས་ཀྱང་ཆེད་པ་མེད །
 ཀྱི་ས་བྱེད་ལ་བསྐྱུངས་ཙམ་ན །
 ས་གསེབ་དུ་ནི་ནོར་ཆེད་ནས །
 མི་དེ་ཕྱག་པོར་གྱུར་པར་བྱང་ ། ༣༢ །
 འཆོ་བ་མེད་པས་ངོ་ཆ་ཆེ །
 གོས་མེད་པས་ནི་རྒྱང་མས་བཞུལ །
 ཐོངས་པ་ཡིན་པས་གཉིན་གྱིས་བོར །
 སྟོར་དགོས་མཐོན་ནས་ཐག་རིངས་སུ །
 ཀྱི་ས་སྟོལ་ས་བྱེད་ལ་ནི །
 རང་གི་སྒྲུག་བསྐྱུངས་བསྐྱུན་ཙམ་ན །
 ད་རྣམས་མིག་པ་ས་ལ་བཞོ །
 དེ་བཞོས་ས་ཡང་བྱིས་བསྐྱེར་ནས །
 རང་ཡིད་འོང་བ་ཀྱུལ་པོའི་ཁབ །
 བྱིས་དེར་གཉིན་ནི་ལོག་པ་ལས །

མཛེས་མ་ནམས་ཀྱི་ལག་བརྒྱན་གྲག ॥
 དེས་ནི་གཉིད་ལོག་སད་པ་རྟེན ॥ ༢༢ ॥
 ཕྱོགས་བཅུར་གྱུར་པའི་འཁོར་ལོ་ནི ॥
 ཤིན་དུ་འོད་ཟེར་ལྡན་པ་དག ॥
 མཚན་ཉིད་ལྡན་པའི་བྱུང་མེད་དང་ ॥
 མཆེ་བ་དུག་ཡོད་གྲང་པོ་ཆེ ॥
 ས་བྱའི་སྒྲི་ཡི་ཁ་དོག་ལྡན ॥
 དེ་ལྟར་སྟེ་བ་དྲ་བཟངས་དང་ ॥
 རིན་པོ་ཆེ་ནི་ཉི་མའི་འོད ॥
 དྲི་མ་མེད་པའི་གཏོར་གྱིས་བཀང་ ॥
 དམག་གི་དཔའ་པོ་མང་བ་དང་ ॥
 སྟོལ་མ་ཁྱེད་ཀྱིས་བཀའ་དྲིན་གྱིས ॥
 འཁོར་ལོས་སྒྱུར་བའི་རྒྱལ་པོར་གྱུར ॥ ༢༣ ॥
 ས་ལ་ཡ་ཡི་ལྷུ་མར་རུ ॥
 ཁོར་བྱ་རིན་པོ་ཆེ་ཡི་དོ ॥
 དེ་ལ་ཙན་དན་ལ་སོགས་བསྐྱས ॥
 ལྷ་མོ་ནམས་ཀྱང་འཛོགས་བྱས ॥
 འགྲོན་སར་མཆོད་པ་བྱས་པ་བཞིན ॥
 ཤིན་དུ་ཆགས་ནས་ཅེད་མོ་བཅེས ॥

སྟོལ་མ་ཁྱེད་ཀྱི་རིག་པ་གྲུབ ॥
 རིག་པ་འཛིན་པའི་ལྷ་དབང་པོ་འི ॥
 རལ་གྱི་འོད་ཟེར་ལྷུང་གྱས་ནི ॥
 ལག་བཟམ་དེ་ལ་པོག་པ་དེ ॥
 ཡང་ནས་ཡང་དུ་གསོར་བྱེད་པ ॥
 གཟུགས་བཟང་ལྷ་ནི་ཐོབ་པར་འགྱུར ॥ ༢༤ ॥
 ལྷ་དྲིག་ཕྱིང་བས་མཛེས་པར་བཏགས ॥
 དེ་བཏགས་ནུ་མའི་བར་དུ་བྱུང་ ॥
 ལྷ་བར་ལྷ་དྲུལ་བཏགས་པ་དེ ॥
 མིག་དང་གང་ཟེག་འགྲམ་ལ་འདྲ ॥
 ཐོར་ཚུགས་མར་ར་བ་བཏགས ॥
 དྲི་ཞིས་བྱང་བས་བོར་ས་ལྷས ॥
 རྟེན་པར་གཡེར་ཁ་མཛེས་པར་བཏགས ॥
 ཞབས་གཉིས་ལེགས་པ་དེ་ལ་ནི ॥
 སིལ་སིལ་སྒྲུ་དང་གཡེར་ཁ་བཏགས ॥
 སྟོལ་མ་ཁྱེད་ལ་བསྐྱབས་ཙམ་ན ॥
 འདོད་པའི་ལྷ་ལ་དགའ་བ་ཙམ ॥
 དེ་ལྟར་ལྷ་མོ་བསྟེན་བཀྱར་བྱེད ॥ ༢༥ ॥

རྒྱུ་ལྟུང་མི་ལོ་ཆེ་ཡིས་བསྟོར །
 གསེར་གྱི་བརྒྱ་དེ་ལ་ནི །
 གེ་སར་རྩོ་རྩེ་པ་ལས་འབར །
 བ་ར་རྩོ་ཤིང་དེ་ནི །
 རྒྱུ་ལྟུང་བཀྲུག་པ་འི་ཞིས་དམར །
 དེས་ན་སྒྲ་རི་བཞིན་དུ་བྱུང །
 དམ་མུ་ར་དང་ལ་སོགས །
 ལྷ་ནམས་ཀྱིས་ནི་སྒྲ་བར་བསྒྲགས །
 སྒྲོལ་མ་ཁྱེད་ཀྱིས་བཀའ་རིན་གྱིས །
 ལྷ་ཡི་ལྷས་རར་ལྷན་རིངས་ཅེས །
 བདེ་བ་ཤིན་དུ་ཉམས་སུ་བྱུང་ ། ༣༡ །
 གཤུར་དང་ནི་ཀ་ཀོ་ལ །
 ཨ་ཀ་རུ་དང་སྒྲོས་དང་དྲི །
 དེ་ནམས་བདགས་ནས་རྒྱུར་བསྒྲིས་པས །
 དྲི་ཞིས་རྒྱུ་ནམས་ཀྱིས་ནི་བརྟེན །
 ལྷ་མོའི་ལྷ་མ་གཉིས་ཀྱི་བར །
 ལྷ་ཡི་གཙང་པོ་རྒྱ་མགྲོགས་དེས །
 བར་དེག་རྒྱུར་དེག་ཅེད་མོ་བྱེད །
 ལྷ་མོ་མཛེས་པ་དེ་ནམས་དང་ །

ཁྱེད་ཀྱི་བཀའ་རིན་བསོད་ནམས་ཀྱིས །
 ལྷ་ལྷལ་དུ་ནི་ཅེད་མོ་བྱུང་ ། ༣༢ །
 མཐོ་རིས་གནས་པའི་ལྷ་ནམས་ཀྱིས །
 གུས་པས་བཀའ་ནི་སྒྲི་བོས་ལེན །
 དེ་ལེན་ཕྱག་ནི་བྱས་ནས་སུ །
 སྒྲུང་བོ་ཆེ་ལ་ཞེན་པ་ལ །
 རྒྱན་ཆ་བདགས་པའི་གསེང་དེས །
 ལག་པ་གཉིས་ལ་གདུབ་བྱ་བདགས །
 དེས་ནི་ལྷ་ཡི་བརྒྱུངས་ཅམ་ན །
 བཀྲུག་མི་ལྷས་པ་བསྒྲུ་ལང་ །
 རྩོ་རྩེ་པ་ལས་ལག་བརྒྱན་བདགས །
 ཁྱེད་ཀྱི་སྒྲིན་གྱིས་གཞིགས་ཅམ་ན །
 ལྷ་ཡི་དབང་པོ་བརྒྱ་བྱིན་ཐོབ །
 ལྷ་ཡི་ས་རིས་བསྒྲུང་བ་བྱེད ། ༣༣ །
 སངས་རྒྱས་བཅུན་པ་དེ་ལ་ནི །
 རིན་ཆེན་མོ་དོག་སྒྲི་བོར་གནས །
 ལྷ་མ་མཁའ་དཔལ་གྱི་སྒྲ་རིས་བྱུང །
 ཉི་མ་ཤར་ཀའི་འོད་འདྲ་བ །

དེས་ནི་འཛིན་ཏེན་གསུམ་པོ་བཀང་ ॥
 གཡོན་བསྐྱམ་གཡས་བརྒྱུང་ཞབས་གཅིག་གིས་ ॥
 དེ་མནན་བཀུག་པ་ཆངས་པ་དང་ ॥
 དབང་ཕྱག་ཆེན་པོ་བྱུང་འཇུག་གོ ॥
 ཁྱིེ་གྱི་སྐྱེ་ནི་བསྐྱེམས་པ་གྱིས་པས་ ॥
 སྤྱིང་པའི་འཛིན་པ་ཕྱིས་མི་འབྱུང་ ॥
 སྐྱེ་བ་ལེན་པ་ཆད་ནས་ཡོད་ ॥ ༣༠ ॥
 ཁ་ཅིག་གིས་ནི་འདི་ལྟར་མཐོང་ ॥
 གནས་ཆལ་ཕྱག་གིས་མཛོན་ཆས་བཟུང་ ॥
 ཤིན་དུ་འཛིན་པ་སྟོབས་པོ་ཆེ ॥
 གས་མཁའ་བྱུང་པར་ལག་གཏུང་བྱ ॥
 དེ་ནམས་འཛིན་པ་ཆེ་སྤྱུལ་དུ་མཐོང་ ॥
 ཁྱེ་མའོ་ཁྱོས་ནས་སྐྱག་པར་བྱེད་ ॥
 ཁོད་པའི་སྐྱེ་ནི་ཤིན་དུ་འཛིན་པ་ ॥
 མ་ཐུངས་པ་ཡི་སྟོན་པ་བྱེད་ ॥
 རོ་ལངས་ཏིང་ཏིང་ཤག་ནི་བརྟུང་ ॥
 འཛིན་པ་ཆེན་ཅེད་མོ་སྐྱེ་ཆེན་སྐྱག་ ॥ ༣༡ ॥
 ཁ་ཅིག་གིས་ནི་མཐོང་བ་ལ ॥
 སྟོལ་མའི་བསྐྱེ་དེ་རེ་ལས་ ॥

འཛིན་ཏེན་པ་དེ་འཛོ་བར་བྱེད་ ॥
 བདེ་བར་གནས་པ་ཆངས་པ་དང་ ॥
 ལྷ་ཡི་དབང་པོ་བརྒྱ་བྱིན་དང་ ॥
 དབང་ཕྱག་ཆེན་པོ་ཁྱུ་ལ་སོགས་ ॥
 ལྷ་དང་མི་དང་གྲུབ་ཐོབ་དང་ ॥
 དྲི་བ་གཞོན་སྤྱིན་སྤྱུལ་ནམས་དང་ ॥
 ཕྱོགས་སུ་བྱུང་པའི་འཁོར་ལོ་ཡང་ ॥
 བ་མེད་བདེ་གཤེགས་ཁྱིམ་དེར་གནས་ ॥
 ཁྱེ་མ་རབ་དུ་ཁྱེ་འབྱུལ་ཆེ ॥
 འཛིན་ཏེན་གསུམ་གྱིས་ཕྱག་བྱས་པ་ ॥
 ཁྱེ་མ་འབྱུལ་ནི་འབྱུལ་གནས་པ་ ॥
 ལྷ་ཆོགས་ལྷ་མེད་དངོས་པོ་ནི ॥
 ཁྱེ་མ་སྟོལ་མ་ཁྱིེད་ཡིན་ནོ ॥ ༣༢ ॥
 ཁ་ཅིག་གིས་ནི་མཐོང་བ་ལ ॥
 རྒྱ་སྐྱེགས་དང་ནི་སིན་དུ་ར ॥
 དཀར་དམར་ཁ་དོག་ཉི་མེ་ལྟར་ ॥
 དཔལ་ལྷན་ཡིན་ནི་ལ་འདྲ་ ॥
 ཁ་ཅིག་གིས་ནི་མཐོང་བ་ལ ॥
 འོ་མའི་རྒྱ་མཛོད་དུ་བས་དཀར་འདྲ་ ॥

ཁ་ཅིག་གིས་ནི་གསེར་འདྲ་མདོག་།
 བྱིད་ཀྱི་གཟུགས་ནི་སྒྲ་ཚོགས་མཐོང་།
 ཤེལ་དང་འདྲ་བར་གང་འདོད་གཟུགས་། ༣༩ །
 ཡི་ཤེས་མར་སོ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་།
 དེས་ནི་ཐམས་ཅད་གསལ་བར་མཐོང་།
 དེ་ཉིད་མཁྱེན་པ་དབང་པོ་གཅིག་།
 དེས་པར་བྱིད་ཀྱི་ཡོན་ཏན་ནི་།
 གངས་ལས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པས་ཤེས་།
 ཡང་ན་དེ་ཡིས་སྤྲས་ཀྱིས་མཁྱེན་།
 བདག་གིས་ཁ་གདངས་བྱས་ནས་ནི་།
 བྱ་རོག་ཁ་འདྲའི་སྒྲ་དང་ནི་།
 སྤྲུག་བསྐྲུལ་ཚད་པས་བྱས་ཅས་ན་།
 དེ་སྦྱིས་ན་ཚ་བྱང་ཅས་ན་།
 བདག་གིས་ཕེ་རོག་སྤྲུ་བཞིན་བཏོན་།
 གཞན་གྱི་སེམས་ལ་གཞད་གང་གྱུ་། ༤༠ །
 བདག་གིས་ཞུས་པའི་དོན་འདི་ནི་།
 མ་ཞུས་གོང་དུ་སྤྲུག་པར་མཁྱེན་།
 བྱིད་ཀྱི་མཁྱེན་པ་དེ་ལ་ནི་།
 བདག་གིས་ཞུ་བ་དོན་མེད་སྟོང་།

འོ་ན་འང་རང་སེམས་དགའ་པའི་དོན་།
 ཉེ་བའི་གཉེན་གྱི་མདུན་དུ་ནི་།
 དུག་དག་སྤྲུགས་པ་སྤྲུས་པ་བཞིན་།
 སྤྲུག་བསྐྲུལ་དོན་དེ་ཤེས་ཀྱང་ནི་།
 རང་སྦྱིང་ཡང་ཞིང་བདེ་བ་བཞིན་། ༤༡ །
 པན་འདོགས་དགའ་བ་གྱུ་མཚོ་ཉིད་།
 རབ་དུ་གསལ་བ་རྒྱ་བའི་ཆ་།
 ཀྱི་མ་སེམས་མས་འཕྱེགས་པར་ཞུ་།
 གདམས་ངག་ཡི་ཤེས་གནང་བར་ཞུ་།
 སྦྱང་ཆེ་ཆེན་སོ་བྱིད་ཉིད་ཀྱིས་།
 ཅུན་ནག་སེམས་ནི་གསལ་བར་མཛོད་།
 བྱིད་ཀྱི་བསྟོན་པའི་ཆུ་དེས་ནི་།
 བདག་གི་སེམས་ནི་གཙང་བར་བཀྱས་།
 པན་ནས་བྱང་ས་གཅིག་ཆེད་དོ་།
 བསྟོན་པ་འདིས་ནི་འགྲོ་བའི་དོན་།
 འབྲས་བུ་ཐོབ་པ་ཡོད་པར་མཐོང་། ༤༢ །
 རབ་དུ་བསྟོན་པའི་ཡོན་ཏན་ཆ་།
 བདག་གིས་བསོད་ནམས་བཤད་མི་ཤེས་།

བསོད་ནམས་དེ་ཡི་སྟོབས་ཀྱིས་ནི།

འཛིག་དེན་པ་ཀུན་དོན་གྲུབ་ནས།

གྲོལ་པའི་བདེ་བ་སྤང་བར་ཤོག།

སྤྲོད་རས་གཟིགས་ཀྱི་ཞབས་ཀྱི་མཐིལ།

དེ་ཡི་མཚན་མ་བཟུ་གིས་ཀྱིས།

དེ་བཀང་ཡོད་པ་དེ་ལ་ནི།

བདེ་བཤེགས་སྤྲས་ཀྱི་ས་རིས་ཡིན།

བདེ་ནས་བདེ་ཅུ་འགྲོ་བ་ཀུན།

ཕྱར་བར་སོང་ནས་བདེ་བར་ཤོག། ༣༡ །

མེ་དོག་ཕྱང་བ་འཛིན་པའི་བསྟོན་པ།

སྟོབ་དཔོན་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་བཤེས་གཉེན་གྱིས་མཛོད་པ་

ཐོགས་སོ།

NOTE.

Page	པ་	for	གྲུལ་	read	གྲུལ་
"	པ་	"	ལམ་	"	ལམ་
"	པ་	"	བརྟམས་	"	བརྟམས་
"		"	གང་	"	གང་
"		"	ང་བའི་	"	ང་བའི་
"	༤༠	"	ལམ་	"	ལམ་
"	༤༡	"	འཛིན་པ་	"	འཛིན་པ་
"	༤༢	"	དེ་དགས་	"	དེ་དགས་
"	༤༣	"	ཞིང་	"	ཞིང་
"		"	གཟུགས་ཅན་	"	གཟུགས་ཅན་
"	༥༠	"	བཙོན་	"	བཙོན་
"	༥༡	"	དྲིན་	"	དྲིན་
"		"	བདེ་	"	བདེན་
"	༥༢	"	ཡུལ་	"	ཡུལ་
"	༥༣	"	འཛུམས་	"	འཛུམས་

世紀 是則於彼寺學成之一切智親友大比丘 又必不能晚於第九世紀始出世 故吾意此大比丘之住世時代 大約總在第八世紀中 至於上文本頌起源兩說中所云之拔折囉穆古荅及洒囉納外道王者 雖尙未能考證其究爲誰何 然若此拔折囉穆古荅一名或即同於拔折囉的亞者 則此又即迦什米囉國王拉達的亞之一子 其時代亦在第八世紀內也

蓮菩提謹按 西元所云第八世紀 即西元七零一至八零零年之間 考他種關於印度西藏佛教之西文著述 均證斷阿提峽祖師住世年代爲西元九八零至一零五三年 如上述之考證無誤者 則作此頌之祖師 尤早於亦以專修度母而得大成就之阿提峽祖師 約二百餘年 然則此頌在藏密中之價值 固極重大 竊願得此寶典者 至極珍重而供奉受持之 幸勿輕視之也

大師問之 則答以至極窮苦 特由遠道來 欲乞施於一切智親友大師者 大師大興悲憫 決自賣身以濟彼 蓋斯時適有洒囉納王者 邪惑於外道 將舉行所謂雅枳壤之火供法 此法須活焚一百八人以爲供祭 已覓購得百有七人 只差其一 據云行此外道法者 可得百八人總合而計之壽算 於是大師逕往白王 賣捨己命 得金悉以施彼波羅門人 次晨大師即將隨同餘人 被焚爲供 於其前夕 當被繫於黑牢中時 大師專一心念 頌禱作觀於聖救度母而已 及至次晨 衆大舉火以練繫一百八人往爲焚供時 忽然大雨傾盆 火滅而焚人場變爲大水池 王及臣屬 皆大驚駭 嗣經問悉 此逮聖救度母 應彼捨命濟人之大師所祈禱 而示現之靈感 於是相率捨外教而投皈佛教 盡釋彼無辜之百八人 幾爲外道邪說而慘遭焚供者 且皆厚贈有加 各使還其鄉里 大師本人 則見本尊現前 握其天衣一角 飛空而返其本

生之國云（此外尚有達囉那他喇嘛之佛教史中所述 亦同此說）

（三）本頌作者之時代

於本頌文本及其連頌釋文本中 均未載作者之時代 惟迦什米羅國有著名史乘 名羅甲他然幾尼之一書 其中所述 有足供推斷此頌文作者時代之材料 即該書第四卷第二百一十節中 謂此一切智親友大比丘 爲迦耶王所尊奉 事之不啻再世之耆那（導師）供養之於王所建之迦耶毗哈囉精舍中 又此迦耶王者 據云即納達國（按或即中央及南部蘇則列地）之王 稱藩屬於迦什米羅國王名木達必打拉里達的亞者也 通常信此拉里達的亞王之住世 當第八世紀之初期 如是曾受其藩王迦耶供事於所建迦耶毗哈囉精舍中之一切智親友大比丘者 必不能早於彼時代而住世 又印度摩竭陀國之那爛陀大寺 被燬於第九

造本頌文者 爲迦什米羅國 德學高隆 一大比丘 名曰洒耳瓦——枳
 孃——梅特列（按義譯卽一切智親友）性樂布施 既盡捨其所有一切作
 布施已 孑然一身 雲遊各地 行至拔折囉穆古達國 遇一婆羅門人
 因嫁女無貲 窮愁之極 雖夙知有一切智親友大比丘 廣行布施
 能救人急 然聞大比丘今已盡施所有 只餘一衣一鉢 出外雲遊 於
 是苦惱不勝 泣不可仰 大比丘安慰彼曰 無苦惱爲 吾必當滿汝願
 是時該國之王 邪信外道 方爲所蠱惑 謂若能得新斬鮮血人頭百
 顆爲座 坐於其上而自洗浴 則一切慾望 皆可應念卽得 王已用去
 等同人體重量之黃金 購得願捨命者九十九人 只差一人矣 大比丘
 卽往詣白於王 鬻捨身首 王卽以重等彼身之黃金付之 大比丘得金
 悉以施彼婆羅門 於是供犧牲之百人 次晨卽同被屠殺 大比丘自
 亦無法倖免 乃於縲紲時 造此三十七頌 專一心念 稱名祈禱於聖

救度母 及至次晨牽往屠殺時 忽剎那間百人皆不見 百人自身則若
 有神助者 各各釋返至家 同時屠人坑之週沿 忽爾有鉅量黃金多堆
 適足償王所用以購此百人之原數 如是王心大爲感悟 立棄邪信
 皈依三寶 且卽投拜此一切智親友大比丘足下爲弟子焉

（乙）第二說見於藏文巴桑君贊之傳記中 依此說則一切智親友大比丘
 者 爲印度摩竭陀國最著名之那爛陀寺上座大師之一 又所言外道國
 王之名 藏文則稱爲洒囉納 其事大同小異 略如下述

迦什米羅國王有稚子 疑其母妃不貞而生 棄置宮庭之頂 爲大鷹啣
 去 送置印度摩竭陀國那爛陀寺大殿之頂 寺僧見憐 乃撫育教養之
 比長成人 諸明悉通 後爲上座大師之一 且專修聖救度母 以爲
 本尊 集貲頗富 而性樂布施 後竟盡其所有作廣大布施無餘已 孑
 然一身 南行雲遊 途中遇一婆羅門人 老而盲 爲其子牽導以行

英文緒論中 有其參校他本之名目 及本頌之起源 與時代之考證
亦皆頗具價值 故並略出拙譯於後 尚乞海內大德賜正為幸
觀化廬密乘優婆塞張蓮菩提金剛正妙定謹述 丁丑仲夏於沙市

卍 卍 卍 卍 卍

(附) 摘譯本書緒論三段

(一) 本書之參校

集印本書時曾參校下列諸本

- A. 本迦耳省亞細亞學會所珍藏 由霍芝生先生得自尼泊耳國本頌之梵文寫本 該會藏書目錄中 B類63號
- B. 同上該學會藏書目錄之B類64號 本頌連釋文之梵文寫本

- C. 西藏印版藏文佛典 丹珠部中 珠字函拉字冊 40頁後幅至44頁后幅之藏譯頌文 藏文名曰『逞瓦津比多巴』
 - D. 同上函冊 44頁后幅至48頁后幅之本頌譯文 藏文名曰『蔑多逞津幾多巴』
 - E. 同上函冊 49頁前幅至52頁后幅之本頌譯文 藏文名曰『怕瑪卓瑪蔑多逞津幾多巴』
- 本書凡於頁之下端 注有A. B. C. D. E.等字及小註者 即所以表明諸本同異 及或有錯誤應校正等

(二) 本頌之起源

此有兩說

- (甲) 本頌之釋文中 作釋之印度古師 祈那囉克起達之說如下

影印梵藏文聖救度母持華鬘讚述緣

蓮菩提自學佛以來 常痛惜吾國梵文釋典原文 不可復見 即在印度亦早同鳳毛麟角 惟歐西人士 數十年來 上仰仗其國家之權護 下有其學者之努力 於印度設有各種東方文化學會 曾有多少種梵藏文典籍之蒐集翻印及譯述 然亦以關於印度瑜伽婆羅門等教居多 關於佛教者尙居少數 本年春初 由西書賈從印度代購得梵藏文舊書一束 檢理之餘 幸喜發現本書 其梵文部分 於本頌外 且附連有古印師之釋文一種 此則西藏亦無譯本 其藏文部分則亦經考據參證 加以校注 不同率爾徒事翻印之本 誠爲希世難逢之法寶也 本書在印度出版時爲一九零八年 距今已將三十載 此類典籍 在彼邦未必普及 未必有複版 而今本之紙質 業已脆損 不堪把讀保存 如斯

希有法寶 又豈忍任令其淪隱晦沒 况蓮菩提方發願以度母爲本尊 莫非本尊感示 令特流通此妙寶於國中乎 以是因緣 獨力損貲 莊嚴影印 以爲法供 並謹回向曰

以此功德 回向善提 惟願

度母本尊 不斷加持 世界安寧 諸災永息

自他眷屬 六趣冤親 總歸三寶 離苦得樂

出生死流 入正覺海 同生淨土 成就菩提

不捨宏誓 回履娑婆 廣度有情 共成佛道

至於本書雖附有本頌三十七首之英譯文 似由梵文略詮頌義之意譯

今將重譯拙稿 經碧松師兄照藏文譯本略校治者 附入此中 然冀有

大善知識之精於藏文或梵藏文者 將兩種藏文譯本及梵文原本並釋文

全部譯成國文 而流通之 則光揚法寶之功德 無量無邊矣 書中

隨光所遍 住於十方 住於長空 地及地下 或住天上 梵王猛者
人及天人 尋香及龍 是諸一一 皆毛孔生

(三)

有見度母 現極紅色 如彼渥丹 及日之赤 亦有他人 見母綠色
如綠寶珠 現精彩光 尊隨安立 種種自性 由感應異 如同水晶
亦如乳海 酥油之光 或則雪白 或放金光

(四)

欲示真諦 唯正等覺 燃正智炬 運一切智 尊功德量 唯彼遍智
勝者之子 方現証知 若我張口 噪雜讀誦 唯如鳥鵲 鴉鵲鳴叫
以我心生 極不堪忍 熱惱病苦 諸譏笑因

(五)

我所請求 其內為何 尊於最初 勝智已知 復喋喋者 雖是勞倦

爲不善巧 然意滿足 如訴苦人 親雖盡知 而於慈者 屢訴所苦
如毒已嘔 心亦寬暢 而於夢間 充滿感覺

(六)

一切善樂 歡喜海中 一份明月 請一照我 尊正智教 破心罪暗
所有悲愍 亦極廣大 何故有情 應以所讚 聖尊之水 自淨其意
蓋諸衆生 利樂聚處 唯讚尊德 乃一見耳

(七)

已少讚歎 尊功德聚 我僅讚此 恒沙之一 以此希求 住解脫城
受用福德 吉祥甘果 亦願彼等 凡得此世 皆依觀音 吉祥足下
爲如來子 圓滿善樂 悉皆速速 往極樂國

修長慈目 耳等青蓮 莊嚴足釧 妙音悠揚 高度音流 勝彼裙佩
諸童子女 欲樂所醉 皆來供事 祈白依怙

(七)

若奉度母 恒時安樂 任意往遊 生歡喜園 其浴池內 衆寶嚴飾
植金色蓮 蕊猶寶鬘 從徧攝樹 放射妙香 高懸花蕊 所結寶蓋
諸天美女 奏笛彈琶 備極善巧 歌唱極美

(八)

若有於尊 憶念啟白 其福德力 熾盛徧熟 同諸仙姝 游泳爲戲
以恒河水 灑滴成珠 仙姝之乳 顯欲貪故 高舉突出 匿旋浪中
此河中有 樟麝丁香 末香甘松 及阿譏汝

(九)

尊語如箭 諸所調誓 低屈寶冠 跪受教誡 且於善趣 乘有威勢

毛孔開啟 嚴飾象王 手執絹索 相續搖擺 謂掃具信 有情之罪
經尊慈視 得清淨已 如金剛手 能護諸天

(十)

尊身稍側 謂爲有情 斷除三有 可怖畏故 得住如來 吉祥天空
衆寶華蓋 頂上莊嚴 有大光明 充滿三界 最極明澈 如俱胝日
梵天猛者 毗紐天等 皆曲右膝 來跪於前

(十一)

尊忿怒相 手執器仗 光極熾然 徧照虛空 戴毒蛇釧 披毒欄皮
瞋行奪人 寧笑可怖 手執小鼓 猛搖擊時 諸起屍鬼 猛拍巨掌
驕慢放逸 大聲嘈雜 猛利嘶吼 屈伏諸敵

(十二)

希哉度母 救三界主 堅動事物 無餘自性 無邊化身 現百如來

默然無說 離聞寶故 此復若能 以衆嚴具 恭敬事母 則得財富
語得自在 於王庭前 辯論責難 奪獅子座

(廿)

貧臥地床 塵垢沾身 腰攜破布 支體全露 捉殺虫豸 於他宅前
以破瓦盂 乞求飲食 若勤奉母 則得等母 妙齡含笑 握拂莊嚴
乘調柔象 於其頂上 懸一寶傘 高舉輝煌

(廿一)

卽彼官商 工與醫等 異門經營 而不顯發 以於前生 未積福善
故於今生 果財莫獲 尊乃義利 諸無財輩 貧乏士夫 救貧之母
故求利者 則能獲得 金聚庫藏 從地中出

(廿二)

如人失業 衣服檻樓 妻向羞慚 作諸詈罵 卽自之子 及親友等

遠見彼來 棄絕不理 故若於尊 求救貧苦 馬鐵成痕 爲莊院主
爲自妻妾 金釧之鈴 所發音聲 驚醒其夢

(廿三)

出有壞母 加恩殊密 富得輪王 遍馳四方 又有女寶 以爲莊嚴
光明照耀 殊勝無比 大象王寶 具足六牙 馬寶烏錐 如孔雀頸
摩尼珠寶 光彩如日 德藏充盈 將寶神勇

(廿四)

修成度母 明咒自在 馬拉雅山 花園任遊 美女應時 伴同娛樂
於摩尼石 或旃檀水 又美女輩 以極華麗 所喜供品 作譙會事
自舉粗黑 同木杵臂 受用寶釧 光與劍輝

(廿五)

莊嚴聖母 同曼陀羅 鮮花蕊香 能醉蜜蜂 莊嚴項珠 垂乳峰間

之所洗滌 極堪怖畏 且張怒口 露其獠牙 於獵士敵 欲執其首
有情若以 勝義文句 讚歎聖尊 則滅怖畏

(五)

有毒蛇狀 闇同旋烟 身粗透光 鳴聲遍滿 張開巨口 舞掉巨舌
如死王索 繫面絹繩 此雖罪感 然尊爲治 故尊功德 永誠攝持
如蓮華鬘 嚴具所飾 醉蜂不捨 圍繞似鬘

(六)

主人怒目 潑野堪怖 擊案鼓勵 執其髮結 諸奴僕輩 吆喝汹汹
出粗惡語 緊縛其索 飢渴逼迫 口喉乾燥 諸若皈命 聖救度母
猶之慈親 咒罵聲絕 無邊衰損 一時頓除

(七)

由彼魔師 幻業次第 變成種種 衆多事物 且依妄色 隨其所應

造鮮明鎧 極不堪忍 諸食人鬼 拔人尸腸 聚繞爲鬘 作莊嚴具
若誠於尊 恒念眞言 殲罪護法 無有能勝

(六)

戰時醉衆 吼震雲霄 暗中聚羣 同河流續 鮮明刀甲 如電疾馳
鋒利箭矢 如雨下降 此種瞋敵 須以衆多 極精兵力 方能克服
尊乃殲敵 惟一勇者 於剎那傾 摧靡敵本

(五)

如因宿罪 得大瘡症 皮肉潰爛 膿血溢流 且於潰處 虫戀爲本
往來移動 食有情身 若依聖尊 歡喜敬事 則能成辦 殊勝藥丸
其有情身 同薩來金 闊眼善視 如白蓮華

(三)

誰之耳官 若於上師 所賜教授 不能攝入 於善巧衆 所陳諸義

於念聞傾 罪業得滅 願聖度母 眞實語我 如何棄捨 除我罪誓
尊乃大悲 饒益醫王 豈忍忍置 垂斃病人

(九)

我有諂誑 慳慢嫉等 諸下劣過 等時次第 猶如大雨 同時共降
駱駝圍繞 客舍之內 尊之蓮足 剎那供養 尙不能得 况勝義業
貧困作此 下劣文詞 欲具勝義 亦苦莫得

(十)

劫末暴風 掀水騰浪 動轉旋風 變化無窮 諸極洶湧 波浪起伏
發大吼聲 周遍伸揚 破舟溺水 悲泣哀求 毫無動搖 降低其水
唯聖母尊 以讚歎等 頓從岸邊 欣樂度脫

(十一)

從如烏雲 瀰漫烟中 火花紛馳 家內上空 人尙臥床 所射熾然

兇猛火燄 忽入於室 卽於尊前 合掌於頂 以極痛苦 呻吟啟白
於一剎那 速如電駛 以雲雨力 頓滅火燄

(十二)

大象助伴 以發吼聲 互相挑釁 瞋火熾然 取諸有情 置於牙端
極高台上 作搖牀戲 有諸蜂鬘 以迷醉故 營繞兩頰 汗液之側
若誠念尊 如坐頂城 能遮死主 得極喜樂

(十三)

深林盜賊 舞劍執盾 搶掠侵略 驕暴爲食 操長利矛 及槍棍等
擊殺人首 恣情譚樂 然見尊相 威德所聚 頻蹙雙眉 眼角斜視
於明問處 以諸無過 思維而修 如奴作事

(十四)

獅以金剛 極利爪端 刺大醉象 猛撲其腦 裂皮披肩 爲極多血

愚癡妄作 全無果利 幸我從他 恭敬皈依 聖度母尊 滅除衆罪
如餘盲情 從他多聞 求見空中 日月光明

(三)

尊之大悲 豈非徧於 諸有情道 無差別轉 既攝彼等 我亦應然
故於彼中 定攝受我 尊猶日輪 力無比對 盡破有情 罪苦黑暗
雖然如是 嗟我下劣 造罪善巧 苦難逼迫

(四)

嗟我劣根 劣之尤劣 雖得日光 暗猶未除 雖近雪山 所流渡邊
冰雪集塊 猶未止渴 雖至寶洲 諸大摩尼 窟舍之內 猶是貧乏
雖已依止 一切世間 唯一母尊 而猶無依

(五)

即彼愛母 於兒號泣 屢次索哺 亦生厭倦 或如慈父 若子日求

非殊勝事 彼亦著惱 唯我度母 是如意樹 具足三界 所求大果
凡希獲利 隨時賜予 彼等諸義 復永無變

(六)

母自說云 誰爲煩惱 火燄燒身 即救彼彼 我正陷苦 請由此誓
即攝受我 令作果利 諸有情苦 勢力粗猛 此等若是 增長幾許
正等正覺 佛陀大乘 所有悲願 亦盡彼量

(七)

如是以此 頌詩讚歎 哀聲高號 揚臂求援 雖他無關 亦不應捨
况唯一母 又是親見 我見他人 欲現圓滿 所欲求義 皆從尊得
我爲不善 熱惱相續 難堪忍火 數數燃燒

(八)

即令我等 誠有罪業 則皈敬尊 應可消除 因度母尊 唯一名號

聖救度母持華鬘讚

古印度那爛陀寺大阿闍黎一切智親友大師所作

觀化廬主由英文意譯本重譯漢文經釋碧松依藏文譯本校治初稿

梵語 薩答惹朵掌

藏譯 持華鬘讚

(一)

尊如旭日 光明赫耀 及諸勝天 頂間摩尼 又如圓滿 赤紫珠光
其側不遠 紅光圍繞 我以勝支 合掌壓冠 恭敬頂禮 聖尊雙足
且讚濟貧 至尊度母 以鮮花鬘 而作供養

(二)

慟自劣根 身等墮陷 極難戰勝 苦火之窟 凡所造業 悉由無始

聖敕度母持華鬘讚

臥祿書
纂